ISSN 1300-4158

AYLIK KÜLTÜR SANAT DERGİSİ • YIL:11 • ŞUBAT'2001 • 1.000.000 TL.(KDV DAHİL)

insancıl

2001/02

- F Tipi Dönemecinde Politika ve Sanat
- F Dönemecinde Yapılanmalar ve Aydınlar
- AAAYY - YYII
- Kemal Özer ile söyleşi
- İnsancıl Atölyesi Etkinlikleri
- "YÜZ 1981" Köhnemiş Bir Ayna
- Yaşamak Sanatı Konusunda Kendimle Konuşma

İÇİNDEKİLER

Cengiz GÜNDOĞDU	"YÜZ 1981" KÖHNEMİŞ BİR AYNA	2
K. OTAROV	DOSTLARIN GÖREVİ (ÇEVİRİ ŞİİR)	8
Afşar TİMUÇİN	YAŞAMAK SANATI KONUSUNDA KENDİMLE KONUSMA	9
Berrin TAŞ	F TİPİ DÖNEMECİNDE POLİTİKA VE SANAT	12
Mehmet ESATOĞLU	F DÖNEMECİNDE YAPILANMALAR-AYDINLAR	14
Siraç IRMAK	ŞİİRLER	17
Adviye AZMAZ	AAAYY-YYII	18
Yunus KARDAŞLAR	ŞİİR	21
Suna ARAS	ALEVLERİN DANSINDA UZAK YAKIN GÖRÜNTÜLER	22
Fahrettin ÇİLOĞLU	SEN VE AY (ŞİİR)	23
Temel DEMİRER	DÜNYA, TÜRKİYE VE İNSAN (I)	24
Mustafa GÖKSOY	ADEM ŞAHİN'İN SON BESTESİ (ŞİİR)	34
Sabahattin YALKIN	TARLABAŞI (ŞİİR)	35
Günel ALTINTAŞ	FINDIK KIRAN SÖZLER: 3'TEN	37
Mustafa TABAK	"GENÇ BİR ŞAİRE ÖĞÜTLER" YA DA KİKİRİK VE LIKIRIK	38
İsa İNAN	UZAKTAN KUMANDALI RESİMLER (ŞİİR)	39
Hasan AKARSU	BİR CELLADIN ANILARI	40
Deniz TURAL	AYRILIK (ŞİİR)	41
Seba Baştuğ ŞEN	PİYANO TEKNİĞİNİN TEMELİNİ BİLMENİN GEREKLILIĞİ	42
	İNSANCIL A MEKTUP	44
Y. Mahmut D. GÖSTEREN	GÜNDOĞDU'YU HANGİ HAYVANA BENZETELİM	46
	KEMAL ÖZER'LE SÖYLEŞİ	48
İsmet ALICI	SOĞUK BİR GÜLÜMSEME (ÖYKÜ)	53
Cengiz GÜNDOĞDU	YILDIZ GÜNCESİ	56
Muhammet GÜZEL	YENİ BİR YÜRÜYÜŞ ÖĞRENMELİYİM (ŞİİR)	64

İnsancıl'a gönderilen ürünler geri verilmez

Sahibi
BERRİN TAŞ

Kurum Yazmanı
ŞADİYE GÜLE

Kapak Tasarımı
YUSUF ASLAN

Genel Yayın Yönetmeni
CENGİZ GÜNDOĞDU

Sanat Danışmanı
MEHMET ESATOĞLU

Ofset Hazırlık
DENİZ SARAÇ

Yazı İşleri Sorumlusu
YILMAZ ELMAS

Kapak Resmi
HALE ÜSTÜN

Baskı
ILICAK MATBAASI

Adres: Küçükparmakkapı, İpek Sok. Zafer Han No 10 Beyoğlu-Istanbul
Tel./Fax. (0212) 249 80 19 E-mail: insancil@insancil.com
Atölye Adres: Istiklal Cad. Mustafa Katip Çelebı Mah. Tel Sk. No.20/4 Beyoğlu Istanbul

SAYI: 124 **ABONE KOŞULLARI** **ISSN 1300-4158**

Yurtiçi yıllık abone bedeli: 12.000.000 TL.
Yurtiçi ödemeler için
T.Iş Bankası Cağaloğlu-Istanbul Hesap No. 1095 437905
Posta Çekı 666043

Yurtdışı yıllık abone bedeli 225 DM ya da 125 $
Yurtdışı ödemeler için
T.Iş Bankası Ataköy-İstanbul 1137 30100317 9305 (Mark Hesab

Ödemeler Berrin TAŞ adına yapılacaktır.

İNSANCIL ATÖLYESİ ETKİNLİKLERİ

- **Felsefe I**'de Betül Çotuksöken'in "Töz ve İlinek Açısından Cinsiyet" adlı yazısı üstüne metin çalışması yapıldı. Yazı, katılımcılara açımlandı.

  Felsefe I'de Konfüçyüs'ün Ödevler Yasası irdelenirken, katılımcılardan "Son birhafta içinde kendinize bir ödev verdiniz mi" konusunun açımlanması istendi.
- **Felsefe II**'de Faik Bulut Hasan Sabah'ı anlattı. Ortodoks görüşün Hasan Sabbah'ı, gençlere afyon içirten bir katil olduğunu görüşünün yanlış olduğunu belirten Faik Bulut'un semineri çok canlı geçti.
- **Edebiyat Semineri**'nde Cafer Yıldırım, İslam Öncesi Edebiyatımız'ı konu alan bir seminer verdi.
- **Edebiyat Semineri**'ne katılımcılardan Baha Çıtakoğlu, Niyazi Akıncıoğlu, İsmet Alıcı, Ahmet Arif üstüne yaptıkları çalışmaları anlattılar.
- **Tiyatro Simurg** Kemal Özer'le bir söyleşi yaptı.
- **Yazarlık Semineri**'nde Orhan İyiler, roman üstüne bir seminer verdi. Roman gereksiz mi sorusuyla konuşmasına başlayan Orhan İyiler, tarihten verdiği örneklerle romanın bitmeyeceğini anlattı. İkinci bölümde sorularla genişleyen roman sorunu ciddi bir biçimde irdelendi.
- **Ömer Naci Soykan** estetik üstüne bir konferans verdi. Ömer Naci Soykan konferasında estetik sorunlara açılımlar getirdi.
- **İnsancıl Atölyesi Okuma Tiyatrosu** İhanet Yılları adlı eserin çalışmalarına başladı.

"YÜZ 1981" KÖHNEMİŞ BİR AYNA

Cengiz GÜNDOĞDU

İnanç Mantığı

Şimdi burda amacım dil felsefesi yapmak değil. Ama dille, gerçeklik ilişkisini yeniden sorgulamak gerekiyor. Dille gerçekliğin ilişkisi üstünde eskiden çok dururdum. Nice yazılar yazdım. Sonra bıktım.

Dille gerçeklik dendikte soru şu. Dil, gerçekliği nasıl yansıtacak. Bilim dalında sorun yok. Çünkü bilim, nesnesiyle ilgili bir öznel değerlendirme yapmaz. Hiçbir bilimci, söz gelimi, güneş için, *"Güneş, yuvarlak değil, kare olsaydı daha iyi olurdu"* demez. Ama iş felsefe, sanat, günlük hayat oldu mu, iş. karmakarışıklaşıyor.

Felsefeden örnek verirsem, Gazzali, akılla metafiz yapamazsınız, diye Farabi'ye, İbn Sina'ya, İhvan-ı Safa'ya saldırırken, dille bir şeyin yapılamayacağını söylüyordu. İbn Rüşd'e karşın, bütün islam dünyasına inandırdı bunu. Gazzali'nin dili, bir ideoloji üretiyordu. Akıl, günlük hayattan da kovuluyordu... Tabii felsefeden de.

Buna karşılık Aguianali Thomas, akılla imanı ayırınca, Ahmet Aslan'ın diliyle söylersem *"St. Thomas'ın 'vahye dayanan ideoloji' ile 'akla dayanan ideoloji'* arasında yaptığı ayrım (1) Avrupa'da felsefeye ivme kazandırdı.

Soru şuydu. Akılla metafizik yapılabilir mi. Gazzali'nin dili. buna izin vermedi. Bu dil, felsefenin doğuda körleşmesinin nedenlerinden biri. Tabii daha birçok neden var doğuda felsefenin ölmesine yol açan. Bu sorun, bu yazının konusu değil. Dilin gerçekliği yansıtmasındaki önemini anlatmak istedim yalnızca. Ama şunu söylemem gerekiyor. Gazzali, bozulan islam dinini kurtarmak istiyordu. Din düzelince toplum da düzelecekti. Ama irdeleyen, kuşkulanan, ayrıştıran akıl kovuldukta aklın yerine iman, inanç geldikte din de düzelemedi, toplum da. Herşeye karşın inanç mantığı islam toplumlarını avucuna aldı. Ne Aristoteles mantığı, ne diyalektik mantık, bu inanç mantığını milim gerileteмedi. Gerileteмezdi de. Çünkü egemen sınıflar için bu mantık, son derece işlevli. Hıristiyan orta çağında da geçerli olan bu inanç mantığı, bugün bütün dünyada baskın durumda Kant'ın *"Aklını kullanma cesareti göster"* önerisi de çoktan unutuldu.

Dil, inanç mantığını pekiştiren, inandırma yöntemi oldu. Batı ülkeleri, özellikle ABD bunu çok ince yapıyor. *"Özgürlük, bağımsızlık"* diye Yugoslavya'yı nasıl yerlebir ettiler.

Türkiye'de bu anlamda, siyasiler, inandırma yöntemi olarak dili çok kötü, çok kaba kullanıyor. Tabii bunda siyasilerin becekersizliği var, ama bizde, inandırma yöntemi dille gerçeklik arasında çok aykırılık var. Yine de *"Hayata Döndürme Operasyonu"*nda başarılı olduklarını söylemek gerekir.

Türkiye'de reklamcılar, bu konuda gerçekten de başarılı. İnanç mantığını, dille iyice pekiştirdiler. Reklamcılar birçok aygıtı özgürlük simgesi diye inanç diliyle soktular piyasaya. Birçok insan o aygıtlarla özgür olduğuna inandı. Tabii bu, yalnız reklamcıların değil, kurulu düzenin de başarısı.

İnandırma... inanç yöntemi olarak dilin kullanımı edebiyat, sanat dünyasında da geçerli.

Edebiyatın, sanatın inançla hiç ilgisi yoktur aslında. Ama kime anlatacaksın bunu. Benim Sanatta Star Sistemi dediğim yapılanma, inanç dilinin kullanımıdır. bir anlamda.

Diyelim bir romanın çok okunmasını istiyorsunuz. Burda iki durum vardır. İnanç mantığıyla o romanı gerçekten güzel bulmuşsunuzdur. Bu durumda bile, inancınızla o roman çelişebilir. Övecek bir nokta bulamazsınız. Bu, birinci durum.

İkinci duruma geldikte, o roman kötüdür. Ama siz o romanın mutlaka okunmasını istiyorsunuz.

İki durumda da dili inanç yöntemi diye kullanırsınız.

Nasıl.

O roman "Baş yapıttır", "Türkiye'nin önde gelen romancısı"nın romanıdır. "Bir solukta okunmuştur" sık sık vurgularsınız bu önermeleri. Eserle okur arasında koşullu tepke oluşur. Okur, o romanın başyapıt olduğuna inanır.

Türkiye'de okurların büyük çoğunluğu, inanç mantığının tutsağıdır. Çok güçlü bir mantıktır bu. Hiçbir bilimsel çözümleme bu inanç mantığının kılına bile dokunamaz.

Kimi romanların estetik nesne olmadığını madde madde gösterdim *İnsancıl*'da. Buna karşın inanç mantığının tutsağı okurun buna direndiğini biliyorum.

Bunun için üzülmüyorum.

Şu bilinsin ama. Ben ölçüp tartmadan, eni konu irdelemeden ne konuşurum, ne hareket ederim. Ama karar verip harekete geçtikte milim gerilemem. İnanç mantığı karşısında da tutumum bu olacak. İnanç mantığını yıkamayacağımı biliyorum. Ama bir iki delik açabileceğimi umuyorum. Benden sonra gelenlere kolaylık olur.

Özellikle *İnsancıl* okuru, inanç mantığının tutsağı olmamalı... olamaz.

Şimdi dilin inanç yöntemiyle kullanıldığı bir "roman"ın üstünde duracağım. Ama önce kimi okurlarımın dikkatini çeken dil ayrımı için kısa bir açıklama. Beğenmediğim "romanlara" roman ya da eser demiyorum. Kitap diyorum. Roman ya da eser dendikte ciddi bir uğraşın sonunda ortaya çıkan yaratımı anliyorum. Bu uğraş yoksa, bir yaratım yoksa, ona kitap diyorum.

Sayın Eroğlu, beyefendi, alçakgönüllülük diye bir değer olduğunu biliyor musunuz. Beyefendi, sizden habersiz biri, sizin için *"Dev"* desin, isterse *"Dünyanın dev romancısı"* desin, bu sizi ilgilendirmez. Ama gözünüzün önünde böyle övdürmeyin kendinizi.

Sayın Eroğlu, beyefendi, siz, kitabınıza güvenmiyorsunuz. Dev mev olmadığınızı kesinlikle biliyorsunuz. Bunu bile bile okurla kitabın arasına giriyorsunuz. İnanç mantığının dilini kullanıyorsunuz. Okurun size dev diye bakmasını istiyorsunuz.

Beyefendi, her okur, bu koşullu tepkeye düşmüyor. Kitabınızı bir okurunuz getirdi, alaylı bir gülüşle *"Dev romancıymış, şunun haline bakın"* dedi.

Beyefendi, ödüllerinize karşın iyi bir yazar olmadığınızı biliyordum. Beğenmesem bile yazarlarla alay edilmesi canımı sıkar. Beni zor durumda bırakıyorsunuz.

Beyefendi, şu soruna ne dersiniz. Ben beğenirim, beğenmem o ayrı, Türkiye'de birçok romancı var. Söyler misiniz bana, hangi kurul, hangi kurum, hangi kişi, hiçbir gerekçe göstermeden, böyle buyruk verir gibi, sizi romancıların üstüne çıkarıp, dev yapıyor.

Sizi devleştirenler ya da devleştiren, kitap kapağının arkasına saklambaç oynar gibi saklanmasın. Adını yazsın da görelim bakalım, kimmiş bu nitelemeyi yapan, ya da yapanlar.

Teknik Açıdan Cinsel İlişki

Kitapta adını vermeyen, kırk yaşlarında borsadan para kazanan bir erkeğin, birçok kadınla cinsel ilişkiye girmesi anlatılıyor. Ama cinsel ilişki, insani yönden değil teknik açıdan ele alınmış. Bir örnek veriyorum. *"Ziynet'i mutlu eden parmaklarımı geri çekip derin bir soluk aldım. Kalçalarını kaldırmalıydı. Tabanlarından tutup bacaklarını dizlerinden kırarak altına, karnına doğru ittim. Ziynet sabırsızdı, parmaklarımı bekliyordu. (Belki bu nedenle vücudunu istediğim gibi eğilip bükmeme karşı koymuyordu). Ama kasıklarımı ileriye iter itmez, kendini öne atarak erkekliğimi yeni hedefinden uzaklaştırdı. Saçlarından tutarak kalçalarını eski durumuna getirdim."* (s.123)

Dev Bir Roman

"Dev bir romancı: Mehmet Eroğlu" Bunu bendemiyorum. Mehmet Eroğlu'nun *"Yüz 1981"* adlı kitabının arka kapağında yazıyor. Aynen şöyle. *"Yazarlık kaynağını acılar ve duyarlılıkla besleyen dev bir romancı: Mehmet Eroğlu"* (2)

Bozuk bir cümle bu. Acılar, acının çoğulu. Ama durum değil. Duyarlılık, duyarlı olma durumu. Cümlenin şöyle olması gerekir. "Yazarlık kaynağını toplumsal acılık ve duyarlılıkla besleyen dev bir romancı: Mehmet Eroğlu" Yine de anlaşılıyor, Eroğlu'nun dev bir romancı olduğu.

Şöyle düşünüyorum. Mehmet Eroğlu'nun roman yazan arkadaşı yok. Olmaz tabii. Dev bir romancının onla bunla arkadaş olması düşünülemez.

Romancı arkadaşı olsaydi, bu nitelemeye izin vermez. *"Arkadaşlara ayıp olur"* derdi.

Ayıp kavramını seviyorum. Ayıp kavramını pek önemsiyorum. Geçen gün kaptıkaçtıda giderken, yanımdaki, arkadaşına *"Yapma, ayıp olur"* dedi. Bir sevindim. Biri, birine *"Yapma, ayıp olur"* diyor. Nerdeyse adamı yanaklarından öpecektim.

Gençliğimde okuduğum cinsel teknik öğreten sekseloji kitaplarından daha fazla teknik var Mehmet Eroğlu'nun kitabında.

Hiç sevmediğim feministleri harekete geçirmek için söylemiyorum. Cinsel ilişki durumları erkekcil dille anlatılmış. Erkekcil dil, örtücü, öbür cinsi, kadını küçültücü bir dildir. Yazarın bir işlevi de burda başlar. Dilin örtücü, öbürünü küçültücü yapısını kırar.

Eroğlu'nun böyle bir kaygısı yok. Rahat bir yazar o. Önünde ne varsa, neye alıştırılmışsa onu alıyor, kullanıyor. Didiklemiyor hiçbir şeyi.

Peki, kitap baştanbaşa böyle mi. Olur mu. Yazarımız *"toplumsal acılar ve duyarlıkla beslenmiş*.

Kitapta bir işkenceci olmalı. Var. Askerliğini Bingöl'de yapan Ayhan var. Siperde uyurken arkadaşının boğazını kesmişler. Bunların yanında "dünyaya yeni bir biçim vermek isteyen" Tahir var.

Peki, bu eksik ama. Neyi eksik. Cumartesi Anneleri yok. Hayır. Var. Işık kapama eylemi bile var.

Adını bilmediğimiz, borsacı, sevişirken kadınlara çığlık attıran, içkiye, kadınlara çığlık attırmaya ara verdikçe, bu toplumsal olgular, kapıdan başını uzatıyor.

Ayhan, işkenceci Faruk, Tahir, hepsi ölüyor. Bana "yüzsüz" diyebilirisiniz diyen, kadınlara habire çığlık attıran kalıyor. Ama dikkat edin, o adama yüzsüz derseniz, siz de yüzsüz olacaksınız.

Nasıl mı. Oraya geliyorum şimdi. Ama önce şunu söyleyeyim. Tatsız bir yemek, sosla, hardalla, sirkeyle, limonla, mayonezle ne kadar tatlandırılırsa, toplumsal olgular da o kadar tadlandırıyor kitabı.

İnanç Mantığı Harekete Geçiyor

"Tekrarlıyorum. Suçsuzum, tıpkı sizler gibi
Suçluysam bile, unutmayın
en çok sizinki kadardır bu" (s.VII)

Kitap böyle başlıyor. Altı sayfa süren bu bölüm şöyle bitiyor. *"Başlıyorum, ancak yine tekrarlıyorum, belki bir daha bu fırsatı bulamam. Suçsuzum, tıpkı sizler gibi. Suçluysam bile, unutmayın, en çok sizinki kadardır bu"* (s.XII)

Bu, kurulu düzenin ideologlarının çoktanberi, bütün insanları kapsamına alan yağlı, üstelik pis bir savı.

Hepimizin suçlu olduğunu bilincimizin milimetresine kadar sokmak istiyorlar. Hıristiyanlar bu ideolojiye baştan hazırdır. Bütün hıristiyanlar doğuştan suçludur. Ancak islam kültüründe insan doğuştan suçlu sayılmaz. Ama nasıl olsa bizler de inanç mantığının tutsağıyız. İş, koşullu tepke yaratmakta.

Kurulu düzen, şimdi herkesin, kendini suçlu duyumsamasını istiyor.

Peki ama neden.

Herkes suçlu olursa, gerçek suçluyu, gerçek suçu saklamak için.

Ama bu tırıl, beylik bir düşüncedir. Her toplumsal kırımdan sonra "hepimiz suçluyuz" denir.

Mehmet Eroğlu, suçu, tümel bir ide konumuna getiriyor. Her insan, bu tümel ideden suçunun payını alıyor.

Mehmet Eroğlu, kitabın başında bunu yapıyor, bir peygamber edasıyla herkesi suçlu ilan ediyor. *"Yazacaklarım sadece benimle ilgili değil. Öyle olsaydı, anlatacaklarım hayatımın kronolojik, -ve sıkıcı- bir öyküsü olurdu. Evet, yazacaklarımın odağında ben varım ve siz, saklamaya çalışsam da bunu çok geçmeden fark edeceksiniz, ama kendimden sözederken aslında sizi anlatıyor olacağım. Başka bir deyişle, bu öykü benimle olduğu kadar sizinle, yani hepimizle ilgili. Bu gerçeği hep aklınızda tutun, unutmayın"* (s.VIII)

Peki, bu dediklerini hep aklımızda tutalım, unutmayalım. Peki, biz kimiz. Çünkü bu bölümün başı bile şöyle "BEN/SİZ" Peki, biz, hangi siz oluyoruz.

Biz, yoksa şu faşist Faruk muyuz. Hayır. İnsan öldüren bir faşist o. Peki Ayhan. Hayır onun gibi de olmamalı. Peki, şu çığlık atan kadınlardan biri olamaz mıyız. Hayır. Onlar geçici bir süre hayatımıza girerler. O kadar.

Peki Tahir olamaz mıyız. Tahir, *"hani dünyaya yeni bir biçim isteyen"* Hayır. Olamaz. "BEN/SİZ" Öyle olamayız. Çünkü *"Tahir hayatını doğru dürüst kuramamış biri nasıl olur da dünyaya yeni biçim vermeye kalkışır"* (S.426)

Burda duralım. Ne diyor yazar. Hayatını doğru dürüst kuramamış. Ne anlama geliyor bu. Ancak hayatını doğru dürüst kuran biri, dünyaya yeni bir biçim vermeye kalkmalı. İşte inanç mantığını diliyle bilincin tutsak edilmesi.

Soruyorum. Bir insanın hayatını doğru dürüst kurması ne anlama geliyor. Hayatın doğru dürüst kurulmasında kimin hayatını model alacağız.

Yoksa kitapta kendine "yüzsüz" diyen mi bize model olacak. O yüzsüz hayatını nasıl kuruyor doğru dürüst. *"Nejat paramı yeni zenginler gibi arsız bir iştahla ikiye, üçe katlamak yerine gerçek bir burjuva gibi sabırlı, uzun vadeli yatırımlara yönelteme konusunda ikna etti beni. (Aslında ikna etmekten çok, kısa sürede planladığım kadar çok para kazanmanın ahlakdışı, utanç verici yönlerini öne çıkardı. Böyle hatırlıyorum.)* (s.7)

Ama biz bu yüzsüze, yüzsüz diyemeyiz, çünkü o ne kadar yüzsüzse bizde o kadar yüzsüzüz. Suçlusun. Borsada halkın artıdeğerine hayasızca el koyuyorsun diyemeyiz, çünkü biz de suçluyuz.

O yüzsüz hayatını doğru dürüst kurmayı şöyle tasarlıyor. *"Zenginliği bu evde düşlemiş, bu evde planlamış ve amacıma bu evde ulaşmıştım"* (s.19)

Tabii bizde böyle yapalım. Peki, doğru dürüst bir hayat için kaç kişiye kumpas kuracağız, kaç kişiyi ezeceğiz, kaç kişinin emeğine el koyacağız.

Bütün bunlardan sonra doğru dürüst hayatımızı kurduk. Ondan sonra dünyaya yeni biçim vermek isteyeceğiz.

Niçin.

Dünyanın yeni biçimi, kumpasla, sömürüyle kurduğumuz doğru dürüst hayatımızı yerlebir etmez mi.

Mehmet Eroğlu'nun bize... okura inandırmaya çalıştığı hayat, gerçekten doğru dürüst mü. Shakespear'ın *Yanlışlıklar Güldürüsü* adlı eserinde Lucia şöyle konuşur. *"Diliniz kendi onursuzluğunuzu anlatmasın. Tatlı bakın, güzel konuşun, vefasızlığı süsleyin, kötülüğü öyle bir kılığa sokun ki, erdeme benzesin."*

Mehmet Eroğlu, *Yüz: 1981* adlı kitabında aynen böyle yapıyor. Yalan dolan üstüne kurulmuş bir hayata öyle bir kılık giydiriyor ki, biz bu hayata doğru dürüst bir hayat diyelim. Ama yazar başarısız, beceriksiz olduğu için, doğru dürüst hayat kılığı, bir

dokunuşta parça parça oluyor. Bizi, o yüzsüze benzetmek istiyor, o yüzsüzle biz/siz özdeşliği kurmak istiyor. Neyse, başarılı olamıyor.

Ama devam ediyorum. Kitapta yüceltilmeye çalışılan bu doğru dürüst hayat, neleri dışlıyor, neleri içine alıyor.

Nedir doğru dürüst hayat kuran bir insanın dünyaya... hayata bakışı. Cinsel birleşme tekniklerini çok iyi bilen, cinsel birleşme sırasında kadınlara çığlık üstüne çığlık attıran bu yüzsüz, şöyle konuşur hayat için. *"Onlar için yaşamı aşan değerler vardır. Bu benim için -sizin için de- geçerli bir ölçüt değil. Yaşamdan daha önemli hiçbir şey, hiç kimse yoktur benim için. Yaşam hiçbir şey için feda edilemez. Özgürlük, adalet, erdemler... Bu kavramlar yaşamdan daha önemli değilmiş. Tahir Bey gibiler için bunlar 'yaşamı aşan' değerler olsa da bizler için durum böyle değil. Çevremde bana (bize) ait, parçası olduğum bir dünya var. Kutsallığını düzenin, olağan yaşamın oluşturduğu bir dünya 1981, bana bunu öğretti."* (s.426)

Şimdi bu, bir suç mu. Böyle düşünen suçlu mu. Evet derseniz siz de suçlu oluyorsunuz. *Aslında hepimiz böyle düşünüyoruz. Buna inanıyoruz. Birileri bizi kandırmıştı. Kimi değerlerin hayatın üstünde olduğuna inandırmıştı. Neyse 1981'de kutsal düzen, inanmamız gereken doğruyu öğretti bize. Bu suçsa, n'apayım, hepimiz suçluyuz.*

Hayır. Bu suç değil Mehmet Eroğlu. Bu, nedir bilir misin, bu, emperyalizmin insanı düşürdüğü sıfır noktasıdır.

Bu, yaratıcı, görkemli insanın, kusmuklu toztoprak içinde sürünmesidir.

Bu, değer yaratan, insani başarılarıyla değer yaratan insanın milyonlarca yıl süren mücadelesinin, "evrensel orospu" para için inkarıdır.

Bakın Eroğlu'nun yüzsüz'ü ne diyor. *"Şu anda, mutfak, odalar, salon, dairem, bina (çatlak hâlâ var) kent, hatta bütün evren sessiz"* (s.427)

Tabii bir insan böyle duyumsayabilir evreni. Eroğlu'nun sorunu bu değil. Eroğlu "BEN/SİZ" derken bizim de bütün evrenin sessiz olduğuna inanmamızı istiyor. İyi ama evrenin hiçbir noktası sessiz değil. Emperyalizmin sıkıştırdığı, kelepçelediği dünya kaynıyor.

Bir insan bunu duymuyor olabilir. Bunun da romanı pek güzel yazılır. Ama Eroğlu roman yazmıyor... Bize, dünyanın sessiz olduğunu ispat etmek istiyor. Oysa, oturup, insan araştırmasına girişseydi, bu insanı toplumsal koşulların içinden çıkarsaydı ne güzel olurdu.

Ülküleri uğruna ölüme gidenlere karşı böylesine duyarsız olan bu insanın hangi toplumsal koşullardan çıktığını, nasıl bu duruma geldiğini görürdük.

Eroğlu'nun yüzsüz'ü yeni önermelerle "BEN/SİZ" ispatına girişiyor. O *"Şu anın bilincindeyim, ama sonra herşeyi unutacağım, Bizim gibilerin belleği olmaz"* diyor. (s.428)

Gerçekten de belleğiniz yok. Bellek olsaydı, bu belleksizi silip süpürecek toplumsal güçlerin ergeç yükseleceğini görebilirdi yazar. Kaynayan dünyanın sesini duyabilirdi.

İnsanın insanlaşma yolunda verdiği trajik mücadelenin, mutlaka insan için çözüleceğini göremeyen biri niye roman yazar. Niye bizim önümüze roman diye makalemsi önermeler koyar.

Buna seviniyorum. Çünkü küçük burjuva ideolojisiyle, bu ideolojinin metafizik yöntemiyle roman yazılamıyor. Hayatın bir yanını bile anlatabilseydi "Eh" der geçerdim. Eroğlu tek kişinin bile hayatını anlatamıyor. Çöküşün bile estetiğini yapamıyor

İspat söyle bitiyor *"Beynimden, bana ne, beni ilgilendirmiyor, dediğin boşluğa taşındı. Hepimizinki gibi: sizinki gibi"* (s.428).

Belleksiz... an dışında hayatı reddeden, beynini boşluğa atan BEN/SİZ.

O ben, siz olamaz. Çünkü "siz"ler, tarih yapıyor. Eroğlu'nun 'ben'i boyutsuz bir çukurda çürüyor. "Ben" çürürken, "siz"ler hayatın ne olduğunu anlatıyor.

En başta şunun iyice kavranması gerekir. Hayat, yaşamak, özgürlüğe, adalete, erdeme, aşka karşıt değildir. Tam tersi, hayat, özgürlüktür, adalettir, erdemdir, aşktır. Ama bunu görebilmek için maddeci diyalektik bir yöntem gerekiyor. Metafizik yöntemle görülmez bunlar.

Başta Mehmet Eroğlu kutsal düzenin bütün sözcüklerine şunu anımsatmak gerekiyor. Sokrates, erdemi, düşüncesini söyleme özgürlüğüne, hayattan daha üstün gördüğü için ölüme gitmedi. Tam tersi, hayat özgürlüktü, hayat erdemdi, Sokrates için.

İslamda insanca yaşamak için, özgürlük için, eşitlik için ayaklanan Hamdan el Karmati, özgürlüğü, adaleti, eşitliği hayattan üstün gördüğü için ölüme gitmedi. Tam tersi hayat, eşitliktir, hayat adalettir, hayat özgürlüktür diye ölüme gitti. (3)

Paris Komünarları, eşitliği, erdemi, özgürlüğü hayattan üstün tuttukları için göğüslerini siper etmediler kurşunlara. Hayat, özgürlük, eşitlik, adalet demekti Paris Komünarları için.

Nelson Mandale, 27 yıl kaldığı hücrede *"İnsani ülküler için gerekirse ölürüm"* dedi.

Farabi, insanlar arasında bağın, insanlık bağı olduğunu söyler.

Nedir insanlık bağı. Özgür bir hayat... erdemli bir hayat, adil bir karakter... vefa... aşk. İnsanla in-

san arasında ilişki, doğrudan doğruya bu değerlerden oluşmuş bir hayatla mümkündür.

Emperyalizm, insanı, insan yapan bu değerleri bize pis bir paçavra diye gösteriyor. *"Bırakın bunları. Erdemmiş, vefaymış, adaletmiş diye hayatınızı zehir etmeyin"* diyor.

Hele aşk... "Çok bilmişlerin" boş lafıdır bu. Yüzsüz gibi yapın, aşk yerine ilişkiyi, ruh yerine bedeni seçin. Sevişme tekniklerini öğrenin. Hiç sevmediğiniz kadınlarla yatın. Cinsel ilişki sırasında döndürüp durun, bacağını çekin, kolunu kıvırın... Hart hart kalçasını ısırın.

Hayır. Hayat bu değil. Hayat nedir bakın. *"Herşeyden önce bu okurun büyük bir aşk yaşamış olmasını isterim. Sonuna kadar. En azından böyle bir aşka hazır olamlı. Bir kadını, ya da bir erkeği görünce içiniz hiç titremediyse... onu düşünmekten uykunuz kaçmadıysa... onunla olmak için dünyayı ateşe vermeyi düşünmediyseniz... Bence bu hayat yaşanmamıştır. Hayır. Böyle biri benim okurum olamaz."* (4)

İşte "siz" bu. Eroğlu'nun "ben"iyle "siz"in hiçbir ilişkisi yok.

Sanat Eseri Nedir

Afşar Timuçin sanat için şöyle der. *"Sanat insan içindir, yaşamdan gelir ve yaşama yansır. Sanat insanlar arasında bağları güçlendirecek, insanları birbirine bağlayacak ortak bir geçmişin ve ortak bir geleceğin sorumluları olduklarını duyuracak tek ortamdır"* (5)

"Yüz: 1981", bu açıdan bakıldıkta, sanat eseri değil. Kitapta insanlar arasındaki bağlar... insani bağlar... çirkinseniyor, insani ortak geçmiş inkar ediliyor, gelecek sıfırlanıyor. Neyse bu bir romanda değil, bir kitap. En azından başarısız bir "roman" Lukacs, başarılı bir eserin özelliklerini şöyle belirler, *"Realizmin büyük yapıtlarının geniş alanlarda ve kalıcı nitelikte etkilerde bulunabilmiş olması, onların bu çok değişik açılardan okunabilme, karakterle oluşturabilme, kırık kapılı bir konak gibi hangi kapısından girerseniz sizi ayrı bir güzellikle karşılayabilme özelliklerindendir. Karakter oluşturmadaki bir güzellikle karşılayabilme özelliklerindendir. Karakter oluşturmadaki zenginlikleri ve insan hayatının önemli ve tipik görünümlerini bunların gerçekliklerine uygun ve doğru algılayıp kavramış olmaları bu eserlerin ilerici etkilerinin, toplumda olumlu sesler yaratabilmelerinin başta gelen nedenleridir. Bu eserleri okuyan, bu eserlere nüfuz edebilen okuyucu, kendi yaşam deneyimlerine de bir açıklık kazandırabilmekte, hayatı daha iyi anlamaya, ona daha geniş bir ufuk içinde bakmaya başlamaktadır."* (5).

*"Yüz: 1981"*de böyle bir zenginlik yok. Çünkü Mehmet Eroğlu, Türkiye'de 1981'den beri, nelerin, nasıl olduğunu kavramamış. Tek bir örnek vereceğim. Türkiye'de birçok insan, o tarihten bu yana ülküsü uğruna öldü... hapse girdi... yargılandı. Hayat... ülkü... eylem. Bu üç kavram zihni bir idea değil. Bütün bunlar yaşanıyor. Bir romancı bütün bu değerlerin ilişkisini birçok açıdan irdeleyebilir, bizi kırk odaya sokar, yaşam deneyiminizi zenginleştirir.

Eroğlu, yaşanan hayatları karakterleşmiş tiplerle sorgulayacağına, bir kişinin hayatının doğru olduğunu ispatlamak için "roman" yazmaya kalkmış. Roman ispat yeri değildir. Roman, insan araştırmasıdır. Tabii bu ispatı son derece beceriksiz tasımla yapıyor Eroğlu. Daha başta kitabındaki kişiyle okuru ödeşleştirmeye çalışıyor. Bunu çok somut yapıyor. Bu yüzden kitaptaki kişi, ikide bir karşınıza çıkan dilenciye benziyor. Bu yüzden "BEN-SİZ" olamıyor.

Sanat eserinde soyutlamaya bir örnek vermek gerekirse Gonçerov'un *Oblomov*'u hemen aklıma gelen. Roman ilerledikçe Oblomov içimize girer, özdeş yanları biz kendimiz çıkarırız. Oblomov'da "ben/siz" oluruz. Yoksa bu, yazar keyfine "BEN/SİZ" demesine benzemez. Yazar, "BEN/SİZ" dediniz diye kimse "BEN/SİZ" olmaz. Yazar bunu söylemez bile. Yazarlık yetisiyle bunu başarır.

Kitabın, roman düzeyine çıkmasını engelleyen en önemli nokta şu. Bir insan, hayattaki seçimlerini hangi koşullarda, hangi ortamlarda yapabilir. Her insan bu seçiminde başarılı olabilir mi. Başarılı olduysa nasıl bir ortamda oldu.

Bunların hiçbiri yok kitapta. Biri zengin olmayı tasarlıyor. Zengin oluyor. İstediği kadınla, istediği zaman, istediği biçimde cinsel ilişkiye giriyor. Yürek çarpıntısının milimetresi yok kitapta.

Ben buna yazarın gerçeklik yitimi dedim yıllar önce. Gerçeklik yitimi Eroğlu'nda en üst noktaya çıkmış. Ama Eroğlu bunu dert etmesin. Karcılılar bir roman daha yazarsa, daha üst noktaya çıkabilir.

Eroğlu, dil dendikte inanç yöntemini kullanıyor. Ama dilin ilk bakışta görülmeyen kullanım alanları da vardır. Dil, bir gerçekliği bize başka türlü gösterebilir.

Abdülhak Şinasi Hisar'da dil, geçmişi özletir insana. Ağaçlar bile Osmanlı dönemini özler.

Şimdi dilin *"Yüz:1981"*de değişik iki alanda nasıl kullanıldığını görelim. Ferda'yla Abant'a gidiyorlar. Bakın Ferda'nın bir eylemini nasıl anlatıyor yazar. *"Ferda'yı heyecanlandıran tek şey -galiba şubat'taydı- gecenin bir vakti, bir dakika boyunca ışığı açıp kapatma eylemi oldu. Işığı açıp kapatarak*

arada bağırıyordu da- bir şeylerin düzeleceğine inanıp inanmadığını hiç sormadım ona. Bazen saat dokuzda, akşam yemeğinin tam ortasında oluyorduk. Ferda lokantadakilerin şaşkın bakışları arasında koşarak odaya çıkıyor ve ışığı açıp kapatıyor, döndüğünde bütün otelde bunu yapan tek kişinin kendisi olduğunun farkında değilmiş gibi, eylemin büyüyerek devam ettiğini söylüyordu." (s.386-387)

Eroğlu, dağ başında, lüks bir otelde, zavallı bir kadına ışık kapattırıyor. Böylece ışık kapattırıcıları eleştiriyor.

Doğrudur. Dağ başında lüks bir otelde tek bir kadının ışığı kapatması kimseyi etkilemez. Ama gerçeklik Eroğlu'nun yansıttığı gibi değil. Yüzbinlerce insan her gece ışık kapattı Türkiye'de. Bunun da etkisi oldu.

Eroğlu, arka kapaktaki hayalet yazarın söylediği gibi acılıkla, duyarlılıkla beslenseydi, tabii halkı tanımak koşuluyla bu gerçekliği dağ başında bir zavallı kadına ışık kapattırmakla eleştirmezdi.

Halkı tanımak dedim. Bu halk, batılı gibi aklî bir felsefeden etkilenmedi. Bundan ötürü bu halk, neden sonuç ilişkisinde batılı gibi akli davranmaz, hiç sonuç alamayacağı işlere rahatlıkla girişir. Işık kapatma eylemi de böyle. Kimi, hiçbir sonucu düşünmeden girişti bu işe. Kimi, sonucu dar tuttu. Kimi devrime giden yol diye düşündü.

Bu bizim halkımızın çocuk yanıdır. Güzel yanıdır.

Eroğlu bizim halka, batılı gibi bakıyor. Bir batılıya hemen sonuç alamayacağınız işin doğruluğunu... gerçekliğini anlatamazsınız.

Halkımızın bu çocukluğu kimileyin trajediye dönüşür. Bu eylemler kimilerine göre komedi gibi görünür ama, altında köklü bir özlem vardır. Eroğlu halkını anlayabilseydi batılı gibi üst perdeden konuşup, işi komediye döndüreyim derken kendine güldürmezdi. Işık kapatmanın, güzel bir dünya özleminin görünümü olduğunu anlardı.

Şimdi ikinci alana geliyorum. Önce cümle, *"Dışarda gece olmuştu. Nisan'a değil, kışa ait bir geceydi bu"* (s.398)

İlk elde şunu söylüyorum. Yalnız dışarda gece olmaz. Gece oldukta içerde de gece olur. Ama daha önemlisi. Aylara, mevsimlere "ait" gece olmaz. Heraklietos çok yanlış söyledi ama, değişim üstüne söylediği doğruydu. Bir suda iki kez yıkanamazsınız... güneş dünkü güneş değil. Geceye geldikte... hiçbir gece, dünkü gece değil. Geceler, gündüzler hep değişir. Tabii burdan insana gelirsek, Eroğlu'na göre insan da değişmiyor. Çünkü yüzsüz şöyle diyor. *"Ben her insan gibi kendi hayatımı sevdim. Bu da suç sayılmaz."* (s.428)

Tabii insanın hayatını sevmesi suç değil. Ama hayatını seven insan değişmez. Hayatını sorgulamaz. "Sorgulanmamış hayat yaşanmış sayılmaz" der Sokrates.

Bunun üstünde fazla durmuyorum. İnsanlığın serüvenine bakıldıkta, insanın değişmeyeceği görüşü, saniyede yerlebir olur. İdeolojik anlamda çöküşün dilini kullanıyor Eroğlu. Ama estetiği yok.

Bunun dışında Mehmet Eroğlu'nun dili, bozuk, maymuncuklu bir dil. İşte bir mekan tanımı. *"Şimdi koruluğun içindeki, aralarında Nazan'ın oturduğu villanın da bulunduğu bir grup evi caddeye bağlayan tekyönlü sokaktayım."* (4)

Bir mekanı bile doğru dürüst anlatamıyor. Cümledeki *"aralarında"*yı bir de *"da bulunduğu bir grup evi"* kaldırın, cümleyi şöyle okuyun. "Şimdi koruluğun içindeki, birinde Nazan'ın da oturduğu villaları caddeye bağlayan tek yönlü sokaktayım."

Bir cümlede 6 kelime atılıyor. Cümle bozulmuyor. Bana hep sorulur. Peki sayfalarca ne anlatmış. Her sayfada böyle maymuncuk kelimelerle, bir roman yüz sayfa fazla olur.

İşte bozuk bir cümle daha. *"Bu durum beni ne utandırıyor, ne de görevini savsaklayanlara özgü o üstü örtülü suçluluk duygusuyla yüklüyüm."* Cümlenin şöyle olması gerekir. "Bu durum beni ne utandırıyor ne de görevini savsaklayanlara özgü o üstü örtülü suçluluk duygusu hissediyorum.

Köhnemiş Bir Ayna

Şunu söylemeliyim. Mehmet Eroğlu'nun bu kitabı, *İnsancıl Atölyesi*'ndeki *Yazarlık Semineri*'nde gündeme getirilecek.

Kitabın arka kapağında hayalet yazar, *"Bu roman bugünkü hayatımıza tutulmuş bir ayna"* diyor. Yüzyıl önce söylenmiş beylik bir sözü. ısıtıp ısıtıp önümüze koymanın bir anlamı yok.

Yazar yalnızca ayna olmaz topluma. Yazar, nesnel gerçekliği yansıtırken, bu gerçekliği bilinçinden geçirir. Bilinçten geçiş sürecinde, yazar, nesnel gerçekliği değerlendirir.

İşte bu değerlendirmeyle, roman gerçeklik kazanır. Bu gerçeklik, biriciktir. Sözgelimi, bir erkeğin sevmeden kadınla yatması... Kadınların da buna boyun eğmeleri bir konudur. Yazar bunu anlatır. Ama insanların bu derkeye nasıl geldiklerini de değerlendirir. Bu değerlendirmeyle romanlar biricik olur. Ama bu biriciklik Türkiye'de kalktı. Peki, ne anlatıyor şimdi romanlar. Cinsel birleşmede kullanılan teknikler... bir de yatılan kadınların sayısı. İzlek yok, değerlendirme yok, felsefi bakış yok. Tabii bu "romanlar" biricik olamıyor. Biricik olamayan "romanlar"la pek tabii yarışmalar düzenlenir. Birinciler, ikinciler saptanır bu yarışmalarda.

Aynaya geldikte... Hayalet yazar, ya da yazarlar, kitabın arka kapağında *"Bu roman bugünkü hayatımıza tutulmuş bir ayna"* diyor ya, bakmayın siz buna. Kitapta hayat yok.

Bakın ne diyeceğim, madde var ya, madde, sözgelimi taş bile çelişkili, çatışkılı bir bütünlük oluşturur. Hele insan... Eroğlu'nun insanı taş bile değil. Taş bile olamayan kişilerden hayat çıkmaz.

Eroğlu'nun kişileri birer makine. Duran, yerinden kıpırdamayan birer makine. Kitapta bu makinelerin gölgesi var. Eroğlu, duran, hareket etmeyen, konuşmayan makinelere, aynasıyla hareket vermek istemiş. Eroğlu, aynasını hareket ettiriyor. Madeni bir ses... kıpırtısız, heyecansız bir ses durmadan konuşuyor. Aynanın yansıtmak istediği yere baktıkta, orda Eroğlu'nun cansız, kıpırtısız makinelerini, oyuncaklarını görüyoruz.

Eroğlu'nun aynası, kırık, küflü bir ayna. Böyle olması da zorunlu. Devler çok gerilerde kaldı. Köhnedi. Devin aynası da böyle olur.

Kırık... küflü... köhnemiş bir ayna "Yüz: 1981"

1. Ayrıntılı bilgi için, Prof. Dr. Ahmet Aslan, *İslam Felsefesi Üzerine*, Vadi Yayınları, Ankara 1999. (Bu eserde özellikle *Kemal Paşazâde'nin Felseli Görüşleri* adlı yazıya bakınız).
2. Mehmet Eroğlu, *Yüz: 1981*, Everest Yayınları, İstanbul 2000.
3. Faik Bulut, *İslam Komünculeri*, Berfin Yayınları, İstanbul 1998.
4. Cengiz Gündoğdu, *Eleştiri*, İnsancıl Yayınları, İstanbul, 1994.
5. Afşar Timuçin, *Estetik*, İnsancıl Yayınları, İstanbul 1998.
6. Georg Lukacs, *Gerçekçilik Değerlendiriliyor. Estetik ve Politika*, Çev. Dr. Ünsal Oksay, Eleştiri Yayınevi, İstanbul 1985.

ÜZÜNTÜ

Arkadışımız Korkut Köseoğlu, sevgili babası HAYRETTİN KÖSEOĞLU'nu yitirdi. 30.12.2000'de hayatını yitiren Nayrettin Köseoğlu, 31.12.2000'de toprağa verildi. Köseoğlu Ailesine sabır diliyoruz.

İNSANCIL DERGİSİ
İNSANCIL ATÖLYESİ

Balkar Şiiri

K. OTAROV

Dostların Görevi

Er yüreği demirden değil
Kaslardan ve damarlardandır,
Onu da yaralayabilir çılgınlar
Bir de sevmedikleri.

Taş gibi dayanırsa da yürek
Aldığı yaraların tümüne,
Gereksizdir onu erken yakmak,
Koruma olanağı varsa,

Kurt kemirip yıkabilir ağacı
Yolunu bulup üstün çıkarsa.
Eksik kalır dostların görevi,
Yüreği kıskançlardan korumazsa.

Türkçesi
Anıl Meriçelli-Anatoli Mizlev

YAŞAMAK SANATI KONUSUNDA KENDİMLE KONUŞMA

Afşar TİMUÇİN

Bugün seninle yaşamın anlamı üzerine konuşalım istiyorum. Yaşam dediğimizde sence ne anlamamız gerekiyor?

Yaşam her canlıya verilmiş kendini varetme hakkıdır. İnsan için yaşam duyumdan duyguya ve duygudan düşünceye kadar uzanan bir haz konusudur (bu arada acı konusudur). Her kişi dış koşulların da belirlemesiyle onu kendisine göre anlıyor ve gerçekleştiriyor. Kendine göre biçimliyor onu. Yaşam yok yaşamlar var. Böylece her kişi kendine göre bir doğruyu ya da doğrular bütününü gerçekleştirerek yaşamak hakkını kullanıyor ve ömrünü bitiriyor. İnsan toplumsal bir varlıktır. Topluma uyarlı yaşamlar var, aykırı yaşamlar var. Topluma uyarlı olmak her zaman olumlu bir anlam taşımıyor. Aykırı olmak da öyle. Bazen uyarlılıkla olumsuzu gerçekleştiririz, bazen de uyarsızlıkla yaparız bunu. Kişiyi doğrudan doğruya acılı kılan yaşamlar var, onlarda dış nedenler kadar kişinin yanlış ya da bilinçsiz seçimleri belirleyici oluyor.

- Ne dersin, bir doğru yaşamdan, hatta hepimiz için ortak ilkeleri ve ortak kuralları olan toplumsal bir yaşam biçiminden sözedebilir miyiz?

Görenekler ortak ilkeler belirliyor, ortak kurallar koyuyor, belli davranış biçimlerinde bizi bir araya getirmeye çalışıyor, bunu yaparken hem bizi sıkıntıya düşürüyor hem de doğrusu pek başarılı olamıyor. İnsan birbiçim yaşayabilecek bir varlık değildir, o bir bilinç varlığıdır, bu yüzden onu kalıplara soktuğumuzda verimsiz kılarız. Bununla birlikte toplumda olmanın elbette belli vazgeçilmez koşulları da vardır, onlara uymadığımız zaman doğal olarak toplumdışı kalırız. Öte yandan doğru yaşam gibi yanlış yaşam gibi kategoriler belirlemek hiç de kolay değil. Kolay değil ama gerekli de. İsteyen istediği gibi yaşar diyemeyeceğimize göre. Her şeyden önce insan yaşamı bir takım değerler üzerine kuruluyor ya da kurulmak zorunda. İnsan *geleceği olan bir varlık* olmasaydı elbet değerdiye bir sorun ortaya çıkmayacaktı. Amaçları olan bir varlık toplumsallıkta anlatımını bulan bir değerler dizgesine göre davranacaktır. Amaçları olan tek varlık insandır. Onun geçmişi ve geleceği vardır. Değer sözkonusu olduğu zaman seçim yapma zorunluluğu ortaya çıkar. Zaten değer ancak seçim yapabilen bir varlık için sözkonusudur. İşte yaşamın anlamı dediğimiz şey bu noktada kendini gösteriyor. Yaşamaktan ne anlıyoruz? Önemli olan budur.

- Değerler dediğimizde...

- İki çeşit değer vardır: *yarar değerleri* ve *yüce değerler*. Bu iki değer birbirini yoketmek istercesine yaşamda yanyana durur. Yarar değerlerini elde etmek kolaydır, biraz görü biraz çaba yeter bunun için. Güç olan yüce değerleri varetmektir ya da elde etmektir. Yarar değerlerine göre yaşayan kişi mal mülk edinmeye bakacaktır, ün peşinde unvan peşinde koşacaktır. Birilerinin hakkını yiyebilecek, birileriyle yarışmak adına birilerini zedeleyebilecektir. Kumarda, eğlencede yaşamını tüketebilecektir. Yüce değerlerin hazzını tadamamış insanlar yarar değerleriyle yetinmek zorundadırlar.

- Pekiyi bu yarar değerlerine saplanıp kalmış insanlar mutlu olabiliyorlar mı?

- Mutluluk göreli bir kavramdır, göreli kavramların en görelisidir. (Göreli olmayan kavram var mıdır?) Mutluluktan ne anladığımız önemlidir her şeyden önce. Yüce değerlere ulaşabilecek yetniklikte olmayan her kişi zorunlu olarak yarar değerleri katında kalacaktır. Yarar değerlerine batmış olanların da kendilerine göre mutlu olduğunu söyleyebiliriz. (Mutlu olmak dediğimiz şey *içinde bulunduğu durumdan artık bir başka şey istemeyecek kadar hoşnut olmak* demekse.) Eşek ot bulduğu zaman mutlu değil midir? İnsan için önemli olan kendini doğru yerde duymaktır. Buna göre kimi ot bulmaktan hoşnut olur kimi iyilik etmekten hoşnut olur. Bütün bir gece kumar oynayıp sabaha karşı masadan dolu ceple kalktıysanız sizden iyisi yoktur. Bu da kumarcının mutlusu. Yüce değerlerin vereceği hazzı yaşayabilmek için yarar değerlerinden sıyrılmış olmak gerekir. *"Ben hem şairim, hem kumarcıyım, hem borsada oynarım, hem yardım derneklerinde çalışırım..."* diyen adama *"Sen bir eşeksin!"* demeniz hiç de yanlış olmaz. Yüce değerleri yaşayabilmek yarar değerlerinden sıyrılmış olmayı gerektirir dedik ya, bu tam anlamında bir bilinç işidir. Gündelik yaşayanlar kim olurlarsa olsunlar bu bilinci elde edemezler.

- Herhangi biri olmakla gerçek anlamda insan olmak arasındaki ayrım diyebilir miyiz buna?

- Diyebiliriz. Boş insanlar gündelik yaşarlar ve bu arada bir takım olur olmaz şeylerle ilgilenip ipe sapa gelmez şeylerle övünürler. Paşa dedeleriyle, yazlıklarıyla, otomobilleriyle, cinsel ilişkide bulundukları insanların sayısıyla, birikmiş paralarıyla, kurnazlıklarıyla, buna benzer şeylerle şişinirler. Bu insanlara yakından baktığınızda zavallılık denilen şeyin onlara çok yakışmış olduğunu görürsünüz. Kendilerine sorarsanız bunlar az adam değillerdir. İsteseler şair bile olabilirlerdi ama şairlik kaç para! Devlet yönetimi konusunda görüşleri vardır ama devletin ne olduğunu söyleyemezler. Bunlar *sürü bilinci* taşıyan kimselerdir, başlıca özellikleri korkak oluşlarıdır. Her türlü pis ilişkiye girip gene de ellerini kirletmeden yaşamaya çalışırlar. John Osborne'un *Öfke*'sinde Jimmy Porter, karısının da içinde olduğu bu kesimi şöyle tanımlar: *"Yaşamaktan korkuyorlar, en çok da aşktan korkuyorlar. Sevmek ve sevilmek çocuk oyuncağı değildir. Sağlam bilek ister, temiz mide ister. Elini kirletmeden aşkla içli dışlı olamazsın. Ya bu dünya ya öbür dünya kızım, ikisi bir arada yürümez."*

Bu insanlar ya da hatta bütün insanlar daha çok özel zamanlarda, özellikle felaketlerde yüce değerlerin farkına varıyor.

Yüce değerlerin varlığını bilmek başkadır, onları yaşam koşulu durumuna getirmek başkadır. Ayrıca felaketlerin bile insana insanlığını duyuramadığı çok oluyor. *"Benden atlasın da nerede patlarsa patlasın"* kolaycılığı bazı insanlar için yaşamın özünü oluşturuyor. Dostum dedikleri biri ölüm döşeğine düştü mü toz oluverir bunlar. Haklısın, olağan zamanlarda insan insanlığını daha çabuk unutuveriyor. *"Sana ibret gerek ise gel göresin bu sinleri"* demiş ya şair, onlara gerçekte ibret de gerekmiyor.

Gerçekten olağan zamanlar pek ilgimizi çekmiyor...

Güneşle pek ilgilenmeyiz. Güneş tutulacak dedikleri zaman, onu görebilmek için, gözümüzü kör etmek pahasına neler neler yapmayız. *"Güneşin büyüklüğü tutulduğunda anlaşılır"* diyor Seneca. İnsanlar her şey olağan çizgisinde akıp gidecek yani hiçbir şey değişmeyecek duygusu içindeler genellikle. Bu arada zaman zaman olumsuz bir durumu düşünüp ürperdiklerinde *"Yaradana bin şükür"* diye bağırmak kalıyor onlara. Yaşam bir sanattır, onun için ustalaşmak gerekir, özel teknikler, özel sezgiler, özel kavrayışlar edinmek gerekir. Paldır küldür dalarsanız ona, ondan alacağınız şeyleri alamazsınız. İyi şeyler çaba istiyor yazık ki. Kendi gücüyle ayakta durabilmeyi gerektiriyor. Etkin olarak yaşamda olabilmek gerekir. *Absens haeres non erit* derdi Latinler. Doğrudur, burada olmayan payını alamaz.

- Özverili olmak gerekiyor belki de...

- Sonunda her şey dönüp dolaşıp bencillikle özgecilik arasında bir seçim yapmaya dayanıyor. Bir vurguncunun şair olabileceğini düşünürüm de kendini rezil edecek kadar cimri birinin şair olabileceğini düşünemem. Kendimize çekildikçe insan olma koşullarının dışına çıkarız. Filozofların çoğu insanı bencil bir varlık olarak tanımladılar. Kaba koşullarda elbette öyledir. Ancak insan bencilliğini aştıkça insanlaşır. İnsan başkaları için olabilen, olması gereken bir varlıktır. Gerçek insan başkalarına kendini adadığı ölçüde sevinçlidir. Ne derler? Arı kendine değil de başkalarına çalıştığı için mutludur.

Yaşamın bir sanat olduğu konusunda...

- Evet yaşam bir sanattır, hem de güç bir sanattır. Yaşam her penceresinden başka bir dünya görünen uçsuz bucaksız bir gerçeklikte kendini varedebilme koşuludur. Yaşamı tanımlarken gerçeklikten kopmamaya özen göstermeliyiz. *"Yaşam bir düştür"* demiş adamın biri. Eh, güzel, sen de tembel tembel uyu ve düş gör. Yaşamın ne biçim bir düş olduğunu elin yandığında ya da yiyecek ekmek bulamadığında pek güzel anlarsın. Yaşamın güçlükleri vardır. Bu güçlükler Kafka'ya *"Yaşam rezillik aslında"* dedirtmiştir. Kafka onun ardından hemen şunu söyleyecektir: *"Ne diye onu daha da bulandırmalı?"* Plutarkhos daha o zamanlar *"Varolmak yetmez yaşamak da gerekir"* diyordu. Gerçekte, tüm yaşam boyunca bir şölendeymişiz gibi duyabilmeliyiz kendimizi. Biz buna her anlamda hazır da olsak hastalıklı birileri bizi böylesi bir şölende aç bırakmaya eğilimli olacaktır. Durduk yerde acı yaratan insanlar tanıdım. Bu insanlar temel gıdalarını acıdan alıyorlardı. Ne olursa olsun, yaşamayı öğrenmek gerek. Yaşamayı yaşayarak öğreniyoruz, değil mi? Yaşamın içine bilinçle ve korkusuzca dalabilenler gerçek anlamda yaşayanlardır. Bilinçlenerek yaşamak, yaşayarak bilinçlenmek: bize düşen bu.

Herkes öyle yapmıyor mu?

Küçücük bilinçlerle, dolayısıyla küçücük yaşamlarla yetinenler var. Çeşmenin başında susuzluktan yanmak gibi. Çizilmiş yollar var bizim için, görenekler bizden bu yolları izlemimizi istiyor. Bu yollar bizi çokluk *sahip olmaya* götürüyor, *olmaya* götüren yollar kitapta yok. Olmak denildiği zaman da sahip olmayı anlıyor birileri. Doktor olmak, mühendis olmak gibi. Bunlar olmakla değil sahip olmakla ilgilidirler. Evet, olmaya bakmalıyız, sahip olmaya değil.

- Elde etmek istemeden yaşamak diyebilir miyiz buna?

Yalnız yitirmeyi göze alanların hatta yitirenlerin yaşamı kazanabileceği görüşü boş bir görüş değil elbet. Ancak insanların çoğu kazanmaya yani elde etmeye bakıyor, bir şeyleri alıp biriktirmeye bakıyor. Oysa insanın kendini varetmesi yitirmeyle oluyor. İnsanın kendini varetmesi büyük bir savaşımdan başka nedir? Ne kadar doyarsanız o kadar aç kalkarsınız. İnsan kendi yaşamını özenerek kurmalı, eliyle besleyip büyütmeli. Yazık ki yararsız diyebileceğimiz yaşamlar var, hatta zararlı yaşamlar var. Bozulmuş bilinçler ya da çok kötü koşullarda oluşmuş bilinçler tehlikeli bilinçlerdir. Bu bilinçler kendilerini kurtaramadan dünyayı kurtarmaya kalkarlar. Bunlar gerçekte tek kişilik yaşamlardır, kendine kapalı yaşamlardır. Kimseye yaramayan yaşam sahibine de yararlı olmaz. Boşa yaşamış insanlar vardır, taş üstüne taş koymamışlardır, bunlar ya bir şey elde edememekten yakınırlar ya da haketmedikleri bir şeyleri elde edebilmek için çırpınır dururlar. Gerçek yaşam başkalarına adanmış yaşamdır; iyiyi, doğruyu, güzeli amaçlayan yaşamdır. Bu güzel dünyada her şeyi en uygun koşullarda yaşayabilirdik oysa. *"Bu dünya bir gelindir yeşil kızıl donanmış/ Kişi yeni geline bakıbanı doyamaz"* der Yunus Emre. Her şey sonunda dönüp dolaşıp yarar değerleriyle yüce değerler ayrımına dayanıyor, bir başka deyişle bilinçli olmakla yarı bilinçli olmak ayrımına.

İnsanlar yaşamayı nasıl öğrenecekler? Bunu onlara kim öğretecek?

Kimse kimseye bir şey öğretemez. Yaşamayı hele hiç. Her sanat gibi yaşam sanatı da binbir deneyimi gerektirir, bireyin binbir deneyimle elde ettiği ustalıkları gerektirir. Ancak insanların doğru bilinç edinmelerine yani *gerçekliğe uyarlı bilinç* koşullarını kendileri için oluşturmalarına şu ya da bu biçimde katkıda bulunabiliriz. Bu da onların yaşam sanatında gelişmelerini sağlar. Ve bu da, açıkça, döner dolaşır iyi eğitim sorununa bağlanır. Eğitmek öğretmek değildir, öğrenmesine yardımcı olmaktır. Zaten insanlarımız iyi bilinçlenmiş, insan bilgisiyle iyi donanmış olsalardı yaşamlarını böylesine kargaşık ve verimsiz bir biçimde sürdürmeyeceklerdi. Bir kere her şeyden önce yaşam için gerekli somut koşulları bütün bir toplum için oluşturmuş olacaklardı. Sorun gene yaşam sorunudur: yaşam onlara kendilerini geliştirebilmeleri için çok az şey verdi. Doğa zenginlikleri yanında akıl kıtlığı verdi. *Bu toprağın insanları zeki insanlar mı geri zekalı insanlar mı* diye tartışanların da insan bilgisiyle yeterince donanmış olmadığı bellidir. Salt zekayla adam olunsaydı... Evet, bu toplumun insanı canını dişine takıp kendini yetiştirmeye koyulmadıkça hiçbir şey elde edemeyecektir. Bu toplumda ilkokulun birinci sınıfından çok zeki bir eşek olarak girip üniversitenin son sınıfından aptallaşmış bir eşek olarak çıkmak işten bile değildir.

- Pekiyi, ben gene başlarda sorduğum soruya dönüyorum. Bir doğru yaşam'dan sözedebilir miyiz?

- Doğru yaşam her şeyden önce hazlarla dolu bir yaşamdır. Yaşamak bir sevinç olmalıdır. Doğru yaşam, öte yandan, paylaşmayı bilen gerçek insanın yaşamıdır, yüce değerlere ulaşabilmiş bilinçli kişinin yaşamıdır, bu da üst düzeyde bir bilinç etkinliğini gerektirir. Ancak özgeci bir ruh yapısına ulaşmış olan insanlar gerçek insan olmanın sevincini yaşayabilirler. Yalanlarla, kafakol oyunlarıyla, eskilerin diliyle konuşursak riyayla, tabasbusla sürdürülen bir yaşam düş kırıklıklarıyla dolu olacaktır. Aşkı bile üçkağıda getirmiş olan bu garip toplumda gerçek yaşam koşulları oldukça sınırlıdır, kişi bu sınırları kendince geliştirmeyi beceremezse, bunun için kavgaya girmezse Ahmed'in öküzü gibi yaşar gider. ("Ahmed'in öküzü" deyimi anneannemindir. Ahmed, birçok kızkardeşin miras hakkını hiçe sayarak tüm malların üzerine oturmuş bir erkek kardeşin oğludur yani anneannemin yeğenidir. Babasının çiftini çubuğunu yönetir, özellikle ineklere ve öküzlere bakardı. Sürdürdüğü yaşamın kalıbına girmiş gibiydi, bu yüzden pekçok olumsuzluğa örnek gösterilirdi.)

- Doğru yaşamı anlatıyordun, Ahmed'i anlatmaya başladın?

Temel sorun insanlığın bir parçası olabilmek, kendini öyle duyup öyle düzenleyebilmek sorunudur. Gündelik yaşayanlar ne için yaşadıklarını pek bilmezler, sorduğunuzda mutlu olmak diye bir amaçları olduğunu anlarsınız. Mutluluk bir amaca giderken zaman zaman duyulan bir duygudur, başlıbaşına bir amaç durumuna getirildi mi uçar gider. Basit amaçlar insanı mutlu kılmayacaktır. Dünya yazı olmuş yaşamlara tanıklık eder durmadan. Doğarlar, büyürler, evlenirler, çocukları olur, mal mülk edinirler ve ölürler. Bütün yaşamları *senin ceketin benimkinden daha iyi değil* salaklığıyla geçer. Mutluluğu amaçladığın zaman mutsuz olursun.

KIPIRDA
İKİ İNSANCIL AL,
BİRİNİ ARKADAŞINA
VER.

F TİPİ DÖNEMECİNDE POLİTİKA VE SANAT

Berrin TAŞ

Politikayı sevmem. Politikacıları da. Politika bana hep yalanı geçerli kılmanın yöntemlerinden biri gibi görünmüştür. Politikacı da bu yöntemi bir yaşam biçimi olarak benimsemiş kişidir. İktidar, başarının en temel ölçütü olma işleviyle yükümlüdür. Öyle ki her zaman haklı çıkmak üzere hakikati hasıraltı etmek başarının birincil koşuludur. Politikacılar yalnızca imajlarını değiştirmek istedikleri zaman yaptıkları yanlışlardan sözederler. Bundan böyle aynı yanlışları yapmayacaklardır. Doğruyu söyledikleri biricik an, geçmiş yanlışlarından sözederek gelecekte daha **akıllıca** işler yapacaklarının güvencesini vermeye çalıştıkları an'dır. Ama yalnızca bu kadardır. İktidar kazanılınca hepsi unutulur. Olmayanı olmuş gibi göstermek politikacının başarısıdır. Birikimsiz politikacılar elinde bu sahte yaşam kavrayışı her zaman kendi çıkarını insanın çıkarından üstün tutma eğilimi gösterecektir. Politikacı bu sahte başarıyı allayıp pullayarak emekle kazanılmış bir hak düzeyinde sunacaktır. Oysa yeni bir binyılın başlangıcında toplumunu sağlam bir gelecek öngörüsüyle kucaklamayan politikacının başarısızlığı kaçınılmazdır.

Sık sık sözü edilir. Kadınlar politikada temsil edilmiyor. Türkiye'li kadınlar politikayla ilgilenmiyor. Kadın milletvekillerinin mecliste sesi çıkmıyor. Sonra örnekler verilir. İsveç'te kadın ve erkek mecliste neredeyse eşit oranda temsil ediliyor. Ne yazık ki bu örneği ben de sık sık verdim. Oysa bugün bu örneğin bir anlamı olmadığını görüyorum. Zira bizim kadınlarımız zaten politikayla içiçe yaşıyorlar.

Türkiye'de politika hakikati başarıyla gizleme becerisidir. Hakikati gizlemek için kimi reçeteler başarıyla gündeme dahil edilir. Bir alt sınıf üyesi olarak kadın da hakikati gizleme becerisini daha doğduğu evden başlayarak öğrenmek üzere yetiştirilmiştir. Öyle ya feodal erkek değerlerin kadının üstüne bir karabasan gibi çöktüğü toplumumuzda kadınlar gizlenmek gerektiğini annelerini gözleyerek öğrenmişlerdir. Kimi zaman para gizlemeleri gerekir, kimi zaman falanca arkadaşıyla sinemaya gittiğini, kimi zaman kocadan alışveriş harcamaları gizlenir, kimi zaman gizlenen bir sevgilidir. Bu da kadına, yaşamı en ince ayrıntısına dek kontrolü altında tutma yetkisini verir. Zira kadının apaçık yaşama hakkı sınırlıdır. Kadın ancak gizlilikte kendini geçerli kılabilir. Böylelikle gizlilik bir yaşama biçimi olarak kendini kabul ettirir. Bir suçlu, bir kaçak gibi yaşar kadın. Sürekli birilerine vermesi gereken hesabı vardır ve her zaman bedel ödemeyi kabullenmek kolay değildir. Oysa yaşam gizlilikte geçerli kılınamaz. Hiç kimse kendini gizlilikle varedemez. Kendini yaratıcı duyabilmek için hayal değil sahici olabilmek gerekir. Sahici olabilmek sorumluluk taşıyabilmek demektir. Her nasılsa bir yolunu bulup meclise girmeyi başarmış kadın politikacılarımız aynı erkek politikacılar gibi davranmaktadırlar. Zira erkeğin egemenlik alanında mücadele veriyorlar ve kanıksanmış köhne alışkanlıkların dışına çıkamıyorlar. Sözgelimi Işılay Saygın erkek egemen değerlerle politikanın içinde kendini varetmeye çalıştığı için bekaretiyle övünebiliyor. Gerçekte bu durum insanın kendi cinsiyetini reddederek varolmaya çalışmasıdır. Erkeklerin egemenliği altındaki bir ortamda insana ancak bu kadar geçit verilir. Geçtiğimiz yıl bir kameramanın ayağında çorap olup olmadığı tartışma konusu olmuştu. Tabii ki o kameraman kadını, Mecliste her nasılsa topukları görünen kadını, hiçbir milletvekili kadın savunmadı. Demediler ki baylar sizin göreviniz ülkemizin sorunlarına çözüm üretmektir. Bırakın bizim bacaklarımızın neresinin görüneceğine biz karar verelim. Diyemezlerdi zira kadın sorunlarının kendilerine dayattığı tarihsel bilinçten yoksundur hepsi. Hiç değişmemişlerdi. Bu toplumda her nasılsa yaşamışlar, yerleşik değerlerle hiçbir çatışmaya girmemişlerdi. Varolan yapı içinde birer kadın bedeni taşıyorlardı ama o kadın bedeninin kendini etkin kılması erkeğin onayıyla olanaklıydı. Bu nedenle birer kadın bedeni taşımalarına karşın erkeğin yöntemleriyle ayakta durma savaşı veriyorlardı. Bu savaşta kadını anımsamak doğru sayılmazdı. Erkekler koro halinde bu kadınları susturmak için çeşitli yöntemler denerlerdi. Susmak, erkekler arenasında kalabilmenin bir başka koşuludur.

Kendi yaşamımı düşündüm birden. Ben hiç değişmeseydim yaşamımı değiştirebilir miydim. Yerleşik değerler içinde kanıksanmış göreneklerin gölgesinde ikircikli bir yaşamım olurdu. Ezilmiş cins ama ezenlerin değerleriyle yaşıyor. Ezilmiş cins ama ahlak, örf, adetleriyle binlerce yılın kalıplarını sürdüren köhnemiş anlayışlara tepkisel davranışlar sergiliyor. Yalnızca tepki göstererek mücadele ettiğini sanıyor. İşte ben de bugün eleştirdiğim kimi hemcinslerim gibi tepki göstermeyi yeterli sayarak değişmeyi reddedebilirdim. Bağırıp, çağırmayı, erkek düşmanlığını

bir yaşam biçimi olarak seçebilirdim. O zaman kendimi varetme çabasına girmezdim.

İnsanın kendini varedebilmesi için yaratıcılığını geliştirebileceği bir ortamın önemini bilirim. Feodal erkeklerin ağırlıklı olduğu toplumumuzda uygun bir ortamda kendini varedebilmenin acil bir gereksinim olduğunu düşünürüm hep. Özellikle kendi yaşam deneyimimden yola çıkarak bir zamanlar yaratıcılığımı geliştirebileceğim ortamı dayanılmaz sancılarla aradığımı hiç unutmam. Bu da bana kadınlara artı bir anlayışla yaklaşmam gerektiğini düşündürdü her zaman. Öyle ya kimbilir benim bilmediğim hangi sorunlarla *İnsancıl*'a geliyorlardı. *İnsancıl* vardı işte. Biz eziyetini çekmiş, bugünlere dek getirmiştik. Onlar da burda engellenmeden kendilerini anlaşılır duyumsayabilirler. Morallerini yüksek tutarak şiir yazabileceklerini, öykü, deneme yazabileceklerini görebilirlerdi. Onlar incinmesin diye ağzımdan çıkan her söze özen gösterdim. Hadi dedim cesaret sen de hiç değilse on dakika bir şairi anlatabilirsin. Hadi çalış hiç kimse anasından doğar doğmaz başarılı olmadı. Hadi bak herşey daha güzel olacak. Kadınlara hep artı bir anlayışla yaklaştım ama yaşadığım deneyler gösterdi ki kadınların gerçekte artı anlayışa gereksinimi yok. Zira benim kendilerine gösterdiğim özeni, onlar kendilerine göstermiyor. Onların kendilerini varetme gibi bir sorunları yok. Onlar kendilerini tepkisellikte geçerli kılıyorlar.

Tepki göstermekle bilgiyle konuşmak arasında büyük farklar vardır. Günümüzde kadının sorunu başarıyla kendini kanıtlamaktır. Verili koşulların dışında bir başka yaşam düşü olmadan kadının kendini varetmesi olanaksızdır. Sorun verili değerlerin ortasında çırpınmakla, başka bir dünya düşlemek arasındadır. Başka bir dünya düşü yaşayan, düşlerini geçerli kılabilmek için yaratıcı eylemlerle hareket geçecektir. Gerisi hiç kimsenin duymayacağı çığlıklar atmaktır. Bas bas bağırmaktır. Umutsuzluktur zira erkeğin verili değerlerinin içinde sürdürmeye çalıştığı yaşam özellikle kadın için esenlikle bir gelecek önermiyor. Kadın ne kadar bağırırsa bağırsın duvarlara çarpmaktan kurtulamaz. Öyleyse ne yapacak denilebilir. Tek çözüm bilincin kendini verilinin dışında yeniden varetmesidir. Aksi durumda kadın, kendi dar alanında sıkıştığı boşlukta fitne üretmekten başka bir başarı elde edemez. Bu başarı da ortalığı birbirine katmaktan duyduğu sonsuz heyecanı mücadele sanmasıyla sınırlıdır.

Kuşkusuz Meral Akşener de gazeteci telefonları dinletirken kendini başarılı duyumsamıştı. Şatafatın yankısı kısa sürdü. Derhal havasını söndürdüler. Yani fitne üretmek açısından sokaktaki kadınla politikacı kadın arasında bir fark yok. Zira her ikisi de tepkileriyle kahramanlık peşindeler.

Ülkemizde politikanın işlevi de bu tavrın dışında yürüyemiyor. Ülkemizde insanları **"hayata döndürmek"** için operasyon yapılıyor. Sonra da ölü sayısının az oluşuyla övünülüyor. Bu operasyonu yapmasaydık daha çok insan ölecekti deniyor. Oysa bu operasyonlarda ölenlerin ve yaralananların sayısı henüz tam bilinmiyor. Burda üstü örtülmeye çalışılan durum ülkemizin hakikatleri. Yıllarca girilemeyen koğuşlara duvarlar yıkılarak ulaşılması aslında bir komedinin dışa vurumu. Yani hapishaneye zaten cezalandırılmak amacıyla konmuş mahkumlarla görüşmeler yoluyla değil de gaz bombalarıyla, duvarlar yıkarak, silahlar sıkarak ilişki kurmak acizane bir tutumdur... ama yöneticiler bu tutumu devletin gücünü göstermek açısından başarı gibi göstermeyi başarmışlardır. Her ne pahasına olursa olsun F tipleri gündeme oturmuştur. Daha önemli bir sorun yoktur. Tedavileri yapılmadan kendi başlarına ölüme terkedilebilirler. Nasılsa bir kez **"hayata döndürülmüşlerdir"**

Neden bir kaç yılda bir bu sorunlar çıkıyor, kimseyi ilgilendirmiyor. Yıllardır biriktire biriktire kangren edilmiş sorunlar bugün bizlere... bu ülkenin eli kalem tutanlarına üzüntü, sıkıntı, çözümsüzlük, eziyet olarak geri dönmektedir. Elimiz kolumuz bağlıdır. Eli kalem tutanın hiç değeri yoktur toplumumuzda. Dolayısıyla önerilerini götüreceği herhangi bir kurum da yoktur. Zira okuyucusu sınırlıdır. Okuyucusuyla eli kalem tutanın arasındaki ilişkiler zayıftır. Resmi kurumlarda saygıyla karşılanacağı kuşkuludur. Politikacının sözüne güvenilmez. Politikacı bugün tamam dediğine aldırmadan yarın operasyon yapabilir.

İşte politikacıyla sanatçı arasındaki ayrımda burda ortaya çıkıyor. Sanatçı görünenlerin ardındaki örtüyü kaldırarak hakikati görünür kılandır. Politikacı **"hayata dönüş"** operasyonu der, "teröristleri, kendi 'terörlerinden' kurtardım" der. Sanatçı onca insan öldü, giysileri yok, yaralılar var, henüz sorunlar çözülmedi der. Bir insan bile ölmemeli der sanatçı. İnsanları karpuz gibi sayamazsın. Bu karpuz iyi, bu karpuz kötü. Bazı karpuzlar çatlayabilir önemi yok. Hayır bir insanın ölümü bile politikacının başarısızlığının göstergesidir. Politikacı şiddete başvurmuştur. Şiddet karşı şiddeti doğurmuştur. Sorunlar yine çözülememiştir. Şimdi de gündemden düşürülerek geleceğe havale edilmeye çalışılmaktadır. Hep ertelenen sorunlar geleceği karartacak birikimlere gebedir.

Politikayı sevmiyorum. Bir insanı bile gözden çıkarmaya katlanamayacağım için. Politikayı sevmiyorum, şematik bile olsa insanı içermiyor. Politikacıların elinde insan güdülmesi gereken bir sürü. İnsanın da kendi onurunu korumayı önemseyerek sürülük dışında bir işlev edindiğini söyleyemeyiz. Kısaca birbirini karşılayan uygun bir bireşim.

Kadın, sanatın, bilimin, felsefenin yaratıcısı öznesi olacağına "politika" yapıyor. "Politika" diye fitne üreten kadını sevmiyorum. Ne olursa olsun o bir kadındır diye bu kadını savunmuyorum.

F DÖNEMECİNDE YAPILANMALAR, AYDINLAR

Mehmet ESATOĞLU

Geçtiğimiz yılın ilk yarısından bu yana ülke gündeminde uzun süre yer alan bir konu oldu cezaevleri. Ülkeyi yönetenlerin uzun bir süredir yapımına başladığı "F" tipi cezaevleri geçtiğimiz sonbahar tamamlanma aşamasına geldiğinde politik tutukluların buralara yerleştirilmesi konusunda varolan tartışmalar da bir anda büyüyerek ülke gündeminin ilk sırasına oturdu.

O günlerden bu yana yaşanan tartışmalar, olaylar hükümetin başlattığı operasyon cezaevlerindeki direnişlerin günlerce sürüşü, katliamlar, insanların kendilerini yakışları, ölümler ve ardından "F" tipi hücrelerde yaşananlar ve oralarda da süren direnişler, ölümler biliniyor.

Gelişmelerin politik değerlendirmesi yapıldı, yapılıyor kuşkusuz bu önümüzdeki günlerde de sürecek. Yaşananlar bir dolu yanı tartışmaların gündemine sokarken ele alınacak konulardan biri de, aydın kesimle politik mücadele veren yapılanmalar arasındaki ilişkilerin durumu olacaktır.

İlişkilerin gelişimi açısından son 35 yıllık sürece bir göz atacak olursak politik yapılanmalarla aydınlar arasında kurulmaya çalışılan '80 sonrası adım adım kopan ilişkilerin ortaya koyduğu görüntüler her iki yan açısından da oldukça düşündürücüdür.

60'lı yılların başlarında ortaya çıkan politik yapılanmaların içinde ayrışmaların saflaşmaların keskin çizgiler taşımadığı günlerde, aydınlar politik yapılanmalar arasındaki kimi çelişmelerin de gündemde yoğun bir biçimde olmadığı görülüyor. Yapılanmaların içinde ortaklaşılıyor gibi duran, hatta kimi yanlarıyla ortaklaşılan ama kimi yanlarıyla da herkesin kendine göre yorumladığı bir dünyaya bakış egemen. Görüş ayrılıkları kimi tartışmalarda açığa çıksa da yeni bir oluşumda birleşmenin heyecanıyla geçiştiriliyor, en azından tarafların birbirini yanlış anladığı düşünülüyor.

Bir başka yandan da ortalıkta ciddi bir kafa karışıklığı dolanıyor. Çünkü yapılanmanın içinde yer alanlar aslında farklı düşünceler ve taleplerle bir araya gelmiş kişilerden oluşuyor. Yapılanmanın tepesindekiler ise bu düşünceleri tartışacak, onlarla boğuşacak bir birikime sahip değiller. Örneğin ülkedeki ekonomik durum, sınıfların mevzilenmesi vb. konularında ortaya konan yaklaşımlarda, kimin, neyi, niçin savunduğunu algılanamıyor, bu yaklaşımlara öncülük vasfıyla ortaya çıkmış kişiler karşı görüşler koyamıyor, çelişkilerin keskinleşmemesi adına kimi eklektik tezler oluşturuluyor.

60'ların sonuna doğru gelinen süreçte kimin neyi niçin önerdiği ortaya dökülmeye başladı. Ortada farklı sınıf ve tabakaların, kesimlerin talepleri ve hedefleri var. Her kesimin taleplerinin ve düşlerinin gerçekleşebilmesinin "tek yol"u olduğu önerisi başlangıçta geniş destek bulsa da o "yol" için verilecek mücadele ve ödenmesi muhtemel bedeller konusunda görüş ayrılıkları ortalıkta dolanıyor

Bu tartışmalar süreç içinde sertleşmeye başlıyor ve aydınlar tartışmaların ortasında kalıyor Her taraf, aslında kendilerinin haklı olduğunu dolayısıyla "aydın" olanın kendisini desteklemesini istiyor.

12 Mart ve 1980 darbesi sonrası yaşanan ortam bugünkü kopukluğun ilk temellerini atıyor 70'lerin ortasına doğru her kesime yönelik başlatılan ödeme ve öldürme tezgahı adım adım bir sağırlar diyaloğunu örgütlüyor. Bu ortamın etkisiyle, 60'ların ortasında birbirinin üç aşağı beş yukarı ne söylediğini anlayıp, bilenler 90'ların sonunda karşılaştıklarında birbirlerine uzaydan gelmiş gibi bakıyor.

Bu süreçte aydınlar arasında çok şeyler oluyor. Kimileri sistemin saldırıları karşısında ağır bedeller ödüyor. Kimi direniyor, kimiyse pes ediyor. Kımi ağır teröre maruz kalıyor, kimi canını yitiriyor, kımi ise sakat kalıyor. Ülkede aynı günlerde bir yandan da büyük politik ve kitlesel kıyımlar yaşanıyor. İşin politik öncülüğüne soyunanlar bedeli canlarıyla ya da işkence tezgahlarında ödüyor. Her kesime ağır hapis cezaları veriliyor.

Dönemlerin sonunda yeniden politik mücadele ortamı kızışırken ortada yeni bir tablo görülüyor Kimilerine sistem içinde para edeceği hissettiriliyor onlar da adım adım o yöne doğru kayıyor. Kimileri de açıkça satın alınıyor.

Yeni bir dönem başlarken geçmiş düşünce ve eylemliliklerine açıkça tavır alan ve sistemin emrine giren aydınlar konusunda çok sorun çıkmazken bir ayağı sistemde öteki ayağı muhalif alanda du-

ranlar önemli sıkıntılara yol açıyor. Birinciler sistemin her türlü saldırısına açıktan alkış tutarken diğerleri bazı hesaplar yüzünden bunu yapamıyor. Çünkü ne sistemde para edecek bir bilgi birikimleri var ne de yetenekleri. Varolan "ün"lerini de o geçmişte aldıkları tavra borçlular. Sistem yanlısı bir ağızla saldırmaya başladıklarında onu da yitireceklerini biliyorlar.

90'lı yıllarda muhalif kesimde politika yapanlar ve aydınlarda ortaya çıkan kafa bulanıklığı kaosun büyümesine yol açıyor. Sovyetler Birliği'nde başlayan dağılma ve ardından birçok ülkenin sosyalizmden vazgeçerek kapitalizme kapı açısı muhalif çevrelerde önceleri kuru sıkı ajitasyonlarla göğüslenmeye çalışılıyorsa da süreç içinde bu yöntem yürümüyor. Birçok muhalif yapılanma sisteme karşı nasıl bir muhalefet yürütecekleri konusunda belirsizlik içinde kalıyor.

O kargaşa ortamında el yordamıyla bulunan tek yöntem; iktidar sahipleri kötülük yapsın sen de buna karşı çık oluyor. Bu, kısa vadede "durumu" kurtaran bir yöntem gibi görünüyorsa da süreçte ucube bir mücadele ortamı yaratıyor.

Bu arada uzun yıllar içinde oluşmuş perspektiflerin yerini günü birlik karşı çıkışların oluşturduğu kimi yaklaşımlar almaya başlıyor. Bu yaklaşımlar muhalif kesimin tabanının zaten darmadağınık olan perspektifini iyice bulandırıyor. Kitleselleşme adı altında popülizmin bulanık sularına doğru bir yolculuk başlıyor. Bu bulanıklık yapılanmalarla aydınlar arasında kurulmaya çalışılan ilişkilere de yansıyor.

Yapılanmalar da 90'lı yıllarda bir yandan kitle ilişkileri geliştirmeye çalışırken öte yandan da en bilinirtanınır aydınlara doğru bir yönelme başlıyor. İlk karşılıklı yoklamalarda değişik durumların olduğu açığa çıkıyor.

Muhalif yapılanmalar yakınlaştıkları kimi aydınların kendilerinin isimleri kadar "büyük" olmadığını görüyor. İsimlerinin neden böyle yüceltildiğine de ayrıca bir anlam veremiyor. Uzun bir süre herkesçe tanınan bir ismin kendi alanında harcadığı çabalardan ötürümü namının böyle öne çıktığına, yoksa kof bir popülerleştirme sonunda mı balonunun şişirildiğine bir yanıt bulunamıyor. Zaten kimi yapılanmaların kendilerinin de bunu anlayacak bir ölçüleri ve geçmişe yönelik bilgi birikimleri bulunmuyor. Muhalif yapılanmaların önde gelenleri her şeyi bir yana itip karşılarındaki aydınların kimi konularda "sağlam" kalıp kalmadıklarının araştırmaya girişiyor. Net bir sonuca varamıyorlar. Çünkü kimi sert ajitatif bir söylemle "sağlam" olduğu havasını veriyor, kimi ise yıllardır içinde biriktirdiği eleştirileri boşaltıyor ve ne kadar "haklı" olduğunu ifade etmeye çalışıyor.

Bu alanda kimi muhalif yapılanmalarımız aydınlarla bire bir ilişki kurmaya, onları anlamaya çabalarken kimileri daha kestirme bir yoldan işe girişiyor. Örneğin o günlerde aydınlarımızdan birinin eşdost arayışı dışında çalmayan telefonu birden çalıveriyor, "kararlı" bir ses o günlerde gündemde olan bir konuya ilişkin fikrini soruyor hatta ilişki biraz geliştirilebilirse yayınlanacak bildiriye konulmak üzere imzasını istiyor.

Bu tip "kitlesel" kampanyalarda toplanan yüz binlerce imzalar bir dönemin mücadele biçimi haline geliyor. Yöneticiler bu kampanyalardan kimilerini ciddiye almıyor kimilerine ise davalar açıyor. Bu davalar sırasında kimi imza verenler paçayı kurtarmak için komik açıklamalara sığınıyor. Kimileri de sonuna dek savunmaya kararlı bir tutumla mahkemeye gidiyor ama ne yazık ki orada işin muhatabı ve düzenleyicisi tek kişiye rastlayamıyor. Kimilerinde de omuz omuza karşı koyma ve savunma yapılıyor.

Geçtiğimiz son on yılda bütün bu çabaların ardından muhalif yapılanmalarla aydınlar arasında iyi-kötü de olsa bazı ilişkiler kuruluyor.

Bu ilişki kurma sırasında değişik tavırlar ve tutumlar gözlemleniyor. Aydınlardan bazılarının "tuzu" kuru olduğundan muhalif yapılanmalara pek bir gereksinimi olmuyor. Bazıları ise onca yıldır muhalif bir aydın olma nedeniyle yaşadığı dışlanmaları bu yapılanmalarla kırabileceğini düşünüyor ve düşlerini bu alanda gerçekleştirme umuduyla yapılanmaya dört elle sarılıyor.

Bu ilişkiler sırasında ortaya garip görüntüler çıkıyor. Örneğin kimi aydınlar organizasyonunu "güçlü" gördüğü bir yapılanma ile ilişki kuruyor ama bir süre sonra anlıyor ki yıllardır taban tabana zıt olduğu düşünceleri savunduğu kişilerle yan yanadır. Kimileri bu duruma baştan tavır alıp kopuyor. Kimileri ise işler iyi gittiği sürece içinde "düzelir" umudu taşıyarak bağlantısını sürdürüyor, işlerin çıkmaza girdiği bir gün de eski tutumunu ortaya sürerek kopuyor.

Kimileri büyük tezahüratlarla geldiği yapılanmada beklediği ilgiyi bulamıyor. Bir süre yapılanmadakilere "kim" olduğunu ve geçmiş pratiğini anlatmaya çabalıyor, bunu başaramayınca bir süre sonra küskün bir biçimde oradan uzaklaşıyor. Kimileri ise yapılanma ile "kâr"lı ilişkiler kuruyor, yapılanmanın tabanını kendine "pazar" ediniyor.

Aydınlardan bir kısmı ise yapılanmalarla yakın ilişki yerine kitle örgütlenmelerini tercih ediyor. Böyle davranarak hem sisteme karşı "angaje" görünmüyor, hem de yiğitliğe leke sürmemiş oluyor.

Yapılanmalarla aydınlar arasında bu yeni dö-

nemde başından sonuna içtenlikli bir ilişki kurulamıyor. Çünkü her iki tarafın da birbirleri hakkında oluşmuş kesin yargıları var. Aydınlar yapılanmaları yönlendirenleri sorumsuzca davranan kişiler olarak değerlendiriyor. Yapılanmaları yönlendirenler ise aydınları her an her şeyi satacak birer "omurgasız" Buna rağmen karşı karşıya gelindiğinde her iki taraf da birbirini övmekten geri durmuyor.

Yapılanmalar süreç içinde aydınlardan "yarar" temelinde bir ilişkide karar kılıyor. Yönetim kadrolarına "sağlam" arkadaşları koymuşlar ancak bunların "dünya"dan haberleri yok. En yararlı iş, aydınlardan yararlanarak bunları "yont"mak.

Yapılanmalarını aydınların önerileriyle geliştirmek isteyen kimi yapılanma yöneticileri de sık sık onların düşüncelerine başvuruyor. Aydınlardan gelen öneriler heyecanla karşılıyor ama bunları hayata geçirmede zorlanıyorlar. Yapılanmaların içinde bir dolu geri yan ve eski alışkanlık egemen. Yapılanmaları yönlendirenler bunları değişik yöntemlerle "idare" ediyor hatta süreç içinde bir geri yan ya da kötü alışkanlık o kişinin sevimli bir yanı gibi sunuluyor. Aydınlardan gelen öneriler ise "parlak" olmasına karşın uygulanması zor şeyler. Örneğin teorik geriliğin aşılması için eğitim çalışmaları, kültür-sanatla ilgilenme, kültürel alanlar varetme, hepsi kabul gören ama uygulama anı gelince de hasıraltı edilen öneriler oluyor. Teorik eğitim önemli ama bugün için gereği görülmüyor. Çünkü yapılanmalar arasında teorik bir tartışma yok. Kültür-sanat ise her an politik yönlendiriciliğin denetiminden kaçacak bir alan olarak değerlendiriliyor. Sıkı bir denetim altında belki, ama hiç yapılmasa daha iyi olur diye düşünülüyor.

Aydınlarla yapılanmaların ilişkileri bu çerçevede sürüp giderken 90'ların başında yeni kuşak aydınlar ortaya çıkmaya başlıyor. Ancak bunlar başlangıçta ilişki kurulan 40'lı, 50'li yılların aydınlarına pek benzemiyor. Yoğun bir teorik birikimleri yok ama yeni nesil gençlik üzerinde gün geçtikçe etkileri yoğunlaşıyor. Bunlardan bazıları sistemin değişik alanlarında örneğin medyada belli köşeleri kapmış kişiler. Bu yüzden geniş yığınlar üzerinde popülaritelerinin etkileri görülüyor.

Bu yeni kuşak aydınlar eskiler gibi cefakar değil. Çalışma mekanlarından, yaşam alanlarına dek "kalite"nin peşinde kişiler. Su gibi para harcıyor, canları sıkıldığında kapağı Avrupa, Amerika'ya atıyorlar. Yapılanmaları yönlendirenlerin ise bunlarla ilişki kuracak gücü yok. Onlar gibi ne yeni moda "teorisyen"leri tanıyorlar ne de onların seçtikleri yaşama biçimini.

Çatışmaların yoğunlaştığı dönemlerde bu yeni kuşak aydınlar ve kimi adı öne çıkmış eski aydınlar, politik çatışmaların kritik bir hal aldığı anlarda iktidarla yapılanmalar arasında arabuluculuğa soyunuyorlar. Kimi olaylarda sorunun çözümüne katkı yapıyorlar, kimi olaylarda da yalnızca öyle görünüyorlar. Ama bu süreçte yaşananları ne sağlıklı bir biçimde değerlendirebiliyorlar ne de eleştirebiliyorlar. Yaşananlar gündemin tozu dumanı arasına karışıp gidiyorlar.

Özellikle son "F" tipi cezaevi sırasında gerçekleşen toplantılarda her iki yan tarafından yürütülen tartışmalar, yapılan öneriler bu iki kesim arasında yeni türden bir diyalogun kurulması için artık zamanın gelip dayattığını ortaya koyuyor.

Öncelikle her iki yan yani gerek aydınlar gerekse yapılanmalar bu ülkede varolacaklarsa ve her iki yanın da yaşadıkları aynı ülkeyse bugüne kadar varolan birbirlerine karşı tutumlarını gözden geçirmeleri gerekiyor.

Bugüne dek geçerli olan herkesin kendi dünyasına kapandığı "felaket" anında kerhen bir araya gelme tutumunun hiçbir yararı olmadığını yaşanan son olaylar sanırım hepimize öğretiyor.

Yapılanmalar içinde de aydınlar içinde de samimi olmayan tutumların bir yana atılması gerekiyor. Yapılanmalardan kimileri aslında sorunu olmayan konuların içine sırf görünürde varolma hedefiyle nasıl dalıyorsa kimi aydınların da "pazar" kaygısıyla aldıkları tavırlar gün gibi ortada. Şimdi kitle olsun torba dolsun yaklaşımını bir yana bırakarak sorunlara ciddi bir tutumla yaklaşacak kafalara gereksinim var. Bu durumda varolan sorunları "felaket" anına erteleme tutumundan vazgeçilmesi gerekiyor.

"F" tipi cezaevi tartışmaları ve kamuoyu oluşturma yolunda insanların kanı canı pahasına bir dolu iş yapılmıştır. Bütün olumsuz koşullara karşın kamuoyunun vicdanında olay belli bir yere oturmuştur. Ama ne yazık ki tartışmalar sırasında "F" tipine karşı çıkan kesim içinde bile belli bir kafa bulanıklığı olduğu açığa çıkmıştır. Bu alanda belli bir bilinç oluşturma yolunda gerek yapılanmaların gerekse kitle ve mesleki kuruluşların çalışmaları ne yazık ki yetersizdir. Elimizdeki olanaklar ise bunun kat kat üstündedir.

İnsanları yok etme politikasıyla ülkeyi yönetenler uzun bir süre önce harekete geçerken ne yazık ki buna karşı çıkanların hareketlenmesi son günlere denk düşmüştür. Önceden yapılan girişimlere de yapılan katılımlar ağır aksak bir biçimde gerçekleşmiştir. Örneğin İstanbul Barosu'nun "F" tipi konusunu gündeme getirdiği etkinlikleri 300-400 kişilik bir salonda gerçekleşmiş bu etkinliklerde de sorun enine boyuna bir ölçüde konulabilmiştir. Etkinlikte sahne alan kimi sanatçılar bile etkinliğin amacını

YOLCULUK

Çoğu zaman eski bir şarkıyla,
bazen de kaybettiklerimizin kopyası
eski fotoğraflarla başlayan bir yolculuk.
O yolculukta ben varım,
ve şimdi olmayan başka bir ben.
O yolculukta çok sevdiğim,
fakat kaybettiğim zaman parçaları var.
O yolculukta şimdi olmayanlar var.

HATIRA

Hatıra dediğimiz,
bir başka dünya.
Aynı yerde fakat ayrı zamanda.
Binlerce kişinin kullandığı aynı toprakta.
Kimse görmesede,
orda işitilmeyen sesler,
görünmeyen insanlar var.
O insanlar,
gülüyor, konuşuyor, kavga ediyorlar.

Siraç IRMAK

yarım yamalak öğrenerek oraya katılmış, oradan da yine aynı durumda ayrılmışlardır. Sokakta yapılan eylemler ise ses getirmiş ancak sokaktaki insana sorunu iletmekte çok işlevli olamamıştır.

Yoğun bir dönemden geçtik. Öncelikle "F" tipi cezaevi konusunda medyanın ortalığa yaydığı "bu iş bitti" havasını dağıtacak etkinliklere ve girişimlere gereksinim var. Madem ki insana aykırı bir alanda insanlığa karşı bir saldırı var. Hücreler yok olunca ya dek karşı tepkiler sürdürülmeli. İşin bir başka yanı eylem tartışmaları sırasında ortaya çıkan diyalog kopukluklarına bir çözüm aranmalı. Bundan sonraki eylem birlikteliklerinde hala herkesin birbirini uzaydan gelmişcesine dinlediği bir ortam sürerse demek ki yeni bir adım atılamamış oluyor. Eylemlerin yükseliş anında varolana karşı çıkışı kuru bildiriler düzeyinde sürdüren aydınlar, yapılanmalar, kitle örgütleri dün oldukları gibi yarın da varolacaklar. Onları ayıklamakla başa çıkamayız. Önemli olan onların bulanık söylemlerinin ortalığı kaplamasına engel olmak. Bu yüzden de tartışmalarda ortaya çıkan adalet anlayışından, şiddet kültürüne bir dolu yanı bilimsel bir bakışla irdelemeli ve her kesimin niyetini açıklıkla ifade edeceği yaklaşımlar ortaya serilmelidir. Aksi takdirde aynı filmleri yeni baştan görmek kaçınılmazdır.

AAAYY-YYII

Adviye AZMAZ

"Aaa... de bakiimm..."
"Aaaaaa...."
"Bir de 'y' "
"Yeee..."
"Bir de 'ı' de..."
"Iııı..."
"Şimdi oku bakiim..."
"Aa-yıı"
"Bir daha oku bakiimm..."
"Aaayy-yyıı..."

Böyle izlemiş ve duymuştuk Barış Manço'nun TV programlarında çocuklara "ayı"yı belletmesini. Belki de pek çoğumuzun dudaklarında incecik ve sıcacık bir gülümsemeyle.

Kapkara bir kağıt üzerine bembeyaz harflerle dizili minicik paragraflar: "Bä ren le se. Zum Wesen des Teddys 29.September 1991 bis 5.Januar 1992-Ruhrlandmuseum Essen." Ve küçük, şirin ayı resimleri ve altlarında açıklamalar. Müzedeki ayı sergisinin ayrıntılarını veriyor. 500'den fazla ayı figürünün sergilendiğini bildiriyor. Neden böylesi bir serginin oluşturulduğunu açıklıyor. Avrupa, Asya ve Kuzey Amerika'nın bazı yerlerinde yaşayan ve arka ayakları üzerine kalktığında 4 metreye kadar boylanabilen, 250 kg.ağırlığı olabilen, ölüm tehlikesini de sergileyen bu korkunç yabani yaratığın, nasıl oluyorda biz insanların sevgisini, sempatisini çektiğini, sanat ve edebiyat alanına girdiğini, korkunçluğuna ve gücüne rağmen sevimli bir yaratık haline dönüştürüldüğünü açıklayıcı bilgiler bulunduğuna dikkati çekiyor; ve daha pek çok sorunun yanıtını arıyorsanız gelin müzeyi gezin diyor.

İki yıl önce yitirdiğimiz Barış Manço'nun bu sergiyi görüp görmediğini, "ayı"ya karşı ilgisinin ne zaman ve hangi nedenle oluştuğunu, çocuklara "ayı"yı ne zaman öğretmeye başladığını ve bu korkunç hèybetli yaratığı neden çocuklara sevdirmeye çalıştığını, hece hece, bastıra bastıra öğrettiği "aaayy-yıı"dan hangi "ayı"yı kastettiğini bilmiyorum. Şimdiki aklım olsaydı ve Barış Manço da yaşıyor olsaydı bu bilinmezliği gidermek için elimden geleni yapardım.

Broşürü edindiğim günlerde toplantıdan toplantıya koşmaktan sergiyi görmek için zaman ayıramadığıma yangım yeni başladı. "Ayı" benim dünyama, daha doğrusu ilgi ve görme alanıma gireli iki yıl oluyor. Hem Türkiye'de ve hem de yurt dışında nereye gitsem, nereye varsam, hangi vitrinin önünde dinelsem ayı çıktı karşıma. Her boyda, her renkte ve her türde. Yumuşacık, alıp sıkıvereceğiniz gibi, kapıp kaçıvereceğiniz gibi ayılar. Irlanda'nın kuzeyinde bir küçük köyün bakkalından Singapur'un muhteşem havalanındaki tezgahlara kadar her yerde, her dükkanda, eczanede ve hatta manavda ayı vardı. Boy boy, renk renk, oturan, kaykılan, sallanan, bal satan, adam kaçıran ve daha niceleri. Üç hafta kadar önce de İç Anadolu'nun küçük bir köyünde yaşayan fakir kızı 4 yaşındaki Güler'in iki kolları arasında keyif çatıyordu.

Yılbaşı girdi girecek. Ramazan Bayramı da eşikte ya. Heraza ayı dolu. Herkes ayı satıyor. Sanki başka oyuncak yokmuş gibi. Bir miktar ayı kucaklayan dikilmiş caddenin kenarına ayı ticareti yapıyor. İşportalar, cami altlarına yerleşik marketler, demirciler ayı dolu. Renk renk, boy boy, her keseye uygun. Kocaman bir kola bidonunun dibinde oturan da bir ayıcık. Kolayı alana bedava gidiyor. Birkaç tanesini mıncıkladım. Yumuşacıklar. Bir kaç tanesini de çimdikledim ve çektim çimdiğimi, parmaklarımı biribirinden ayırmadan. Yumuşacıklığı oluşturan tüyler parmaklarımın arasındaydı. Bir kısmı da havada. Kiminin böğrüne, kiminin poposuna dikmişler bir "CE"yi. Kimisinde hiç yok. Ama kimsenin umurunda değil. Ayıları çimdikleyen de benim, devirip popolarına bakan da; tüyü dökülüyor mu ya da "CE"si var mı diye. Parayı bastıran ayıyı yüklendiği gibi gidiyor.

Bir iki satıcıya gösterdim bu "CE"yi.

"Bu ne demektir biliyor musunuz?"

"Ne o abla?"

"İşte şu; şu 'CE' harfleri."

"Ne bileyim be abla, firmanın adı besbelli"

"Olur mu, firmanınki işte burada."

"He ya. Bu firmanın adı. Bu 'CE'de nesi oluyor acep... Bilemedim be abla."

"Nerede yapılıyor bunlar?"

"İstanbul'da. Şimdi Diyarbakır'a da geçti." (Halbuki çoğunda 'Made in China' yazıyor.)

Bir başka satıcıya soruyorum. "Bilmiyorum" deyip kesip atıyor. Başı kalabalık. Ayı satıyor herkese. Sanki başka oyuncak yokmuş gibi. Alan ayı alıyor.

Bir başka satıcıya soruyorum.

"Bilmiyorum. Firmanın adı herhalde" diyor.

"Olur mu. Firmanınki işte burada."

"Ne bileyim ben be anne. Sen de ahiret sorusu soruyorsun insana. Daha ahirete gidip gelmedim ki bileyim."

Benzeri bir sorgulamayı Singapurda'da yapmıştım. Havaalanını dolduran o muhteşem alış-veriş merkezindeki ayı tepili dükkanlardan birinin önünde durdum. Sarışın, incecik, güzel mi güzel genç kıza dedim ki:

"Size önemli bir soru sorabilir miyim?"

Buyurun."

"Bunların tüyleri çocuklar için zararlı diyorlar, doğru mu?"

Şööyle bir süzüldü genç satıcı, biraz düşünür gibi yaptı ve

"Sanmam" dedi.

"Ama ben güvenilir bir yerde okumuştum zararlı olduğunu.

Biraz daha süzüldü, biraz daha derin düşünür gibi yaptı ve kıvırdı bir yanıt:

"Valla ne desem... neden zararlıymış?"

"Gelin göstereyim" dedim ve attım bir çimdik önümde yığılı ayılardan birine ve çektim parmaklarımı. Ucundaki tüyleri gören güzel:

"Bu ayıdan çıkar ama, bu ayıdan çıkmaz tüyler" dedi ve bir başka ayıyı da kendisi çimdikledi. Onun parmaklarının arasındaki tüyler daha da çoktu.

"Tabbii bu kadar çekerseniz çıkar tüyler" dedi.

"Ama çocuğa ayı ile oynamanın ayrıntılarını öğretemezsiniz ki. Onlar çok haşır neşir oluyor bu oyuncaklarla, biliyorsunuz."

Satıcı kız suskundu. Konuyu az saptırayım dedim.

"Nerede yapılıyor bu oyuncaklar?"

"Dükkân Amerikalıların" dedi.

"Dükkân onların da, oyuncaklar nerede yapılıyor?"

"Çin'de... Çin'de."

Sıkıldı hanım kız sorulardan. Kendisini daha fazla üzmemek için ayıyı devirip poposunda "CE" var mı diye bakmadım. Teşekkür edip ayrıldım.

Şu ayının güzergâhına bakın: Çin'de yapılıyor. Singapur'daki bir Amerikalının dükkanında satılıyor. Türkiye'nin Kırşehirinden bir aile Avustralya'ya giderken bir adet (veya bir kaç tane) satın alıyor. Gelin hamile. Yakında doğacak bebeğe hazırlık. Bebek Sidney yakınlarında Singapurlu ayıyla büyüyor. Tüylerinden bir miktarı iç organlarından birinde veya birkaçında. Sonra aile Türkiye'ye yıllık izine geliyor. Bebekle beraber Singapurlu ayı da. Kırşehirin köyündeki bir akraba bebesine hediye ediliyor. Şimdi tüy yutma sırası bu bebekte.

Suç güzergahı bu. Adı da globalizasyon.

İrlanda'da edindiğim, tüketici hakları ile ilgili bir kuruluş tarafından basılıp dağıtılan bir broşürde (işe bakın, bu broşürün adı "toy safety" ve broşürü de tepesinde bir "CE" taç'ı olan bir ayı tanıtıyor) bu "CE" harflerinin anlamı şöyle açıklanıyor: *"Bir oyuncağın üzerinde bulunan 'CE' işareti o oyuncağın güvenli olduğunu gösterir. Tabii çocuğun davranışları normal ise ve oyuncak amacına uygun kullanılıyorsa...* Normal bir çocuğun bir ayı oyuncakla nasıl oynayacağına değinilmemiş tabii.

Dünya Ticaret Örgütü'nün Seattle'de yaptığı toplantıda tüketici hakları ile ilgili konuşmanın yetkili ağızlarından Danimarka'lı bir kodaman hanım da almış bu "CE" konusunu kaleme. AB Komisyonunca yayımlanan "Tüketicinin Sesi" dergisinde de basılmış yazı. Başlığı şöyle: *"CE İşareti - Tüketiciyi Bilgilendirme mi Yoksa Şaşırtma mı?"* İçeriğinden de anlaşılıyor ki bu işaretler ille de bağlı bulunduğu oyuncağın kesin güvenli olduğunu göstermeyebilir ve Avrupalı tüketici şaşkındır. Konunun önemle ele alınması gereklidir. Derginin tarihi Eylül 1999.

Bu hanımla bir komisyon toplantısında tanıştığımızda Kasımın ikinci yarısı idi. Yazıyı önceden görmüş olsaydım, oyuncak üreticilerinden ya da ayı tüketicilerinden bir reaksiyon alıp almadığını sorardım.

Bu gece yılbaşı.

Yeni birçok yıllara bu ayılarla girecek yüzlerce binlerce milyonlarca bebek ya da çocuk. Bardak bardak kola içecekler. Ayılara sarılacak, öpecek, mıncıklayacaklar. Ayılara yumuşaklığı veren o incecik parlak tüyler uçuşacak. Kimileri o güzelim insanoğullarının ağızlarından, burunlarından girecek ve içerlerde bir yerlere yerleşecek. Bu arada Barış Manço'nun ayısı da söylenecek veya düşünülecek belki de. Ağız-burun güzergahından giren tüycüklere sonra ne olacak, ya da yapışıp kaldıkları yerde ne oluşturacaklar bilinmez. Elbet birşeyler olacak. Doğal değil bunlar. Danimarkalılar bir dergi çıkarmaya başlamışlar. Adı: "Chemical Awareness" Uyanın, bilinçlenin, her yanımızı kimya sardı. Gözünüzü dört açın. Gördüklerinizi, duyduklarınızı bize yazın. Elimizden geleni ardımızda bırakmayacağız demeye getiriyorlar. Beş büyük sivil toplum kuruluşu destekliyor bu girişimi. Bedava dağıtılıyor dergi. Hizmet kutsal. Paranın lafı mı olur.

Atakule'nin ilk açıldığı günlerde orayı görmeye gittiğimde olmuştu "kumpir" ile tanışmamız. Karnını yarıp içine çeşitli sosların tepildiği devasa patateslerdi adına kumpir deyip Atakule'nin sosyetik bir köşesinde, sosyetik gençlerin yediği.

Kumpiri benim rahmetli anacım da severdi ve bize de sevdirmişti. Ama bu dev kumpirler bizimkilerden çok farklıydı. İçindeki katık olmasa yenilecek yanı yoktu. Sası, kişiliksiz, tatsız, tuzsuz bir

şeydi bu karnı yarık kocaman patatesler. Halbuki bizim bir yumurta kadarcık kumpirlerimizin tuz ve karabiberden başka katığı olmazdı ama tadına da doyulmazdı. Ödediğim yüklü ücrete yanmış, bir daha da uğramamıştım dev kumpirciye. Uğramadım da battı mı sanki kumpirci. Şimdilerde her yerde var bir kumpirci.

"Ucuzluğun gözü kör olsun. Olmaz olsun bu ucuzluk" diye yakınıyordu pazardaki satıcı üç gün önce. Kilosu ellibin (evet, sadece ellibin) liraydı ama kimse almıyordu. *"Ucuz malı almaz oldu bu millet, anlamadım gitti..."* diye sürdürüyordu adam sokranmalarını, benim fileye iki kilo patatesi doldururken.

Kabakçıya uğradım sonra. Bir kilo kabak 250 bin lira. Yeşil kabak bu. Hani şu yaz başlarında ortalıkta görünen ince, uzun, zarif yaratık. Şimdi kışın ortası ama yığınla kabak var satıcının tablasında. *"Seçmece abla, seç seç al"* dedi satıcı. Seçemedim ki. Herbiri silindir taşı gibi kabaklar. Küçükleri yok mu bunların diye soracak oldum, çemkiriverdi: *"Nereden bulayım be abla küçüklerini. Ah olsa, kilosunu 500 bin liradan satardım, hem de babamın oğluna.* Ya sarımsaklar. Bu her derde deva da değişti gayri. Neredeyse orta boy bir ayva kadar her sarımsak başı. Dişleri de ona göre. Tabii, sarımsağın da küçüğü yoktu. Sarımsağın gücünü göklere çıkaran ünlü şair düştü aklıma. Bodrum kıyılarında bir yerlerde kendi üretiyordur kendi tüketimini.

Ocak ayındayız. Ama dört mevsim ürünü var pazarda. Meyve ve sebzeler dağlar gibi yığılı. Çok da ucuz. Nasıl oluyor bu iş. Bir yerlerde bir bit yeniği var. Bu bit yeniğinin ne olduğunu bilen de alıyor. Bilmeyen de. Almak zorundalar. Ayı değil ki sıkıp, çimdikleyip dè anlamaya çalışsınlar gıda maddelerini. Kimilerinin yöntemi küçük endamlı ürünleri almak, büyüklerine rağbet etmemek, bit yeniği olayından kurtardıklarını sanıyorlar kendilerini.

Gıda güvenliği konusu benim bir numara ile öncelik verdiğim bir konudur, bunu sağlamak için elimden gelen herşeyi yapacağım demiş, sağlık ve tüketiçinin korunması ile görevlendirilen bir AB Komisyonu üyesi; kendisi ile yapılan bir röportajda. Bizde böylesi bir beyanda bulunan bir kodaman henüz ortalıkta yok.

Nasıl başedeceğiz bu gıda sorunuyla.

Haydi eti yemeyiverdik. Vejeteryanlık denilen güzelim yolu benimsedik.

Ama meyve ve sebze cenneti ülkemizde meyve ve sebzeyi de yiyemezsek ne zıkkımlanacağız. Ürünlerimizin yatağı toprağımızın doğallığına burnunu sokanları kimin sopasına havale edeceğiz.

Elalem akıllı. Kurtlu elmaları toplayıp bağlardan bahçelerden, dooğru kendi ülkelerine götürüyor ve orada -örneğin kilosu beş marktan- satıyorlarmış ve bizim buradaki üreticiler de kıvançtan uçuyorlarmış, kurtlu elmaları kilosu 1 marka sattık diye. Bir bildiği var bu akıllı AB'cilerin.

Ankara'nın oneşinci asırdan kalma hamamının saunasını tahta ile astarlamışlar. Yenile. Mermerdi eskiden. Güzel olmuş. Finlandiya'dakilerde sanıyorsunuz kendinizi. Amaa... ya, bari yediğimiz zehirleri bir an önce atalım gövdemizden diye arada bir uğradığımız bu yerdeki tahtalara da birşeyler katmışlarsa... ya bu karışım bu yüksek ısıda buharlaşır da solunum yollarımızdan girip içimize yerleşirse... "Focus... her zaman, her konuda belirli bir yöne "focus"lama başarıya, olumlu sonuçlara götürür insanı... demişti bir İngiliz uzman, bir akşam yemeği sonrasının alkolle sulandırılmış sohbetinde... de fena takılmıştım "uzman"ın görüşlerine. Gayri AB'ye adayız ya, onlara göre sıraya gireceğiz, dediklerini (harfiyen) yapacağız, zamanla da asil üye olacağız ya. Nasıl "focus"lamazsın. Benim "focus"lama saunanın tahtalarına kadar geldi dayandı. Nasıl dayandırmazsın. Organik bir şey kalmadı ki. Bağrımıza bastığımız, burnumuza yerleştirip taa ciğerlerimize çektiğimiz o güzelim çiçeklerimiz bile yitirdi doğallıklarını.

"Bir meyve düşünün, şööyle olmuş, sulu, kokulu bir meyve... Bunun etli, sulu yerini oya oya tüketiler. Bir çekirdekleri kaldı. Aman dikkat edin, kurtarın çekirdekleri..." dedi Uzakdoğu'lu bir din adamı, Seul'deki Dünya STK'lar Kongresindeki toplantılardan birinde. *"Nasıl kurtaracağız efendim, çekirdekler de gitti eldçn, çoktaan... Dolly'i düşünsek yeter"* dedim. *"Var, var, daha vakit var. Çekirdekleri kurtarabilirsiniz. Nasıl kurtaracağınızı da siz düşünün..."* dedi din adamı. Öfkeyle bulamaçlı idi yanıtı. Dolly'i yaratanlara mı kızdı, tohumları bile doğallıklarından arındıranlara mı, yoksa kendisi ile konuşurken ayağa kalkmadığıma mı... pek kestiremiyorum. Galiba sonuncusu idi neden. Nereden bilecektim. Kafası sıfıra tıraşlı, entarimsi giysili bir din adamı ile ilk kez konuşuyordum.

"Yaşam gıdadır, gıda yaşamdır... Güvensiz gıda yaşama vahşetliktir... sağlığı ve çevreyi bozar... demiş Malezyalılar ve bir de slogan oluşturmuşlar: *"Organik doğduk, gıdamız neden organik olmasın"* ve kocaman da bir kitap yazmışlar. Adı: *"Genetik Gıdaya Hayır Deyin"* Kitaptan bir karikatür: Yaşlıca bir beyle hanımı market arabasını doldurmuşlar çıkıyorlar kapıdan. Arabayı kadın çekiyor. Daha doğrusu itiyor. Adamın elinde kocaman bir karpuz. Karpuzun sapı var. Sap da karpuzdan. Arka planda bu dev karpuzlarla dolu kocamaan bir tezgah görünüyor. Hanımın ağzından çıkan balonda şu sözler yazılı: *"Bence bu gen mühendisliği biraz fazla ileri gitmeye başladı."*

Şu günlerde tartışmalar sürüyor Devlet Planlama Teşkilatında. "Uzman"ların katıldığı tartışmaların konusu "Biyoteknoloji ve Biyogüvenlik" Ülke-

mizde de ateşin bacayı sardığı anlaşılmış herhalde. Uzmanların görüşleri süzüle süzüle 8. Beş Yıllık Plana yansıyacak. Öyle söylüyorlar. Tartışmalar biyoteknolojiden yana ağır basıyor.

Efendim, evrensel tüketici hakları diye bir şey var. Taa 1985 yılında imzalamış bir yığın ülke... Bizim ülke de koymuş imzasını... Bu haklar arasında iki tanesi var ki gölge düşüremezsiniz, yıpratamazsınız: Sağlık ve güvenlik hakkı ve sağlıklı bir çevrede yaşama hakkı. Biyoteknolojinin önlenemez yükselişine, saplı karpuz bile yetiştirmesine bir diyeceğimiz yok ama, insanın ve doğanın sağlığına dokunmaya da hakkınız yok... Fazla ileri giderseniz bizler de bir başka evrensel tüketici hakkı olan "tazmin edilme hakkı"nı işleme koyarız... Üstelik şimdi aday da olduk... bu haklarımızı aramının yolları AB'ye kadar gider... Onlar bu konularda yüksek aşamalara ulaşmışlar... falan deseniz de ok yaydan çıkmış bir kez. Biyoteknolojinin parababaları var aramızda. Kıs kıs gülüyorlar bizler böyle yırtınırken. Nasıl gülmesinler. Gen gıdalarının ülkemizde de üretilmesi için deneme çalışmaları başlamış bile.

Aslında gerçek güç tüketicinin elinde. Biraz bilinçlense yeter. Biraz hareketlense yeter. Ama tüketim yoluyla bir yerlere ulaşılıverileceği sanısı ve buna paralel tüketim hızı aldı başını gidiyor. Durdurabilene aşkolsun. Paçalarını sıvayıp dere kenarındaki besbedava güzelim taşlardan bir tane edinmek varken, bilmem hangi supermarketten bilmem ne kadar para ödeyerek alıp kasıla kasıla banyosuna yerleştirdiği sentetik taşla topuklarını ovan kadını bu tutumundan vazgeçirmek çok zor.

Parlak, renk renk, yumuşacık ayılar dururken kimseye çaputtan ayı aldıramazsınız. Hoş, organik çaput da kalmadı ya gayri.

Anası topuklarını sentetik taşla ovarken, bebesi sentetik ayıyla niye oynamasın. Çocukluk ve gençlik yıllarımızda, ağızlarına geçirilmiş zincirlerin ucunda oynayan ve içimiz burkularak seyrettiğimiz, harçlıklarımızın tamamını sahibinin eleğinin içine attığımız sokak arası dansçı ayılara yapıldığı gibi, bu milyonlarca sentetik ayıları bir çırpıda toplattıramazsınız ki. Toplattırmazlar ki.

Rahmetli Barış Manço'nun ayısı nasıl ayıydı, neden ayıyı ekranlardaki çocuk programlarına getirdi, hangi tür ayıyı hedeflemişti bilemiyorum. Ama benim ayılarım sentetik ayılardı. Bu ayıları ürettirip, bebelerin, çocukların sağlıklarına gölge düşüren, düşürttüren güçleri dile getirmekti. Ve bu güçlere karşı birşeyler yapmanın gerekliliğini sergilemekti. Dünyaya gelmekte hiçbir dahli olmayan bu güzelim yaratıkların ömürlerine fiyat biçmek hiç kimsenin hakkı değildir.

Ağzım çuval
Sözlerim mızrak
Amaaan... aman...
Rüyalarım daralacak.

Çalıntı imgelerin afişe edildiği
bandrollanmış bulvarlarda
Hüzünle yıkılıp
Ağıtlarla tutuşturulmuş
Kanla yıkanan bir kentin
İçe dönük serencamlarında boğuldum.

Ahiret sataşmalı yollarda
Siyah beyaz bir alev fotoğrafıydım
Sessizlikler gölgemde
Renksizlikler yankımda boğulurdu
Büyüyemedim sesli ışıklara.

Kanadım, kanımda suretim eridi/aldırmadım
Ellerimi buz ateşlerde değdirdim
Sesimi kaval ezgilerine.

Sakladım, beyazda sakladım suretimi
Umudun işgallerinden yorulup
Gece mavisinde boğuldum.
Ve sana geldim
Keşfet beni!

Yunus KARDAŞLAR

ALEVLERİN DANSINDA UZAK YAKIN GÖRÜNTÜLER!

Suna ARAS

İkibine girerken havada uçuşan sahte sevinçlerin çılgın eğlence kutlamaları sürüyordu bütün dünyada. Sahte diyorum, çünkü; gittikçe yoksullaşan, "yeni dünya düzeni"nin getirdiği adaletsizliğin en üst boyutlarda yaşandığı dünya insanlarının bu çılgın sevinçleri ya sahtedir ya da kördür! Ya da açlığın ve zulmün acımasız pençesinde ölen milyonlarca insanın kaderinin, kendi geleceğimizin çok uzağında olduğunu düşünecek kadar aptallaştırılmışız!

Birbiriyle çarpışan bu düşünceler içinde, küskün bir gecenin hüzünlü adımlarıyla dolaşıyoruz Kadıköy sahilinde. Çok yakınımdan uzak anılar toplayan gönül yoldaşı arkadaşımla birlikte. Saat tam on ikiyi çalarken, koyu bir acının içimde patır patır açtığını duyumsayarak kutluyoruz birbirimizi. Beynimin kıvrımlarında uçuşan bin bir soru işaretiyle Sultanahmet semalarında havayi fişeklerin anlık parlayıp sönen allı yeşilli renklerini seçmeye çalışıyorum yoğun bir sisin arkasından!

Hoş geldin "Milenyum" yılı! Boynu kırık bir sevinçle adım atıyorum sana, dizlerimde belli belirsiz bir titreme, kalbimde kırgınlıklar yaşatan büyük bir aşkla!

Arkada kalan bindokuzyüzdoksandokuz yılına dönüp el sallıyorum kimseye çaktırmadan. Sevinçlerimizle, acılarımızla, zulümlerimizle, düşlerimizle yıprattığımız yaşlı bedenin, görünür görünmez yaralarını okuyorum seven yüreğimle. Gelenin sevinciyle, gidenin hüznünü unutmamanın iç rahatlığını hissediyorum birden. Yepyeni bir umudun, içimde yürüdüğünü duyumsuyorum. Bu sevinç içinde, dönüp bakıyorum omuz omuza yürdüğüm, her güzel duygumun ortağı insanın yüzüne! İkibin yılıma hoş geldin diyorum içinden. Dilerim en güzel duyguların bölüşüldüğü, bir şölen sofrası olur aşkımız. Yaşlı dünyamızın yaralarını, gittikçe çoğalan bir sevdayla sararız birlikte!

Bu gün ikibin yılının son günü. Saat onbeşi on dakika geçiyor. İkibinbir yılına geçmemize saatler kaldı. Kendi adıma ikibinbir yılını düşününce, içimde kıpır kıpır bir sevinç dalgalanıyor. İkibin yılı sanatsal ve duygusal açıdan güzel geçti benim için. Zaman, zaman acıtan, birbiriyle uyumsuz günlere ve anlara rağmen güzeldi! Bu güzellikleri, ikibinbir yılında da yaşıyacağıma, şu an bütün kalbimle inanıyorum.

Ama bu sevincimi, içinde yaşadığımız dünya ve ülkemiz adına çoğaltamıyorum. Çünkü ikibin yılında yaşadığımız toplumsal mutsuzluğun, ikibinbir yılında da süreceğinin işaretleri çok fazla. Gelen yıl giden yılın aynasını tutacak yüzümüze. Bu kaçınılmazdır.

Toplumsal bir acıyla giriyoruz yeni yıla. Duygularımızı pıhtılaştıran kan gölü acılarımızı ikibinden süpürüp, ikibinbir yılına yayıyoruz.

İkibin yılının, son günlerinde, hep birlikte yaşadığımız olaylarını ve görüntülerini şöyle bir gözümüzün önünden geçirirsek, bu duygularımın yersiz olmadığına hak vereceksiniz. Dünden bu güne sevgisiz bir iktidar yapısının, kirli düzeni içinde, kırık dökük, korku içinde yaşamaya mahkum edilmişiz. Yarınlarımıza bu kaos ve belirsizlik içinde umutla bakmak mümkün değil. Peki iktidar denen bu sevimsiz aygıtın onu var eden, yaşatan insanlarının her anını, kabus dolu bir korku filmine çevirmesinde, katkımız yok mu acaba? Ne dersiniz?

Evet, görüntüler insanın insanlığını yerle bir ediyor! İnsana, acaba şu an insanlarla dolu bir dünyada mı yaşıyorum, yoksa vahşi hayvanların egemen olduğu bir dünya mı burası, diye sordurtan, gerçekten bilinç karışıklığı yaşatan görüntüler.

Evimizdeyiz, karnımızı doyurup sıcacık çaylarımızı yudumlarken yalan kutusunun karşısına geçip rasgele kanal değiştirip duruyoruz. Hangi kanalı açarsanız açın, aynı görüntüler. Yakılan, yıkılan cezaevleri, çığlıkları en taş kalbi bile eritecek annelerin görüntüleri. Annelerin yüzündeki çaresizliğin, o lanetli yalnızlığın, acının görüntüleri! İkibin yılından, ikibinbir yılına taşıdığım, hatta ömrümün kalan yıllarının en acı görüntüsü olarak kalacak bir görüntüyü unutabilmem için, artık yaşamıyor olmam gerekecek!

Çanakkale cezaevindeki parmaklıkların ardında bedenini tutuşturarak, alevlerin acımasız parlayışında parça parça eriyip dökülen, yok olan, Fidan

Kalşen'in görüntüsü! Fidan Kalşen bir sabah yağmurunu izler gibi dikilmiş parmaklıkların arkasına! Ya da kar yağışının o yumuşak beyazlığına bakarak düş kuruyor sanırsınız! Onulmaz bir sevdanın acılı hüznü var yüzünde! Anıların kaygan akışkanlığına bakıyor, belli belirsiz bir gülümseyişle! Sevdiğini düşünüyor ya da! Kalbinde gizli bir aşkın iç akıntıları! İç geçiriyor bir sevda şarkısını fısıldayan rüzgarı dinleyerek! Fidan Kalşen'i yalayıp yutan alevler olmasa, dersiniz ki Fidan Kalşen yağmur sularında yıkanan kuşlara bakıyor sevgiyle!

O alevler olmasa, böyle düşünürdüm, böyle düşünürdünüz!

Fidan Kalşen'in alevlerin içinde donmuş duygularımın şaşkınlığı içinde izlerken, o an hiçbir şey düşünemiyorum. Sadece bakıyorum. Milyonlarca göz gibi sadece bakıyorum!

Göz deyince utanmaz bir arsızlıkla, koltuğuna yapışan, yalanın kurucusu ve aracısı olan bir insanın ruhsuz gözleri düşüyor aklıma. Adının tersine, adaletsizlik dağıtan bir makamın, Fidan Kalşen ve onlarca insanın külleriyle sıvanan koltuğunda kalmak için, her türlü pervasızlığı yapan insanın gözleri ve ifadesiz yüzü kalacak aklımda, Fidan Kalşen'in görüntüsüyle birlikte, hiç, ama hiç unutmayacağım! Ha kibrit olmuşsunuz ha kibriti çakan el! İnsanlığı yok eden görüntülerde baş rolü oynadıktan sonra, ne farkeder ki!

İkibin bir yılına bu taze acıların, içimi kavuran alevli görüntüleriyle birlikte gireceğim. Şu an gözlerimi kapatıp yüreğimin derinliklerini izliyorum. Bir umut taşıyıcısı olarak yükümlü kıldığım beni, bu ısmarlanan mutsuzluk içinde, hiç bir yere taşımam mümkün değil! Soluk alıp verdiğim zaman içinde, umutsuz her anın içinden umudu diriltmek her insan gibi benim de görevim olmalıdır. Hatta; yaşamı savunan ve güzelleştirmeye çalışan biri olarak, en çok benim görevim olmalıdır!

Bu düşünceler içinde, gözlerimi kül görüntülerden kurtarıp balkona çıkıyorum.

Hüzünlü de olsa gülümsüyorum, hayvan seven bir komşumuzun döktüğü yemi yiyen serçelerin sevincine! Olsun, gülümsüyorum yal Güzel bir dünya için umut her zaman vardır. Yeter ki sevgi eksik olmasın yüreğimizden...

Ve ben her canlıyla birlikte, gerçekten insan olabilen insanı çok seviyorum diye düşünürken, yine aynı görüntü giriyor kuşlarla gözlerimin arasına.

Fidan Kalşen'in yerine koyuyorum bir an kendimi. Bedenimi tutuşturan alevlerle kıpırtısız sevişmem mümkün mü? Bir taş heykelin kıpırtısız haliyle, yaşama vedama bir çığlık bile katmadan dayanmam mümkün mü? Birden; bütün bedenimin her noktası, ateşe düşmüş gibi acıyla isyan ediyor. Hayır mümkün değil! Demek ki adaletsiz bir düzenin sevgisizliği alevlerden daha beter yaktı ki Fidan Kalşen'leri, alevleri bu kadar istekli davet edebildiler bedenlerine!

Şunu asla unutmamak gerekiyor. Sevgi yaşamın özüdür. Sevgisiz bir sistem adaletsizlik ve zulüm üretir. Sevgisizliğe, adaletsizliğe, zulüme isyandır alevlerin dansında çığlığını yüreğine gömen bedenler! Ne dersiniz; kibrit miyiz, yoksa kibriti çakan el mi! Yoksa kibriti çakan ellerin duyarsız izleyicileri mi? Hangisi? Hangisi daha az suçludur sizce?

SEN VE AY

I
Ay doğuyor
Ve gölgeler bırakıyor nesneler,
Sanki giysilerinden soyunuyor dünya.
Sen ayaktasın,
Ayaklarının dibinde giysiler...

II
Ay yeni ay,
Sen penceredesin,
Cama yansıyor yüzün
Ve yüreğime oklarını saplıyor
Afroditin ellerinden iki yay

III
Ay dolunay,
Elleriyle yüzünü uzatıyor bana,
Gülümseyen yüzünü...
Sen uzaktan daha uzaktasın,
Suya yansıyor yüzün,
Su Aya...

Fahrettin ÇİLOĞLU

DÜNYA, TÜRKİYE VE İNSAN (1)

Temel DEMİRER

"Oysa bilmediğin bir şey var sevgilim
Ben sende bütün aşklarımı temize çektim!" (1)

Yeryüzünü, değneksiz dolaşabileceği bir küresel köy konumuna getirmeyi önemli ölçüde başarmış olan uluslararası sermaye "Yeni Dünya Düzen(sizliği)i"yle ("YDD") küresel imparatorluk dönemini başlattı. "YDD" totalitarizmin çığırtkanları, etekleri zil çalarcasına!- "İdeolojilerin Sonu"nun geldiğini ilan ettiler. Oysa, küresel imparatorluğun kendisinin insanlık tarihinin en bağnaz ideolojilerinden neo-liberalizmin eseri olduğu gün gibi ortada! Bu durumda küreselleşme ideologlarının savladıkları gibi, "Tarihin Sonu"nun geldiğine, dolayısıyla bu durumun "sonsuza" dek süreceğine mi inanacağız?

Hem de; Dünya Bankası "Küresel Kalkınma Göstergeleri 2000" raporunun uluslararası ve yerel gelir dağılımındaki inanılmaz uçurumu gözler önüne sererek, en düşük gelirli yüzde 10 ile en yüksek gelirli yüzde 10 arasındaki gelir farkı Sierra Leone'de 87 kata; Türkiye'de ise 14 kata ulaştığı bir dünyada! (2) Öyle mi?

Ya da böylesi bir dünyanın "İletişim Çağı"na denk düştüğü masallarına inanmamız mı isteniyor? Oysa Kuzey ülkelerinde, dünya nüfusunun yüzde 16'sı yaşıyor ve tüm dünyadaki internet erişimi olan bilgisayarların yüzde 90'ı Kuzey'deyken; New York'ta, Afrika kıtasının tamamından daha fazla telefon varken; Dünyanın yüzde 80'inden fazlasının telefonu yokken; Japonya'da -ortalama- sağlıklı yaşam süresi 74.5 yıl olup da, Sierra Leone'de doğan bir çocuk ise 25.9 yıl, Malavi'de 29.4, Zambiya'da ise 30.3 yılken; Dünyada 5 yaşın altındaki 150 milyon çocuk sağlıksız besleniyorken; Her yıl 13 milyon kişi bulaşıcı hastalıklardan ölüyorken! (3) Öyle mi?

Veya "Londra merkezli Uluslararası Stratejik Araştırmalar Enstitüsü'nün (IISS) hazırladığı'Askeri Dengeler' raporunun 'en çok silah satan ülkeler' bölümünde ABD'nin silah satışındaki hiç düşmeyen payıyla, bu alanda rakipsiz olduğu ve ABD'nin 1999 yılında piyasanın yüzde 49.1'lik payını elinde tuttuğu, İngiltere'nin ikinci büyük silah satıcısı olduğu, yüzde 12.4'lük payıyla üçüncü olan Fransa'yı, 1998'de yüzde 4.6 olan pazar payını 1999'da 6.6'ya yükselten Rusya'nın izlediği... 1999'da yüzde 60'ı Afrika'daki iç savaşlarda ve uluslararası çatışmalarda olmak üzere, toplam 100 bin kişinin yaşamını 'silahlar ve savaşlar yüzünden' kaybettiği... (4) bir dünyada! Öyle mi?

I. Yıkım Sürerken...

"Sermayenin iki yüzlü
küreselleşmesine karşı
savaşmak ve onun yerine
ülkemizin geleceğini belirleme
mücadelesini küreselleştirmek
istiyoruz." (5)

"YDD" patentli yıkım sürüyor: J. Huizinga'nın, "Uygarlığımızın bazı kaygı verici hastalık belirtileri"nden... A. Koestler'in, "Bir ahlaki zehirlenme mustaripliği"nden... G. Bernaran'ın, "Kafaların "şey"le doldurulup ruhların boşaltırıldığı"ndan... E. Morin'in, "İnsanın modern zamanların en büyük saldırganı" olduğundan... H. Marcuse'ün, "Özgürlük ve doyumun yeryüzünü cehenneme dönüştürmekte olduğu"ndan... J. Baudrillard'ın, "Tüketim çağının tüm insanı ilişkileri, bireysel fantazmlara ve itkilere kadar, denetimi altına aldığı"ndan... M. Henry'nin "Barbarlık çağını yaşadığımız"dan... M. Sperber'in, "İnsanın insana en çok kıydığı bir çağda yaşadığı"ndan şöyle söz ettiği yıkım sürüyor...

"Felsefenin Sefaleti"nde yıllar önce K. Marx'ın, "En sonunda, insanın ayrılmaz parçası olan her şeyin alış-veriş ve pazarlık konusu olduğu zaman gelip çattı. Bu, o zamana kadar el değiştiren fakat ticaret konusu olmayan, erdem, duygu, kanaat, bilgi ve bilinç gibi şeylerin de ticaret konusu olduğu bir zamandı. Tek kelimeyle her şey ticaret konusu oldu. Bu, genel kokuşma ve evrensel ölçekli alışveriş dönemidir." diye "kahince" betimlediği yıkımla; Z. Brezinski'nin itirafındaki üzere!-, "Dünya çapındaki değişim kontrolden çıkmıştır... Ahlaki değerlerin yerini çılgın bir tüketicilik düşüncesi almıştır... Yirminci yüzyıl insanoğlunun gördüğü en kanlı ve nefret dolu yüzyıl olmuştur. Zalimlik kurumsallaşmış, büyük ölçüde yaygınlaşmıştır. İnsan öldürme işlemleri kitlesel üretim seviyesinde örgütlenmeye başlanmıştır... Daha önce tarihin hiçbir döneminde insan öldürmek bu kadar yaygınlaşmamış, hiçbir dönemde bu kadar insanın hayatına mal olmamış, hiçbir dönemde böyle boş amaçlar uğruna insanla-

rın hayatına son verebilmek için bu kadar yoğun bir çaba gösterilmemiştir..."

G. Soros'un, "Açık toplum diye tanımlanan sistemimiz, birey çıkarlarının üzerinde yer alan bir ortak çıkar anlayışıyla yumuşatılmazsa, çökme tehlikesiyle karşı karşıya kalır... Fazla bireycilikten, fazla rekabetten ve dayanışma yokluğundan zarar görür," kaygısını dile getirdiği bu gidişatı Ahmet Bin Bella şöyle betimler: "Dünya düzenini nasıl açıklar, yorumlayabiliriz? Bu, düzenin temel hareket noktası sistemin merkezini teşkil eden 'çıkar düşüncesi'dir. Bu çıkar düşüncesi, fiilen gayri meşru bir çocuğun doğumuna yol açmıştır: Sömürgecilik. Her tarafa egemen olan, sömüren ve sömürüsünün sınırı ancak yeryüzünün öbür ucunda biten bir sömürgecilik. Bu egemenlik ve sömürü, her ne kadar metotlar değişse, başkalaşsa da hâlâ mevcuttur... Bu düzen itina ile krizleri düzenliyor, ortaya koyuyor, ülkelere dağıtım yapıyor. Her gün uğradığı her ülkeye binbir düğümlü krizler, yeni facialar bırakıyor. Dünya düzeninin organları müdahalelerde bulunuyor ve hükümetlerden direkt olarak verdiği direktif ve yönlendirmelere uymalarını istiyor. Mesela kalkar halkın temel ihtiyaçlarından desteğin kaldırılmasını, fiyatların yükseltilmesini, paranın değerinin düşürülmesini ister. Tecrübe ile sabit olan şudur ki, bu uygulamalar uğradığı her ülkede facialara dönüşen durumları ortaya koymuştur. Dünya düzeninin karakteri işte budur. Bu düzen, zorunlu olarak ve her türlü vasıtalarla liberalizmi yerleştirmiştir. Bu düzeni ve planlarını icra etmek, yürürlüğe koymaktan başka bir düşüncesi olmayan hükümetler bulunur...

Dünya kapitalizminin ezilenlere, "Patron biziz, sizin göreviniz ise pabuçlarımızı parlatmaktır,"(6) diye haykırdığı koşullarda; "Gerçekten bizim olan hiçbir şey kalmamıştır; bizim dediğimiz, yapma bir şeydir." (7) Bu noktada "YDD" mamûlatı "Çağdaş insan tedirginlik ve giderek artan bir şaşkınlık duygusunu yaşamaktadır. Çalışmakta, çabalamakta ama belirsiz bir şekilde, etkinliklerinin yararsız olduğu duygusuna kapılmaktadır. (...) Kendi elleriyle yapmış olduğu eşyanın kölesi' haline gelmiştir. Maddeye ilişkin tüm bilgisine karşın, insanı varoluşun en önemli ve temel sorunları konusunda bilgisizdir." (8)

I.1) "Tacirler Dünyası"nın "Korku Çağı"

"Endüstriyel sistemin keyfiliği
ve kolektif zararının tamamı
tüketim ideolojisiyle aklanır.
Soysuzluk, kirlilik, kültürsüzleşme;
aslında tüketicinin kendisine seçme
özgürlüğünün dayatıldığı balta
girmemiş iğrençlikler ortamında
egemendir." (9)

"Bütün dünya gittikçe bir 'tacirler dünyası'na dönüşüyor"ken; (10), "Korku Çağı"nda yaşıyoruz. "Korku filmleri 'gerçek hayatlarımız'ın, hayat koşullarımızın bir metaforu olduğu için insanlara çekici gelmeye başladı," demek yanlış olur mu? Zannetmiyorum...

Komutan Yardımcısı Marcos'un, "Sadece bir ülke, paranın ülkesi, tüm bayrakların üstüne yerleşti. Böylece, 'küreselleşme'den bahsetmeye başladılar. Ve biz anladık ki, bir ülkeden, paranın ülkesinden başkasına hizmet edilmediği, sınırların kardeşlikten, dayanışmadan dolayı değil, milliyetsiz güçlüleri besiye çeken bir kan kaybetmeden dolayı kaybolduğu bu saçma düzene 'küreselleşme' diyorlar. Yalan uluslararası para haline dönüştü," diye tarif ettiği kesiti; Jean Ziegler, "Yükselen kâr eğrilerine ve dolgun bilançolara karşı eleştirel mantığın hiç şansı yok"; Ünsal Oskay'da, "Korktukça yalnızlaşıyoruz," (11) vurgularıyla betimliyorlar...

Bu öyle bir "vahşet" ki; işlerliğiyle "Medya, güncel yaşama kendi yasalarını dikte ediyor, neyin medyaya uygun olup olmadığına kendisi karar veriyor." diyen Cenevre Üniversitesi öğretim üyelerinden Prof. Jean Ziegler, "Sosyal hareket öldü. Mülkiyet rasyonalitesi tarafından katledildi. Biz varız, ama yeraltındayız" vurgusuyla yaşadığı İsviçre'den örnekler vererek Avrupa ve dünya aydınlarının durumunu şöyle anlatıyor: "Görevi aydınlanma ile belirlenen aydınlar, ahlaki kuralların bekçisidir. Aydın, kadın ve erkeklerin silahı eleştirel akıldır, sanat eserlerinde somutlaşmış fikirlerin canlanmış resimleridir. Aydın artık yeraltındadır. Çünkü biz tacirler cumhuriyetiyiz. Zürih'teki parababaları İsviçre'ye hükmediyorlar. Yükselen kâr eğrilerine ve dolgun bilançolara karşı eleştirel mantığın hiç şansı yok. Geçerli olan, kârı çoğaltan elle tutulabilir pragmatizmdir. (...) Kitap ürün olarak ölü bir nesnedir. Bir kişi eline alır, kapağını açar ve okumaya başlar... Bilinci harekete geçer, kendi yaratıcı gücünü keşfeder, anlar, yaşar. Immanuel Kant 'Aydınlanma insanın bizzat sorumlusu olduğu bir reşit olmama halini aşmasıdır' diyor. Edebiyatın görevi kurbanlardan, eylemciler, bilinçli tarihsel özneler ortaya çıkarmaktır. Kamuoyu yok edilmiş. Kamuoyunda 'bilinci paylaşmak' olgusu gerçekleşmiyor. Medyanın dayatmaları, gerçek vatandaşlarımız için tek algılanabilen gerçek. Televizyon ve mülk rasyonalitesi kolektif bilincimizi yok ediyor. Yazarın görevi ne peki bu durumda? İdeolojinin zehirli sisini ve yüceltilen tüketim toplumunun terörünü kırmak; dünyayı olduğu gibi göstermek. Gezegenin 6 milyar insa-

nından 3 milyarının insan gibi yaşamadığını ve bu durumun bir an önce değiştirilmesi gerektiğini, somut gerçeği anlatmak. Ahlaken sorumlu olan yazar, bütün edebi yetenekleriyle, diğerlerinin bilincinde kaybolan anlamı ortaya çıkarmak zorundadır. Okurun hunharca kısıtlanmış bireysel yaşamının uyandırıcısı olmalı. (...)

Eskiden özgür insanların hayat dolu tartışmalarla bir kolektif bilinç yarattıkları yerde, şimdi bilgi akışı, pazara uygun iletişim, kısaca bugünkü medya gerçeği egemen. Medya, toplumu karmaşık somut konularda gruplara ayırıyor. Bütünselliğin ve nedenselliğin kanıtlarını isteyerek boğuyor. Daha da kötüsü: Medya, aktüaliteye kendi yasalarını dikte ediyor. Neyin medyaya uygun olup olmadığına o karar veriyor. Yazarlar çoğu zaman yıllardan beri, hemen hemen kim oldukları bilinmeksizin acımasız bir yalnızlık içinde didinip duruyorlar. Her kitap, yaşanmamış bir hayatın günleri geceleri ve yıllarıyla ödeniyor. (...) Ancak edebiyat artık dehlizlere aittir. Çok az insan okuyor, daha azı ise satın alıyor. Sonuç sessiz çaresizlik." (12)

II. İnsana Dair Notlar

"Bütün genellemeler yanlıştır
hatta bu bile." (13)

İnsan(lık)ı, "Tehditkâr bir gelecek (14) bekliyor... Özgürlüğün minik bir azınlığın lüksü oluyor," (15) diye betimlenmesi mümkün olan yıkım tablosunda; J.-P. Sartre'ın, "Kurban ve cellat tek bir biçim alıyor: Kendimiz. Bu rollerden birinden kaçınmak için ötekini benimsemek gerekiyor," diye betimlediği paradoksun dişlileri insan(lık)ı öğütüyor...

II.1. "Tanrı=Korku"

"Tanrı'nın ölmüş olması demek
varolmanın amacı olmadığını göstermez!
Ölümün geliyor olması
yaşamın değerli olmadığı
anlamına gelmez." (16)

Var olmadan var olduğu "savlanan" tek şey, insan aczinin mamülatı, "Tanrı" düşüncesidir... Hakikatte yabancılaşan insan aczinin kaçınılmaz getirisi olan "Tanrı" düşüncesi; korkunun da yaratıcısıdır... Ve korku; haksızlığa "hak verdiren" bir ikiyüzlülüktür, suskunluktur, onaydır, aptallığa övgüdür, kendi zehrini içinde taşıyan bir yok edicidir... Acziyle, korkularıyla yaşayan (Türk(iye) insanı, kaçınılmaz olarak da "Tanrı"ya müthiş inanıyor...

Bu bağlamda da, doğrudan mağduru olduğu, insan(ların)ı sürüye sayan egemen zihniyetin ("Tanrılar"ın) yaratıcısı, besleyicisi ve üreticisi oluyor... Yani Türk(iye) toplumunun sahte "Tanrılar"ının kurbanları, bir yerde de onun doğrudan üreticileri oluyor... İlk bakışta paradoksal gibi görünse de, iliklerimize dek nüfuz eden süreğen toplumsal sıkıyönetimin sadece mağdurları değil, aynı zamanda da müsebbibidir Türk(iye) insanı...

Denilebilir ki; milliyetçi-ırkçı teyakkuzun derinlere nüfuz ettiği paranoyayı yaşayan, yaşatılan Türk(iyeli)ler; dert yandığının da "yaratıcı-taşıyıcı-çoğaltıcı" nesneleridir... Bunun en güzel kanıtı; yaşanmışı yaşanmamış gibi "tekrarlayan" çoğaltan "Belleksiz toplum"umuzdur! (17)

Egemenlerin (sözde 'Tanrılar'ın) ürettiği korkulardan; sadece korkmakla kalmayıp, onları besleyerek büyütüp-çoğaltan Türk(iye) insan(lar)ı; secdeye duran biatın kaçınılmaz kutsamalarıyla durmadan tüketir... Hem de tükettiğinin kendisi ve geleceği olduğunu bir an dahi düşünmeden... "Nasıl" mı? Örneğin, "Ortadirek kredi seviyor." (18) "2000 yılının ilk altı ayında bankalara 3.6 milyar borçlanan halkımız çılgınca alış veriş yaptı"ğı (19) üzere...

Egemenlerin, "Rutinden vazgeçme, sürüden ayrılma, yaşamın aksesuarlarıyla yetin ve tüket!" dayatmalarına boyun eğen biatın yarattığı geleceksizleştirme, Türk(iye) insanı için artık devasa bir yabancılaşma ve tüketim labirentindeki kaybolmuşluktan başka bir şey değildir...

Tercihini tüketici olarak yapmak, insanın amaçlarının, beklentilerinin, umutlarının ve hırslarının tüketim nesnesi üzerinden, tüketim öznelerince yönlendirilmesini kabullenmekten başka bir şey değildir... Bu; -öyle sunulsa da!- bir özgürlük değildir! Özgürlük, "insan olmak ya da insan(lık)a içkin" toplumsal tercihlerinde saklıdır. Bu nedenle imajlar dünyasının "özneleri" tarafından yönlendirilip-belirlenen tüketimin sınırladığı hiçbir "etkinliğin", -her ne gerekçe ile olursa olsun- özgür olarak tanımlanabilmesi olası değildir...

Burada sözü, "Bireylerin bozulmasının kapitalizmin en kötü günahı olduğunu düşünüyorum. (...) Bugün insanların ahlaki tavırlarındaki korkutucu bozulma, yaşamlarımızın makineleşmesi ve insanlıktan çıkmasından kaynaklanmaktadır," diyen Albert Einstein'a bırakalım: "Ben hiçbir zaman huzur ve mutluluğu tek erek olarak görmedim... Benim yolumu aydınlatan ve bana defalarca yaşamla neşe içinde yüzleşme cesareti veren ülküler İyilik, Güzellik ve Doğruluk'tur. (...) Sadece, başkaları için yaşanan bir hayat yaşamaya değer bir hayattır. (...) Bir insan kendi yaşamını dikkate alır da türdeşi yaratıklarınkini almazsa o sadece mutsuz değildir, aynı zamanda yaşamla da hemen hemen hiç uyuşmaz." (20)

II.2. Tüketerek Tüketilen İnsan(lık)

"İnsanlara, 'Nasıl olsa değiştiremem. Değiştiremeyeceğime göre ben de uyayım, düşünce ve duyguları aşılandı. Böylece güçsüz kılınan insanlar, hayatı yaratılan kıskanmacı kültür arasında heyecanlı bir röntgencilik olarak algılamaya başlayıp; hayatı değiştirmekten, hayata müdahale etmekten geri durdular." (21)

Şurası çok açık: Tüketimin geleceksizleştirilmiş nesneleri konumunu kabullendiğimiz oranda "Sistemin, gündelik hayat içerisinde yarattığı birçok sorunu idrak etmek istemiyoruz. Bu sorunların nereden kaynaklandığını görmüyor ve nedenleri üzerinde düşünmüyoruz. Kabalık, görmek istemediğimiz bütün bu sorunların aslında varolduğunu ve gündelik hayatımızı cehenneme çevirdiğini ortaya koyuyor. Şiddete ve insanın insan üzerindeki hegemonyasına dayanan bir sistem var. Bu sistem gündelik işleyişi içinde zorlanıyor ve zayıflayınca da gıcırtılar gelmeye başlıyor. Kabalık bu gıcırtıyı azaltan katran oluyor. Kaba olmakla sistemin işleyişine vesile oluyoruz. Kabalık yaşadığımız hayatın uzantısı olan küçük bir göstergedir. Ama dikkat edilmesi gereken bir gösterge... Her şeyi kendimiz için istiyoruz. Her mutluluk bizim için bir hak ama, komşumuz için değil. Her zaman doğru olan biziz. Her şeyi kendimiz için düşünüyor ve yalnızlaşıyoruz. Korkumuz her geçen gün bir kat daha artıyor. Yalnızlığımız arttıkça, bizi bu hale getiren sistem de şakır şakır işliyor." (22)

Sistem bizim üzerimizden, bizimle işliyor! Çünkü toplumsal gerçeklikten, zorunluluklardan, taraflılıktan arındırılmış; ya da ehlileştirilmiş bir görevsizliğin, "özgür insan(lar)ı" olmanın dayanılmaz hafifliğiyle yer alıyoruz (geleceksizleştirilmenin!) bugününde... Tıpkı, Gilles Lipotevsky'in, "Biz, şu anda 'postdeontik' bir dönemde yaşıyoruz; 'postdeontik' dönemde artık görevlerimiz yoktur. (23) En yüksek emirler ve salt yükümler etik'te kaybolmuştur ve bu arayışın sonunda bireysel özgürlükler gerçekleşebilir," (24) önerisindeki üzere...

Bu böyle olunca da, egemenler tarafından insan(lar)ın, hayatın -çok sıradanlaşmış- "ayrıntı"sı olarak algılandığı ve ülkeyi gözünü kırpmadan bugünkü haline getirdiği "vahşet tablosu"nun -sıradan- figürleri oluyoruz... Ve ortaya, "orta zekalılar"ın bile katlanmadığı düzen(sizlik) çıkıyor...

II.3. "Tüket(im) Çok Yaşa" Paranoyası

"Yanlış bir hayat doğru yaşanmaz." (25)

Ayşe Buğra'nın, "Tüketim, bütün ihtiyaçları sahip olma ihtiyacına indirgendiği ölçüde insan ihtiyaçlarını ve ihtiyaçlarımızı türdeşleştirir ve yoksullaştırır. Bizim bakış açımızdan insan ihtiyaçlarının en yüksek ve nihai amacı öteki kişi iken, tüketim toplumunda bu amaç ürünün kendisi haline gelmektedir," (26) diye tarif ettiği açmaz, elbette kendiliğinden olmadı: "İnsan gereksindiği kadar insandır," düşüncesinin "İnsan arzuladığı kadar insandır,"düşüncesine dönüşümüyle eşzamanlı olarak, "Tüket(im) Çok Yaşa" diye haykıran labirente daldık... Tüketime dayalı yaşam biçimi, benliklerimizi, duygularımızı ve her türden üretimimizi kuşatma altına alarak, imhaya yöneldi... İnsan olarak buna itiraz etmedik, karşı çıkmadık ve boyun eğdik... Ya da birileri kıpırdayıp, itiraz etti mi; "Huzur bozuluyor... Huzur boyun eğmektir, sormamaktır, itiraz etmemektir," korosuna katıldık... Umudun katledilmesinde "suç ortağı" olduk...

Bir an, paranoyak toplumsal yapımızı en iyi yansıtan televizyonlara bakın: İnsanlar orada durmadan eğleniyor! Aptal kadınlarla cıvık cıvık erkekler sürekli göbek atıyorlar. Bu toplumun bu kadar eğlenmek için ne gibi bir sebebi var! Neyimiz bu kadar mutlu ediyor onları... Nasıl oluyor da, sarsıcı toplumsal gerçeklerimize (ve dünyamıza) aldırmadan bu denli "Light" takılabiliyoruz?

"Asalım keselim" lobisi, tam istim çalışırken; ya da insana ait "Vicdani derinlik azalıyor"ken; (27) "Cadı Avı'nın sürdürüldüğü bir coğrafyada yaşamıyor muyuz? "Cadı Avcıları" -öteki ile!- icat edilen toplumun gerilimleri boşaltarak, egemen düzenin sürmesine hizmet ederken; Banu Alkan'la bu denli meşgul olan bir toplum suçsuz ya da olup-bitenden muaf addedilebilir mi?

Karşımızda artık, "Ekranda konuşan Türkiye" (28) felaketi vardır. Haluk Bayülgen'i, Beyaz'ı, İsmail Türüt'ü, Mehmet Ali Erbil'i, Hülya Avşar'ı, İbrahim Tatlıses'i, vd'lerini öne çıkaran televizyon ideolojisi (29) yalnızca kendi istediklerine söz hakkı verirken; sanal-görsel "hayata" sadece ve birkaç saniye "phone-in/telefonla katılmak" mümkündür... Örneğin "Türkiye'de internet = sekstir... Türkler, internette en çok porno sitelerine giriyor. Türkçe arama motorlarında en çok 'aranan' ilk 10 kelime içinde ilk sıraları erotik, porno ve seks alıyor." (30) Yani Medyatik bir görsellik ve cinsellik dört yanımızı sarmıştır, gündelik hayatın ayrılmaz bir parçasıdır. Bu da örselenmişlerin, hiçlenmişlerin umutsuzluk labirentidir... İçine daldıkları labirentte kendi küçük hayatlarına sıkı sıkıya ve her şeye rağmen ve ne pahasına olursa olsun sarılan Türk(iye) insanı, kimi zaman "korku", kimi zaman "köşeyi dönmek" kimi zaman "gemisini kurtarmak", kimi zaman "fişi takıp

işi bitirmek" için yaşar...

Hülasa bataklık kıvamına gelerek magazinleştirilen Türkiye, sanki bir artizler curcunasını yaşamaktadır. Artizler sokağının figüranları açısından ise her şey egemenlerin kaleme aldığı bir senaryonun icrasına yönelik rol kesmekten başka bir şey değildir... Egemen senaryonun icrasıyla artık her şey, mal-mülk-iktidar-itidal-blat-istikrar vb'lerinin eksenlnde cereyan ederken; bu gidişat da, dizginlenemez ihtiraslarla ve doyurulması mümkün olmayan günahkarlığın kirlenmesiyle iç içe geçmektedir...

Yani vahim ve ironik paradokslarıyla garip bir ülkedir Türkiye... Bu çok garip ve gariban ülkede; dün, bugün ve geleceksizleştirilmiş "yarın" güzergâhında, ekonomik-toplumsal-temsil-yönetim-kültürel-kimlik motifli (çok yönlü) kriziyle sarsılan Türkiye'de egemenler için her şey, "steril istikrar"ı yakalamak ve dikensiz gül bahçesi yaratmaktır... "Steril istikrar"ı yakalamanın tek yolu ise, "Hayır" diyen, "İtiraz eden", "Eleştiren", "Karşı çıkan" her şeyi imha ve infaz refleksiyle yok etmektir.

II.4. "Plaza"lı, "Business Center"lı MGK Cenderesinde

"Her şey kendisinin
hem ürünü,
hem satıcısı,
hem de nesnesi
haline geldi." (31)

Hem suçlu hem de "güçlü" egemenlerin ("Tanrılar"ın) fütursuz-kibirli küstahlıkları ve aldırmazlıklarıyla, kendilerinden çok "emin" yönettikleri Türkiye'de, yoksulluk-adaletsizlik-terör şeytan üçgenindeki MGK egemenliği, bir "sonsuzluk" sonatı ya da requiem'idir sanki... Ve bu öyle bir requiem'dir ki, burada artık Türkiye'nin ordusu değil; MGK'lı ordunun Türkiye'si söz konusudur... Ya da Süleyman Demirèl'in deyişiyle, Türkiye'de "Bakanlar Kurulu siyasi bir müessesedir. Ama MGK (32) devlettir"l (33) Ve Türkiye; MGK'lı ordu içindir; ve de üniformalı finans-kapitaldır! (34)

Şeytan üçgenli MGK egemenliğinin 'sonsuzluk' sonatı ya da requiem'i eşliğinde; başkalaşım imajının, değişim gerçeğini iptal ettiği Türkiye'de; "milli güvenlik ideolojisi"nin devlet terörüne yaslanmış sofistike bastırıcı-başkalaşımı; "siyasi blokojlar"yla, "sözde sivil arayışlar"ıyla, "toplumsal illüzyonlar"ıyla değişimi dinginleyip, sınırlarken, "örgütsüz", "toplumsuz", "insansız" ve "tepeden dayatılan mekanizma"larıyla "milli güvenlik devleti"nin selametini -müesses kapitalist nizamını!- kollayıp korumaktadır.

OYAK'IN İŞTİRAKLERİ (35)

İştirakleri	OYAK'IN PAYI (yüzde)
OYAK-RENAULT	47.66
RENAULT MAIS	51.00
OMSAN NAKLİYAT	61.59
SELYAK PETROL	25.00
GOOD-YEAR	10.58
BOLU ÇİMENTO	54.41
ÜNYE ÇİMENTO	50.52
MARDİIN ÇİMENTO	50.11
ELAZIĞ ALTINOVA	35.00
OYSA-NİĞDE ÇİMENTO	10.00
OYSA-İSKENDERUN	13.50
TUKAŞ	99.88
HERTAŞ	62.18
TAM GIDA SAN.	29.09
ETİ PAZARLAMA	26.00
ENTAŞ	21.01
OYAK İNŞAAT	99.99
OYTUR	99.99
OYAK MENKUL	50.12
AXA OYAK HAYAT	40.00
HALK FİNANS KİR.	39.00
OYAK BANK.	100.00
OYAK PORTFÖY	100.00

"Atatürk mucizesi ve örümcekleşmiş kafalar" (37) retoriğinin öne çıkarılıp, Kara Kuvvetleri Komutanı Hilmi Öztürk'ün, "Devletin ve milletin mutluluğu, Atatürk ilke ve inkılâplarına, çağdaş sosyal değerlere, aklın ve bilimin egemenliğine inançla, bağlılıkla mümkündür," (38) diye haykırdığı "Patrimonyal Devlet Geleneği"nin kasıp-kavurduğu Türkiye'de, "Devlet 'mutlu ya da mutsuz' olabilen canlı bir varlık mıdır? Mutluluğun öznesi devlet olunca insanlar ne yapacaktır? Canlı olmayan bir varlık mutlu edilebilir mi, olur mu?" sorusu sorulamamaktadır...

Böylelikle de Türkiye'deki insanlar, -dünya görüşü "paranoya" olan!- "milli güvenlik devleti"nin cenderesinde, "Hepimiz korkuyoruz, korkarak yaşıyoruz, cezalandırılmak korkusuyla... Sıkıştırılmış durumda yaşıyoruz" (39) diye betimlenen açmazla allak bullak olmaktadırlar... Yani korkularıyla sarsılıp, savrulan Türkiye, artık kendini tanımayan, tanımlayamayan bir coğrafyadır ve inkârcıdır! Örneğin, "The New York Times'ın eski İstanbul şefi Stephan Kinzer, Türkiye'de kendine en çarpıcı gelen hususlardan birinin "inkâr kültürü" olduğunu söyledi. (...) Kinzer'in gözlemini, kültürümüzün önemli bir unsurunun 'rahatsız eden gerçekler yokmuş gibi konuşmak/davranmak' olduğunu yadsımak kolay değildir"! (40)

"Plaza"lı, "Business Center'lı MGK cenderesinde kısırlaştırılarak, "Türk'üm, doğruyum, paragözüm" (41) şartlanmasıyla biçimlendirilen "Patri-

TÜRKİYE SİLAH SEKTÖRÜNDE
ÜRETİM TESİSLERİ (36)

TAI	150 milyon dolarlık yatırımı var. F-16 uçaklarının üretimi için kuruldu. Uçak gövdesi yapmanın yanı sıra, montaj, karmaşıkavionik sistemlerin üretimi, nihai montaj, uçuş testi ve teslimi konularında gelişmiş sağlandı
TUSAŞ	2.279 kişi çalıştırıyor. 246 adet F-16 ile 16 değişik uçam motoruna 60.000'den fazla ana parça üretimi yapıyor Kuruluşundan beri 176 milyon dolarlık üretim gerçekleştirdi. Yüzde 87'sini ihraç etti.
MİKES	10 milyon dolarlık yatırımı var. F-16'ların elektronik savaş parçalarını üretiyor.
ASELSAN	110 milyon dolarlık yatırımı var. Telsiz ve kripto alanında üretim yapıyor. 15 yılda 949 milyon dolarlık satış yaptı, 20 ülkaye ihracatı var.
MAN	Alman MAN ve Ercan Holding tarafından kuruldu. TSK için çekici ve taşıyıcılar üretiyor.
ROKETSAN	40 milyon dolarlık yatırımı var. 292 kişi çalıştırıyor. Başta Stinger füzeleri olmak üzere bir dizi konuda faaliyet gösteriyor. Alman Daimler ve Fransız Aerospatiale tekelleri ile ortak projeleri var.
HEMA	Top geri tepme sistemleri, tank ve zırhlı araçların kuleleri, uçak iniş takımları ve servo sistemleri üretiyor.
MERCEDES-BENZ TÜRK	Yarım tondan 15 tona kadar olan elektrikli araç üretiyor. TSK'ya 1.5 ve 2.5 tonluk Unimog tipi kamyonlar satıyor.
OTOKAR	Land Rover lisansıyla TSK'ya genel maksatlı araçların üretimini yapıyor. Akrep ve Kobra isimli araçları orduya satıyor.
METİŞ	Korunumlu uçak hangarları ve şalterleri ve muharebe merkezleri yapıyor.
FMC NUROL	60 milyon dolarlık yatırımı var. 3.500 adet paletli zırhlı araç üretti.
FMC NUROL	Romanyalı ortaklarla birlikte RN-94 tipi lastik tekerlekli araç üretimi yapıyor.
TRANSVARO	Gece görüş sistemleri üretiyor.
MARCONİ	TSK'ya telsiz sistemleri üretiyor.
TUSAŞ MOT.SAN.(TES)	General Electric ile TUSAŞ ortak girişimi. F-16'lar için ortak motor üretiyor.
MKEK	Türkiye'nin en eski ve en büyük silah üreticisi. Ayrıca Türkiye'nin silah ihracatında ilk sırayı alıyor. TSK'nın silah, mühimmat, araç ve gereç ihtiyaçlarını karşılıyor. 19 bağlı ortaklığı ve 2 bölge müdürlüğü var. 13.000 kişi çalıştırıyor. 1996 yılında 30 milyar dolar, 1997 yılında 50 milyon dolar ihracatı var. 1996 yılında 15 trilyon TL, 1997 yılında 30 trilyon TL kârı var. Bağlı ortakları: Mühimmatsan, Hurdasan, Fişeksan, Elnoksan, Silahsan, Çansaş, Çeliksan, Prinçsan, Nitrosan, Barutsan, Kapsülsan, Maksan, Elsa, Etağ, Çalban, Anpil, Asilçelik, Tümosan, Taksan... TSK için üretim yapan firmalar... Tekstil sektöründe: Mikron, Sümer Holding, Plan Textil Polar... İletişim sektöründe: Netaş, İntel, Alcatel, STFA, Simko... Yazılımda: Netaş, Mönch... Otomotivde: BMC, Otoyol, Anadolu, Brisan, Karsan... Demir-çelik sektöründe: Erdemir, İsdemir, Parsan, Burçelik, Şafak, Baker... Elektrik-elektronik sektöründe: Karel, STFA, Siemens, Eka, Teletaş, Delsan, Kobsan'dır.

monyal Devlet Geleneği" biat coğrafyası, üretme ve öğrenme özürlüdür! (41) "Kimlik arayışı derken Anglo-Arabesk kültürüne teslim olduk," (43) denilen curcunayı yaşamaktadır! Bunun en bariz örneği; "En zeinginlerinin içinde yer aldığı yüzde 20'lik nüfusun, kullanılan gelirin yüzde 64.1'ini tükettiği İstanbul'dur. En tepedeki 330 bin aileden oluşan İstanbul zenginleriyle de Türkiye gelirinin yüzde 18'ine el koyulan bu kentin zengin ailelerin Türkiye genelindeki büyüklüğü yüzde 3'dür... İstanbul'un en yoksullarının oluşturduğu 330 bin aile İstanbul'un gelirinden yüzde 4.2 pay alıyorlar. Çoğu varoşlarda yaşayan İstanbul yoksullarının payına Türkiye toplam pastasından düşen pay ise yüzde 1'dir," (44) gerçeğiyle karakterize olan İstanbul'daki yaşamdır!

Söz konusu koşullarda gerçekleştirilen "İstanbul Halkının Yaşam Biçimi ve Sorunları" araştırmasına göre, İstanbul'da yaşayanların yüzde 100'ü trafiği, yüzde 98'i rüşveti kentin en önemli sorunu olarak görürken; yüzde 64'ü, "Beş yıl sonra ekonomik durumunuz ne olacak?" sorusuna "Bilmiyorum" yüzde 13'ü de "Daha kötü olacak" yanıtını veriyor. (45) Ayrıca İstanbul'da yaşayanların yüzde 68'i ekonomik sıkıntı çekiyor; borçlananların oranı yüzde 55; ekonomik sıkıntıdan ötürü eşya satanların oranı yüzde 44; taksitle alış-veriş yapanların oranı yüzde 60; gelir düzeyi 475 ile 710 dolar arasında olanların oranı yüzde 31.5; (46), Bankamatik kullananların oranı yüzde 76; Kredi kart kullananların oranı yüzde 38 düzeyindeyken; (47) "İstanbul eroin yatağı"dır! (48)

"Plaza"lı, "Business Center"lı MGK cenderesinin "Patrimonyal Devlet Genelekli" biat coğrafyasının Anglo-Arabesk kültürüne teslim olduğu Türkiye'de "Katillerin yüzde 12'si, kasten yaralama suçlarının yüzde 18'inin faili de çocuklar"dır; (49) "GSM yer istasyonları" insanları zehirlemektedir; (50) "ABD 'jön', Türkiye 'figüran"dır! (51) Ya da "Türkiye: Beş kişiden birine işkence"dir; (52) "Katliam yumuşatıldı... TBMM Komisyonu'nun hazırladığı Ulucanlar Raporu'nda 'katliam' ve 'işkence' dolaylı olarak anlatılıyor", (53) "Futbolun karanlık yüzü: (54) Adı karanlık işlerle anılan ünlü simaların sporla ilgisi 1980'lerde yoğunlaştı. Prestij kaynağı olan kulüp yöneticiliğinin çekiciliği ve dönen paraların büyüklüğü, futbola Susurluk'u bile bulaştırdı"; (55) "JİTEM'in adı 'yok' ama!... JİTEM eski Müsteşarı Teoman Koman, 'JİTEM diyeni ihbar edin"; MİT Kontrterör eski Başkanı Mehmet Eymür, 'JİTEM vardı ve kapatıldı'; Başbakanlık eski Teftiş Kurulu Üyesi Kutlu Savaş, 'JİTEM gerçek. Bünyesinde korucu ve itirafçı da var"; Emniyet İstihbarat Dairesi eski Başkanvekili Hanefi Avcı, 'Jandarmada JİTEM vardı. Ersever komutanıydı"; Susurluk Komisyonu Üyesi Fikri Sağlar, 'Ersever'e dönemin Asayiş Bölge Komutanı tarafından verilen taktir belgesinde, kendisinden 'JİTEM Grup Komutanı'

olarak bahsedilmektedir. JİTEM kontrolden çıkınca inkâr yoluna gidilmiş'; ANAP Milletvekili Eyüp Aşık, 'JİTEM tabii ki vardı'; Milletvekili Mehmet Ağar, 'JİTEM olsa ne mahsuru var. Bunun tenkit edilecek bir yönü yok,' diyor"dur! (56)

Bu durumda -"28 Şubat süreci devam ediyor"ken!(57)- "Kirlenen kişiler değil, bu ülke"dir! (58) Ve de Yahya Sezai Tezel'in, "Türkiye'de her şey var, hiçbir şey yok," (59) dediği bu devasa kirlenmede "Var" varsıllar için, "Yok" da, yoksullar içinken; söz konusu vahşet tablosunu en iyi, Haluk Kırcı'nın suratındaki "Katilin kibri"nde (60) okuyabilirsiniz!

İsmet Berkan'ın, "Normalleşmenin neresindeyiz?" (61) diye sorduğu bu coğrafyadaki tüm anormallikler, MGK'nın "akıl dini" ritüellerinin "vatan-millet-sakarya" yaygaralarıyla rasyonalize edilmeye kalkışılsa da, "Türkiye garip bir yer. Ultra duyarsızlığın hüküm sürdüğü ve olgun yeteneksizliğin pür yetenek zannedildiği yerdir," (62) diyen Semra Topal gerçekten de haklıdır. Duyarsızlaşmış insan(lar)ın eseri olan toplum, tüm olumsuzlukların ve vahşetin müsebibi olması yanında, hem mağdur ve hem de günahkârdır!

II.5. "AMA"!

"Tabloya bakıp,
'Her şey bitti demek"
doğru değil.
Tarihin her döneminde,
her 'bitti' denilen zamanda,
tersi hareketlenmeler olduğunu
görmüşüzdür...
İnsanlar doğruyu ve yanlışı birlikte yaşar.
O yüzden her şey bitmiş değil." (63)

Piyasa fetişinin, güçlüleri ("Tanrılar"ı) daha güçlü, zayıfları ("Kulları") daha zayıf yaptığı "YYD" Türkiye'sinde tuz bile kokmuştur... Ve -Susurluk'tan Egebank'a uzanan- "kokmuş tuz hikayeleri" vakayı adiyedendir artık... Siyasal-toplumsal sorunlara askeri çözümden başka yol ve yöntem aranmayan tabloda, "Devlettir yapar, haklıdır" zihniyeti kaadir-i mutlaktır! Ama...

Bunun, bir de kaçınamadığı "Ama"sı var... "Görev istenmez verilir!" otoritarizmi insanın kendisi olmayı engelleyip, kendine yabancılaştırırken, "Kaptım köfteyi abiler..." tipolojisiyle karakterize olan insansızlaşmayı ya da insan kırımını (kıyımını) devreye sokmaktadır... Keyfilik ve baskının yol açtığı kapsamlı toplumsal çürüme, giderek her türden toplumsal kesimi etkilerken, hiçbirimiz çürüme ve sonuçlarından muaf ya da bağışık değilken; kapitalist sistem de bundan -tıpkı çöken Roma İmparatorluğu gibi!- nasibini almaktadır... Yani kendisi olamayan Türk(iye) insanı sorulamayan soru(n)ların kördüğümüne dönüşürken, sistem de Gordiyom Düğümü'ne benzemektedir... Gordiyom Düğümü'nü Büyük İskender'in nasıl çözdüğüne tarih tanıktır... Yani, insani ve insana ait hiçbir varoluş teamülünün geçer akçe olmadığı Türkiye'deki despotik egemenlik, kendini ürettiği tabanı da -bir gün üretemeyeceği biçimde- yok etmektedir. Bu da inkârın inkârı olanağını güçlendirmektedir... Eskiyi aşacak yeni, inkârın inkârı olanağı değerlendirilerek yaratılacaktır...

II.6. Kilit Sözcükler: "İntizam ve Nizam"

"Önce uyum gösterirsiniz.
sonra alışkanlık edinirsiniz." (64)

Müesses nizamın bekası açısından, her şeyin asayiş sorununa indirgendiği Türkiye'de kilit sözcükler, "intizam ve nizam"dır... Kilit sözcüklerin MGK'ye eşitlendiği bir korporatizm dayatmasının devleti durmadan monolotikleştirdiği gidişatta; yanı yoksulların ve zengin muktedirlerin Türkiye'sinde hep, "uluslararası komploların" ya da "bir merkezden yönetilen fesatların" kurbanıyızdır! Bunun nedeni bilinmez, sorulmaz, tartışılmaz? Çünkü onlar ("Tanrılar") bilmeyen-sormayan-tartışmayan "Tek tip insan istiyorlar." (65)

Kapitalist kültür(süzlük) anarşisinin ürünü olarak "tek tip insan(cık)" kültürel bir karşı devrimin sonucudur! "Neden-Sonuç" ilişkisinin giderek karmaşıklaşıp, iç içe geçmesiyledir ki; toplumsala müdahale artık hayalci ve gereksiz bir romantizmın, tehdit dolu hammallığı olarak algılanmakta ve sunulmaktadır... Böylelikle de, MGK'nin tekelci-sermaye patentli makro istikrar dayatmasıyla devreye giren "başkalaşım" eksenli çürüme ile "duyarsızlaşarak kaybedilenler", her adım başında karşımıza dikiliyor. Demirtaş Ceyhun'un, "Devleti kutsallıktan kurtarmalıyız," (66) dediği koşullarda, "makro istikrar" ya da "militarist-modernizasyon" projesinin "Devlet Kutsamaları", "duyarsızlaşarak kaybedilenler"in de terörist mimarı oluyor... Örneğin; Memoli kutsamaları ile herkes polisleşirken; polis de herkesin kendisi olmakta ve içine işliyor... Ya da "ideal erkek Türk" karışımı ("Deli Yürek"in) mafyazade Yusuf Miroğlu bir "mit" katına çıkabiliyor..

Kolay mı? Polis üzerine yapılan bir araştırmaya göre Türkiye'de her beş kişiden biri polisten korkuyor. "Polis görevini yerine getirirken tarafsız ve dürüst davranıyor mu?" sorusuna, yüzde 60 "Hayır"; "Polis size kaba ve çirkin dil kullanıyor mu?" sorusuna, yüzde 53 "Evet"; "Polisin uygulamak istediği kurallara kendisinin de uyduğuna inanıyor musu-

nuz?" sorusuna, yüzde 66 "Hayır" yanıtını veriyorken; (67) "Devleti kutsallaştıran" ve devlet dışında her şeyi korumasızlaştıran anlayış(sızlık)la terörize ederek hükmedenler, kendi koydukları yasalara aldırmadan, onlar askıya alarak üzerine geçirdiği haki renkli üniformalarla yönetmektedir bu ülkeyi... "Türkiye'de yılda ortalama 120 bin hırsızlık meydana geliyor"! (68) "Eğitimde cahiliye devri: Öğretmenlik sınavında bir bilgi faciası yaşandı. 80 bin adayın sadece 26 bini baraj puanı olan 70'in üstüne çıkabildi"! (69) "Ruhsatlı silah sayısının 5 milyona ulaştığı Türkiye'de her 13 kişiden biri silahlı"! (70) "İzleniyoruz... İstanbul ve Ankara'da polis kavşak ve caddelere yerleştirilen kameralar sayesinde belirli merkezleri 24 saat gözetleyebiliyor"! (71) Ve, "Solculara vurun diyen devlettir!" diyen MHP Genel Başkan Yardımcısı Şevket Bülnet Yahnici ekliyor: "Devlet solcu eylemciyi ülkücü askere (...) dövdürendir"! (72)

II.7. "Türkiye'de Ruh Hastalarının Nüfusa Oranı Yüzde 17.2"

"Şunu sormalı:
Halk neden
uyuşturucu maddeyi gereksinir?" (73)

"Ahh, nerede o eski günler" sendromunun giderek büyüdüğü; "Türk(iye) toplumunun psikolojisi bozulmuştur: "Davranış Bilimleri Tedavi Merkezi'ne göre Türkiye'de yüz binlerce stres hastası var"! (74) "Türkiye'de ruhsal hastalıklar (75) arttı"! (76) Televole'lerin, Paparazzi'lerin Türkiye'sinde "Gizli depresyon" artıyor!" (77) "Medya ruh sağlığını bozuyor"! (78) "Sağlık Bakanlığı'nın araştırmasına göre Türkiye'de her yıl 6 bin kişi şizofreniye yakalanıyor. Türkiye'deki ruh hastalarının nüfusa oranı yüzde 17.2'ye çıktı"! (79) "Türkiye'deki intihar girişimlerinin kadın-erkek oranı 2.5/1"dir! (80) "Doğu'da intihar kıskacı" (81) büyüyor! (82) "Diyarbakır'da (83) 134 intihar girişimi, 26 ölüm (17'si kadın, 9'u erkek)... Batman'da 76 intihar girişimi, 26 ölüm (22'si kadın, 4'u erkek)... Muş'ta 28 genç kızın intihar vakası yaşandı"! (84) "Gençler umutsuz"! (85) "Çocuklar da depresyonda"! (86)

Bu, sadece Türkiye'de böyle değil; kapitalist dünyada da olup-biten bundan farksız: ILO verilerine göre Kuzey ülkelerinde (87) her 10 işçiden biri depresyonda! (88) "Dünya nüfusunun yüzde 15 ile 30'u 'uykusuzluk'un pençesinde"! (89) "Kent yaşamındaki stres hafızanın baş düşmanı"! (90)

Başarının paraya ve zekânın da para kazanmaya eşitlendiği kapitalist dünyada ve Türkiye'de, ruh sağlığı bozulan insanın, kendini var ettiği -özgün- yaratıcılığı köreltilmiştir. Geleceksizliğin kollarında "tüketerek" var olmayı "deneyen" insan(lık) hastadır, hastalıklıdır. Ve "gibiler"in muhayyel dünyasında artık her şey tüketimdir, imajdır, ama asla insan ve gerçeği değil... Örneğin "The Economist" Dergisinin araştırmasına göre "dış görünüme önem veren ülkeler" sıralamasında Türkiye 4'üncü olmuştur. (91) Kolay mı: İmaj her şeydir; "Büyüyen hastalık; Ortaçağ hurafe"leri (92) olsa da...

II.8. "Homo Asalakus"

"Vicdanımı
bu yılın modasına göre
değiştireceğim" (93)

Değersizleşme kıskacının kollarında debelenen Türk(iye) toplumu, değersizleşmenin (anomi) derinleşmesiyle şizofrenik özellikler kazanırken; Türk(iye) insanı da tüketici bir "homo asalakus"a dönüşmüştür! Örneğin, "Kısa yoldan zengin olmak isteyenlerin gözdesi at yarışlarında, gişelere bir günde 1 milyon kupon yatırılıyor. 2000 yılının ilk yedi ayında at yarışlarına 335.6 trilyon lira yatırıldı"! (94)

"Memleketimizde şans oyunlarına rağbette bir patlama olduğu saptanmış. Milli Piyango, At Yarışı, Kazı Kazan ve Sayısal Loto'ya talep, geçen yıla oranla yüzde 45 artış göstermiş. Çıkan rakamlar gerçekten şaşırtıcı. Türk halkı, yılbaşından bu yana talih kuşunu tepesine kondurmak için şans oyunlarına günde 2 trilyon 375 milyar, dolayısıyla saatte 99 milyar yatırmış. Bu ürkütücü rakamlar elbette bir milletin refah düzeyini göstermez. İkide bir Rahmet istiyen tarafından "Bir koyalım, beş alalım" savsözüyle tembih edilen halkın, onca fiyaskodan yılmayıp inatla bir koyup kat be katını alma çabası, acıdır, gelecek umudunun iyice hasıraltı edildiğini gösteriyor ancak. Saat başı devletin pazarladığı oyunlara trilyonlar yatıran bu halk, bezginlik sonucu mucize beklentisine kilitlenmişlik haline örnek, işte. İki taşı üst üste koymaya mecali kalmamış, yenilgilerden yenilgi beğenerek geçirdiği onca on yıl sonucu hayatını kumara bağlamış... Kendi elleriyle kuracağı hayata bel bağlayamayacak hale gelmiş, hayatı üstündeki iradesinden vazgeçmiş kitlenin, göze alabileceği riskle ve bunca azimle mucize beklentisi kuyruğuna girmesi bu sınırları sıkı sıkıya kapalı dünyada çok acıklı değil mi? Sokaklar, kimsesiz çocuktan, bin bir hüner sergileyen dilenciden geçilmiyor... Televizyonlarda da birbirniden cazip yarışma programları. Üstelik yoksul sınıfa yönelik onur kırıcı, 'bir yardım etseniz olmaz mı Memedali bey' tarzı lotaryalardan farklı, reklam alıcısı orta sınıfı tavlamaya yönelik yarışma programları. Ağırlığınca altın ya da 500 milyar vermeyi taahhüt eden yarış-

malar. Bunlar, televizyon kanallarının en civcivli saatlerinde milletin yüreğini ağzına getirmeye talip..." (95)

"Farkında mıyız, ayrıcalıklı bir yaşam için, ait olduğumuz yaşamdan kopup farklılaşmak isterken, ganyan, sayısal loto, piyango bayileri önünde oluşturulan bir bir sürünün parçaları haline getiriliyoruz," diyen Altay Ömer Erdoğan ekliyor: "Umut, alışılageldiği söylemle 'yoksulun ekmeğidir' Bireyler, belirsiz bir gelecekte olması arzu edilen iyi olaylarla beslenmek isterler ve özellikle insanların doğal ve olası yollardan beklentilerinin tükendiği dönemlerde, umut haberleri ve tacirleri prim yapmaya başlar... Lotarya, yalnızca lotarya değildir. Yalnızca koşan atlar, çekilen toplar, bilinen maç skorları ve rastlantının sıraladığı bir dizi rakamdan oluşan bir dünya değil söz konusu olan. Bu dünyanın oluşturduğu ekonomik, toplumsal ve politik birçok neden sonuç ilişkisinin içinde 'saklanan' ve 'aklanan' aktörleri vardır. Bu aktörler oyunun sürdürülebilirliğini sağladıkları oranda, bu lotarya pastasından önemli paylar alırlar. (...) Lotaryaya bulaşmış birey aslında, farkında olarak ya da olmayarak, önce daha iyi bir yaşam için sınıf atlama tutkusuyla, kendini yüksek sınıfların dünyasının görüntüsüne ait bir noktaya yerleştirir; düşlerini, gelecek tasarımlarını o noktadan hareketle biçimlendirir. (...) Son yıllarda lotaryaya olan ilginin artması (1999'da 1998'e göre yüzde 45 arttı), zayıflayan toplumsal kurtuluş umudun, 'bireysel kurtuluş'ta arandığının göstergesidir. (...) İşçi sınıfı ve işsizler arasında yapılan bir araştırmanın ortaya koyduğu sonuçlara göre, bu kesimlerin lotaryaya bütçelerinden ayırdıkları pay, eğitim, sağlık ve kültür için ayırdıklarıyla at başı koşuyor neredeyse"! (96)

Ve bu koşullarda Bekir Coşkun naklediyor: "İki liste var önümde... Birinci liste düğün fiyatları: Salon kirası-ikram 10-50 milyar... DJ kiralamak yarım milyar... 5 dakikalık havai fişek gösterisi 1.4 milyar... Laserle gelin ile damadın adını gökyüzüne yazdırmak 1.2 milyar lira... İkinci liste de açıklanan resmi rakamlara göre kimlerin ne kadar kazanç ve vergi ödeyeceğini gösteriyor: Kuyumcular; ayda 149 milyon lira kazanıyorlar, 35 milyon lira vergi ödeyecekler... Müteahhitler 309 milyon lira kazanıyorlar, 103 milyon lira vergi ödeyecekler... Yakıt istasyonu sahipleri 795 milyon lira kazanıyorlar, 272 milyon lira vergi ödeyecekler... Fırıncılar, 137 milyon lira kazanıyorlar, 33 milyon lira vergi ödeyecekler..." (97)

II.9. "Hazcı, Pragmatik, Tüketici, Önce Bencil Gençlik"

"Non legor, non legar." (98)

Bu tabloda hayat, artık "testlerin şıkların"dan ibaretken; "İyi siyasetçilik" ip cambazlığını ya da meddahlığa dönüşmüşken; Cep telefonuyla (99) yatıp kalkan gençlik "piyasa ekonomisinin" ateşten imtihanından geçiyorken; Şarklı Batılılaşma modelinin açmazlarıyla mücehhez Türkiye'de, "Üstün bir merkez kültürü" ile ona erişmeye çalışan "çevre kültürleri" arasındaki paradoks, insanların ruh sağlığını bozuyor"! (100) Bunu görmeyen var mı? Örneğin "Doç. Dr. Veysel Bozkurt'un öğrenci gençlik araştırmalarına göre: Öğrencilerin yüzde 70'i ölümden sonra hayatın varlığına inanıyor... Yüzde 50'si kurnazlığın çalışmadan daha önemli olduğuna inanıyor... Yüzde 25'i 'Kolay yoldan köşe dönmenin iyi bir şey olduğu'nu düşünüyor... Yüzde 82'si 'insan mümkün olduğunca hayatın keyfini çıkarmalıdır,' diyor... Yüzde 73'ü idealizmin modasının geçmediği kanısında... Yüzde 56'sı siyasetle ilgileniyor, yüzde 35'i ilgilenmiyor... Yüzde 54'ü bekareti önemsiyor"ken; (101 (Türk(iye) gençliğinin yüzde 68.6'sı "Yaşamın hiçbir alanında varlığımı hissetmiyorum, (102) diyor.

Yabancılaşan ve kaçışlarda "çözüm" arayan Türk(iye) gençliğine ilişkin olarak "44 Yurt'ta 3.551 öğrenci üzerinde yapılan araştırmalara göre, Yurt-Kur'a bağlı yurtlarda barınan öğrencilerden yüzde 70.3'ünün psikolojik sorunları vardır." (103) Yine "Türk gençliği üzerine yapılan bir ankette, her 10 Türk'ten ortalama 7'si etnik/toplumsal grupların "kötü" olduğunu söylüyor. (...) Söz konusu araştırmanın alt sıralarında ise 'kimin iyi' olduğu sorusuna Türk gençliği, yüzde 41.7 ile ülkücülerin 'çoğu iyi', yüzde 12.5'le de 'hepsi iyi'; ya da yüzde 45.3 ile zenginlerin 'çoğu iyi', yüzde 3.7'leyle de 'hepsi iyi' diyor." (104)

TÜRK GENÇLİĞİNİN "KÖTÜLER"İ (105)

"GRUPLAR"	"HEPSİ KÖTÜDÜR" (yüzde)	"ÇOĞU KÖTÜDÜR" (yüzde)
MASONLAR	54.4	21.6
EŞCİNSELLER	53.5	20.7
ATEİSTLER	50.7	23.5
YUNANLILAR	45.5	28.9
ERMENİLER	44.2	29.2
YAHUDİLER	40.5	30.1
RUMLAR	38.3	31.3
ÇİNGENELER	31.7	35.5

Hazcılığı, pragmatizmi, göreceliliği, tüketimi, önce kendini düşünmeyi her şeyin önüne koyan bir gençlik... İşte yarattıkları budur! Yani devlete ait olan ve bu aidiyete (kulluğa) ilişkin hiçbir eleştirinin söz konusu olmadığı biat ortamında devleti kutsayan gençlik; devletperestlik ya da "milli birlik ve beraberlik" ayininin duygudaşlığıyla; gerçekçi (ve sınıfsal) düşünemiyor. İletişim ve kavrayış özürlü bir holiganlaşma ve barış düşmanığı (106) açmazına maruz kalıyor. Çaplı aidiyet dertleriyle sarsılıyor, bunalıyor, çözümü kaçışlarda arıyor... Örneğin, "Ankara Sosyal Araştırmalar Merkezi (ANAR) 2000 denek üzerinden gerçekleştirdiği açıklamaya göre Türk gençlerinin yüzde 95'i başka ülkelere gitmek istiyor. Peki, bu gençler nereye gitmek istiyorlar mı? Yüzde 17.6'sı ABD'ye, 8.7'si Almanya'ya, 8.2'si Fransa'ya, 4.3'ü İngiltere'ye, 3.7'si İsviçre'ye, 2.8'i İtalya'ya, 2.2'si Avustralya'ya, 2.1'i Kanada'ya, 1.8'i Hollanda'ya, 1.7'si İsveç'e, 1.7'si Japonya'ya, 0.6'sı İspanya'ya, 0.5'i Danimarka'ya, 0.9'u Yunanistan'a, 0.7'si Rusya'ya, 0.5'i de Polonya'ya... Gençleri yabancılaştırma doğrultusunda bir haylı yol almışız demek ki"! (107)

1 Murathan Mungan, "Yalnız Bir Opera"
2. Cumhuriyet, "Küreselleşmenin Pekiştirdiği Gelir Dağılımındaki Adaletsizlik, Tehlikeli Boyutlara Ulaştı: Uçurum Giderek Büyüyor", 25 Eylül 2000, s.1
3 Tuba Akyol, Binyıl Pazar, "Ciddi Olun Beyler!", 30 Temmuz 2000, s.10.
4 Radikal. "PKK Terörü Etkisizleşli", 20 Ekim 2000, s.9.
5 Brezilya Topraksız Köylüler Hareketi'nden Rogerio Mauro.
6. N. Chomsky.
7 Çiçero.
8. E. Fromm.
9 Baudrillard.
10 Türker Alkan, Radikal, "Tacirler Dünyasının Kapısında", 26 Eylül 2000, s.5.
11 Ünsal Oskay, Gündem Aktüel, 20 Ağustos 2000, s.6.
12 Jean Ziegler, Cumhuriyet, "Avrupa'da Aydınlar Artık Yeraltında" 25 Eylül 2000, s.1-8.
13 Montaigne.
14. Bu konuda E. Morin, "Bugün 'son kavga', 'tarihin sonu', 'uygarlığın kendini gerçekleştirmesi' denilen noktaya gelmiş değiliz. Tersine, yeni bir kavganın başlangıç aşamasında bulunuyoruz. İnsan düşüncesinin çiçekleneceği aşamaya gelmiş değiliz, hâlâ onun tarih öncesinde yaşıyoruz. Gerçekliğin karmaşıklığıyla baş edemiyor, bu karmaşıklığın önümüze diktiği engeli aşamıyoruz; daha hâlâ düşüncelerin barbarlık aşamasındayız. Bir türlü ölemediği için can çekişen ve o yüzden de bir türlü doğmayan bir dünyanın agonia'sını yaşıyoruz. Sonunda bunun bizi ölüme mi yoksa yeniden doğmaya mı götürecek bir can çekişme olduğunu henüz bilemiyoruz. Önümüzde, ne olacağını az çok kestirebildiğimiz bir gelecek yok," diyor!
15 Ionesco.
16. Nietzsche, aktaran: İ.D. Yalom, Nietzsche Ağladığında, çev. A. Babacan, Ayrıntı Yay., 8. baskı.
17 Atıf Yılmaz, Cumhuriyet, 16 Ekim 2000, s.9.
18. Yeni Binyıl, 15 Temmuz 2000, s.7
19 Güngör Uras, Milliyet, "Halk Borçlanarak Tüketti", 17 Temmuz 2000, s.5.
20. Albert Einstein, Yaşam, Ölüm, Savaş, Barış, Bilim, Tanrı ve Diğer Şeyler Üzerine, çev. Başak Gündüz, Sarmal Yay.
21. Ünsal Oskay, Gündem Aktüel, 20 Ağustos 2000, s.6.
22.Ünsal Oskay, Gündem Aktüel, 20 Ağustos 2000, s.6.
23. İşte bir "görevsizlik" örneği: TB"K"P'nin Genel Sekreteri Yaşar Nabi Yağcı (Haydar Kutlu), "Sosyalist sistem çöktükten sonra şu sonuca varmıştım; hayata hem yeniden başlamak lazım hem de farklı bakmak lazım. En önemlisi de kitaplardan hayata bakmamak lazım. Bu nedenle sokak imajı benim için bir filmogratik bir şey oldu. (...) Benim kimseye önerim yok, retlerim yok," (Milliyet. 20 Ağustos 2000, s.17). diyor!
24. Gilles Lipotevsky, "Le Crepuscule du Devoir/ Görevin Karanlığı", aktaran: Anton Stengel, Felsefelogos Dergisi, "Çok Kültürlü Toplum Demokratik mi?", No.11, 2000/3, s.82.
25. Adorno.
26. Ayşe Buğra. Devlet-Piyasa Karşıtlığının Ötesinde, İletişim Yay, 2000, s.29.
27 Mehmet Eroğlu, Radikal, 2 Ekim 2000. s.23.
28. Oray Ekin, Radikal İki, 7 Kasım 1999, s.3.
29. "TV haberlerinde gördüklerinizin binde birini bile ciddiye alacak olursanız işiniz bitik demektir. Fakat televizyon bizi bundan korur. Taşıyamayacağımız bir sorumluluğa karşı bağışıklık kazandırıcı bir etkisi vardır." (Baudrillard.)
30. Yeni Binyıl, 24 Ekim 2000, s.28.
31. Baudelaire.
32. Bak: Ali Bayramoğlu, Yeni Binyıl, "Sivil Bir MGK", 29 Temmuz 2000, s.5; Taha Akyol, Milliyet, "MGK...", 27 Temmuz 2000, s.17; Güngör Mengi, Sabah, "Yeni MGK", 28 Temmuz 2000, s.3; İsmet Berkan, Radikal, "Asker ve AB", 11 Ekim 2000, s.3; Hasan Cemal, Milliyet, "Genelkurmay Başkanı Kıvrıkoğlu ve AB Standartları..." 1 Eylül 2000, s.17; Ali Bayramoğlu, Yeni Binyıl, "MGK Tartışmaları" 28 Temmuz 2000, s.5; TAha Akyol, Milliyet, "Avrupa ve Asker", 21 Eylül 2000, s.17
33. Süleyman Demirel, aktaran: Ertuğrul Özkök, Hürriyet, 26 Aralık 1996.
34. Bak: Ömür Süvari, Ekonomide "Gizli El": Askeri Sanayi Kompleks, Özgür Üniversite Defterleri: 4, Maki Yay., 2000; Devrimci Hareket Dergisi, "Türkiye'de Ordu ve Darbeler", No:7, Ocak-Mart 1998, s.24-29; Yaşamda Atılım Gazetesi, "Apoletli Sermaye" Yıl 1, No.10, 23 Eylül 2000, s.4.
35. Devrimci Hareket Dergisi, "Türkiye'de Ordu ve Darbeler" No.7, Ocak-Mart 1998, s.28.
36. Proleter Devrimci Duruş Dergisi, "Kapitalist Asalaklığın Partak Kanıtı: Silahlanma", No: 27, Ocak-Şubat 1999, s.51-52.
37 Bak: Ahmet İnsel, Radikal İki, 30 Temmuz 2000, s.4.
38. Hilmi Öztürk, aktaran: Ahmet İnsel, Radikal İki, "Mutlu Devlet" 3 Eylül 2000, s.4.
39. Sezen Aksu, Milliyet, 1 Ağustos 2000, s.15.
40. Şahin Alpay, Milliyet, "İnkâr Kültürü", 3 Ağustos 2000, s.22.
41. Mehmet Y. Yılmaz, Radikal, 29 Temmuz 2000, s.24.
42. "Biz sadece üretmeyen toplum değiliz. Ayrıca öğrenme, doğruları söyleme ve yazma özürlüyüz de!" (Orhan Bursalı, Cumhuriyet, "Üretme ve Öğrenme Özürlü Toplum", 24 Eylül 2000, s.9).
43. Deniz Banoğlu, Cumhuriyet, 12 Eylül 2000, s.17
44. Mustafa sönmez, Bölgesel Eşitsizlik.
45. Cumhuriyet, 17 Şubat 2000, s.7
46. Özgür Bakış, 17 Şubat 2000, s.12.
47 Radikal, 17 Şubat 2000, s.13.
48. Ulaş Yıldız, Radikal, 22 Eylül 2000, s.7
49. Kadir Ercan, Hürriyet, 6 Eylül 2000, s.7.
50. Bak: Mehmet Y. Yılmaz, Radikal, 21 Temmuz 2000, s.24
51. Sibel Yeşilmen, Yeni Binyıl, 11 Ağustos 2000, s.15.
52. Milliyet, 27 Haziran 2000, s.12.
53. Saliha Çolak, Milliyet, 27 Haziran 2000, s.12.
54. Bak: Racco de Biasi, Birikim Dergisi, "İtalya'da Polisin Holiganizmi Denetleme İşi", No.137, Eylül 2000, s.102-112.
55. Ahmet Şık-Erdem Öztürk, Radikal, 25 Haziran 2000, s.9.
56. Yeni Binyıl, 15 Şubat 2000, s.12.
57 Bilal Çetin, Radikal, 29 Temmuz 2000, s.15.
58. Aydın Engin, Cumhuriyet, "Kirli Dediniz. Kızdıydınız", 15 Şubat 2000, s.5.

59. Yahya Sezai Tezel, Binyıl Pazar, 6 Ağustos 2000, s.11.
60. Yıldırım Türker, Radikal İki, 7 Kasım 1999, s.3.
61. İsmet Berkan, Radikal, 31 Ağustos 2000, s.3.
62. Semra Topal, Radikal, 13 Haziran 2000, s.23.
63. Ünsal Oskay, Gündem Aktüel, 20 Ağustos 2000, s.6.
64. Wilson Pickeet.
65. Celal Yılmaz, Cumhuriyet, 5 Eylül 2000, s.3.
66. Demirtaş Ceyhun, Cumhuriyet 9 Temmuz 2000, s.4.
67. Soner Arıkanoğlu, Radikal, "Polisin Kamesi Zayıf", 23 Ekim 2000, s.9.
68. Hızır Kazdal, Radikal, 10 Ekim 2000, s.5.
69. Sabah, 9 Ağustos 2000, s.26.
70. Sabah, 13 Ağustos 2000, s.25.
71. Sabah, 23 Temmuz 2000, s.25.
72. Şevket Bülent Yahnici, Milliyet, "Solculara Vurun Diyen Devlettir!", 25 Ağustos 2000, s.16.
73. Bertolt Brecht.
74. Osman Ikiz, Milliyet, 17 Ağustos 2000, s.22.
75. Bak: Erdal Atabek, Cumhuriyet, "Ruhun Acıları Bedene Vurursa" 7 Ekim 2000, s.8.
76. Metin Gür, Cumhuriyet, 25 Mayıs 2000, s.12.
77. Erdal Atabek, Cumhuriyet, 6 Ekim 2000, s.2.
78. Erdal Atabek, Cumhuriyet, 14 Mayıs 2000, s.2.
79. Yeni Binyıl, 6 Ekim 2000, s.28.
80. Erdal Atabek, Cumhuriyet, 5 Ekim 2000, s.9.
81. Hatice Yaşar, Radikal, 10 Ekim 2000, s.7
82. Dikkat: "İki ayda 40 kadının intihara teşebbüs edip, 27'sinin hayatını kaybettiği Batman'a 'Kadın Masası': Devlet İntiharları önlemek için bölgede kadınlara yönelik vaaz ve seminerleri artıracak"mış! (Yeni Binyıl, 6 Ekim 2000, s.3)
83. Diyarbakır'da yaşayanların en zengin yüzde 20'si gelirin yüzde 51'ini en fakir yüzde 20 gelirin yüzde 7'sini alıyor. En yüksek gelirli ailenin geliri 65 600 Dolar (1 milyar 968 bin TL), en düşük gelirli ailenin neyle geçindiği ise bilinmiyor! Son yedi yıl içinde Diyarbakır'ın aldığı göçlerle nüfusu 380 binden 1.5 milyona çıkmış, yani 7 yılda nüfusu 4 kat artmıştır. (Bu durum bölgenin diğer büyük kentleri için de geçerlidir. Örneğin, Van'ın nüfusu 1990'da 151 bin iken, 1997'de 500 bine, Batman'ın 149 binden 400 bine, Ş. Urfa'nın 226 binden 700 bine, Gaziantep'in nüfusu 627 binden 1.500 milyona, bir ilçe olan Bismil'in nüfusu ise 38 binden 150 bin'e çıkmıştır BM verilerine göre, bir kişinin ölmeden yaşamını idame ettirebilmesi için bir günde alması gereken 254 kalorinin yıllık bedeli 385 dolardır. Bu rakam aynı zamanda yoksulluk sınırıdır. Yapılan araştırmalara göre Diyarbakır'ın nüfusunun yüzde 85'i bu rakamın altında bir gelire sahiptir ve bu oran göç etmiş olan gruplar arasında daha da yükselmektedir. (TMMOB Raporu, 1997.) Nitekim, Diyarbakır'daki 28 bin çalışana karşılık 312 bin kişi halen iş aramaktadır. Buna göre işsizlik oranı resmi rakamların aksine yüzde 70 civarındadır. (Diyarbakır TSO, 1997.) Türkiye'de kişi başına düşen GSMH 2500 dolar iken, bu rakam Diyarbakır'da 283 dolardır. Aynı durum Doğu ve Güneydoğu'daki diğer bütün yerleşim birimleri için de geçerlidir. (Yard. Doç. Dr. Ahmet Özer, GAP Belediyeler Birliği Eski Genel Sekreteri, Mersin Üniversitesi Genel Sekreterliği ve Metodoloji Ana Bilim Dalı Başkanı Görüş, Şubat-Mart 1998).
84. Fatma Durmuş, Yeni Binyıl, "Güneydoğu İntihar Ediyor", 2 Ekim 2000, s.3.
85. Figen Atalay, Cumhuriyet, 19 Ağustos 2000, s.18.
86. Figen Atalay, Cumhuriyet, 18 Ağustos 2000, s.18.
87. "ILO verilerine göre Avrupalılar bir yılda ortalama 1500-1700 saat çalışırken ABD'deki ortalama çalışma süresi 2000 saat civarında. (...) Japonya sanayileşmiş ülkeler arasında yıllık ortalama çalışma süresi, 2000-2300 saat ile en yüksek olan ülke. (...) Aşırı çalışma nedeniyle ölüme Japonların verdiği isim: 'Karoshi'..." (Faruk Selçuk, Yeni Binyıl, "Karoshi Kurbanları", 14 Mart 2000, s.7.)
88. Emine Katipoğlu, Cumhuriyet, "10 İşçiden Biri Depresyonda", 14 Ekim 2000, s.3.
89. Radikal, 23 Eylül 2000. s.24.
90. Radikal, 11 Temmuz 2000, s.24.

ADEM ŞAHİN'İN SON BESTESİ

Dört şubat'99
Saat 06.40
Yaklaşırken
O kaçınılmaz son
Gene dost yüzlere besteledi gönülleri
Şimdi anılarda kalan gözlerinden
Hep dürüstlüğe seslenir sözleri
Onu götürürken gelen zamana
Geçer bakışlarımız
İki yağmur damlası arasından
Adem Şahin'in son bestesi

Mustafa GÖKSOY

91. Hürriyet, 3 Eylül 2000, s.9.
92. Vural Ahı, Cumhuriyet, 1 Hazlran 2000, s.12.
93. Lillian Hellman.
94. Gürkan Akgüneş, Radikal, 9 Ağustos 2000, s.3.
95. Yıldırım Türker, Radikal İki, "Evet, Prag, Son Kararım!" 1 Ekim 2000, s.3.
96. Altay Ömer Erdoğan, Radikal İki, "Lotarya ve Proletarya", 15 Ekim 2000, s.5.
97. Bekir Coşkun, Hürriyet, "Tuhaf Bir Ülke" 26 Temmuz 2000, s.3.
98. "Okunmuyorum, okunmayacağım" (Nietzsche.)
99. "Japonlar cep telefonu delisi: 115 milyonluk Japonya'da her 3 kişiden birinde cep telefonu var." (Yeni Binyıl, 21 Ekim 2000, s.9.)
100. Erdal Atabek, Cumhuriyet, 2 Kasım 1999, s.8.
101. Aktaran: Türker Alkan, "Hazcılığa Doğru", 16 Ağustos 2000. s.5.
102. Yeni Binyıl, 4 Haziran 2000, s.1.
103. Radikal, "Yurt'takiler Mutsuz", 26 Eylül 2000, s.7.
104. Rıdvan Akar, Binyıl Pazar, "Burada Kimse Kalacak mı?" 6 Ağustos 2000, s.11.
105. Türk Gençliği 98, Konrad Adenauer Vakfı, İstanbul Mülkiyeliler Vakfı Yay., 1999.
106. "Barış kültürü, kendini üstün görmekten vazgeçmektir... Bir arada yaşamayı kabul etmektir... Sorunların çözümünde şiddetten başka yol aramaktır... Başkalarını anlama isteğidir... Kendinden başka ötekilerinin de hakları olduğunu kabul etmektir... Yaklaşmak ve yakınlaşmaktır... Ötekilere eşitlikle bakabilmektir... Ve bütün bunlar cesaret isteyen düşünce ve davranışlardır... Çünkü barış bi rbaşka kültürdür ve asıl cesaret 'barışçı olmak'ta yatar..." (Erdal Atabek, Cumhuriyet, "Barış Bir Kültürdür", 4 Eylül 2000, s.4.)
107. Aktaran: Türker Alkan, "Batı Kaçkınları", 4 Ağustos 2000. s.5.

TARLABAŞI

- Beyoğlu'nun günahını Tarlabaşı çeker-

1. Ne güzel kadınlar yaşadı Dünyada
   - Taçyapraklarında çiğ
   - Dağ başlarında kartal uçumu
   - Horoz ötüşlü sabah serinliği
   - Yeni sağılmış süt
   - Beyazı ak maya

   Hep çift don giyerdi Feride Abla
   Bu yüzden ilk gecemiz
   Hem kavga hem karmaşa
   (Günah telaşı)

2. Ünlü bir şarkıcısıymış gençliğinde
   Boğuk sesli kartalozun tekiydi aslında
   İki taksi çekmişti Dazlak Nuri'nin altına
   Pencereden penccereye dikiz aynası
   Günü geçmiş bir kumru muhabbeti

   Sokağın eli maşalısı aman
   Onlarla dalaşmak tehlikeliydi hani
   (Günah zevki)

3. Madam Evdoksiya kırklarında
   Müslüman dostu Balıkçı Hamza
   Kalın sesli kalın kaşlı kalın bıyıklı
   Haftanın belli akşamları
   Elinde bir dolu file
   Balığı rakısı aşkı

   O gece nereye giderdi kadının kocası
   (Günah merakı)

4. Tarlabaşı'nda Arnavut taşlı aylak bir sokak
   Anasonlu ayaklarını arar iniş aşağı
   Sait Faik öleli ya bir ay olmuş ya iki
   Randevucu Yırtık Melahat
   İşlerin kesat gittiği sıcak akşamlar
   Büyük kapılı evin önünde
   Bir curcuna... tef darbuka
   Zil takar oynardı sermaye kadınlarla
   Ve ben Samatyalı sevgilimi düşlerdim
   Feride Abla'nın çıplaklığında
   (Günah düşü)

5. Haftada bir gece
İşe gitmezdi pavyon kızı Binnaz
Kaş kara göz kara talih kara
Gündüzleri pencere önünde süslü püslü
Bakkal Eskanazi'den başka
Kimse bilmez öyküsünü
.....
İzinli olduğu geceler
Yumurta-topuk belalısı ile
Yer içer kavga gürültü içinde
Tüm camları kırılırdı evin

Yıldızın yıldızı çıplakladığı saatlerde
Karanlığa karışırdı sevdanın beli ince ince
(Günah kavgası)

6. Kara kıvırcık saçlı Aleksandra
Kız yüzlü Rum oğlanlarını seçerdi hep
Nişanlanma dalgasına
Ve tokatlayarak ayrılırdı
Yeni birini bulunca

Ne oldu bilmiyorum Rum göçünden sonra
(Günah tokadı)

7 Tarlabaşı'nda pansiyon odasında
Sigaraya ilk başladığımda
Göğün tüm yıldızları
Göz göre üşüşürdü başıma
Ben mi kanatlanırdım
Ergenlik dumanları mı yoksa

O günlerde daha dadanmamıştı yatağıma
Ah bre Feride Abla
(Günah dumanı)

8. Ne kitabı ne defteri
Tarlabaşı Üniversitesi
Kalyoncu Kulluğu'ndan başlar
Kasımpaşa'nın marsık kokulu akşamlarına
Kimliksiz bıçak açar
(Günah Üniversitesi)

9. Beyoğlu'nu herkes bilir
Günahını Tarlabaşı
(Günah Gizi)

Sabahattin YALKIN

FINDIK KIRAN SÖZLER: 3'ten

Günel ALTINTAŞ

Enayi

- Bir gün bir doktor arkadaşım bana telefon etti:

- Şu şu televizyonlara çıkıyorum, şu şu gazetelere, dergilere yazıyorum. Artık çok ünlendim. Bu ünü paraya çevirmem gerek. Ne yapayım?

- Bana mı soruyorsun bu soruyu?

- Evet.

Yahu, ben hayatta üç kuruş kazanamamış bir adamım. Kelin merhemi olsa kendi başına sürermiş.

Sen o tipsin. Senin kendine hayrın olmaz, çevrene olur.

Telefonu kapattıktan sonra düşündüm: Adam bana tıbben "enayi" demiş.

Delik

Şairin cebi deliktir. Bu yüzden, ne kadar yazıp yazıp cebine atsa da, dolmaz hiç bir zaman.

Sevaptır

Bir hanım Fethullah Gülen'den resmen şikayetçi olmuş.

- Oğlum onun okuluna gitti. Şimdi "günahtır" diye kadın eli sıkmıyor.

Tuhaf adamlar şu Fethullahçılar; işin aslını söylemiyorlar: Kadınları (memnun etmek!) sevaptır.

İş Adamları

Kasım 2000 yılında, Cumhurbaşkanı Ahmet Necdet Sezer'in ziyareti sırasında, Ürdün kralı, ondan, iş adamlarımızın oraya yatırım yapmasını istemiş.

Yaparlar yaparlar. Cumhurbaşkanına söylemeye bile gerek yok. İş adamı bu. Kapitalist düzenin direği! Nerde para (onlar kâr diyor) kokusu alırlarsa oraya giderler. Bankaların içini de boşaltırlar, hayali ihracat ve ithalat da yaparlar. Naylon fatura da keserler. Koyun diye, köpek eti bile yedirirler adama.

Ürdünlüler piyasa ekonomisine geçmeye karar versinler yeter ki! Hemen yatırım yaparlar. Hem sadece bizim iş adamlarımız değil, kendi iş adamları bile...

Şaheser Çeviriler

Şaheser çeviriler vardır; şiir çevirileri, öykü, roman çevirileri. Melih Cevdet Anday'ın Annabel Lee'si, Orhan Veli'nin Çiroz name'si gibi.

O kadar güzel çevirisi varken, insan aynı eseri niçin tekrar çevirir? Herhalde daha iyisini yapacağına inandığı için. Ama, o eserlerin öyle çevirileriyle karşılaşıyoruz ki; kötü bile değil; kötünün kötüsü. Sanki, çevirmen, o eserin o güzelim çevirisini hiç görmemiş dangıl dungul biri.

Diyebilir ki; o güzel olabilir ama, benimki doğru. Biz de ona demeliyiz ki; anlamca doğru olabilir ama, estetik olarak yamrı yumru. Ve sanat eserini sanat yapan şey onun doğruluğu değil, güzelliğidir.

Ve yayıncılar da öyle çevirileri basıyor. Çünkü, iktabı et, fasulye gibi bir meta olarak görüyorlar. Bir sanat eseri olarak değil. Satılsın da, içeriği nasıl olursa olsun.

Dolandırıcılık/lar

Geçenlerde bir sergiden bir *Aşk Şiirleri Antolojisi* aldım. Bekir Sıtkı Erdoğan'ın Binbirinci Gece'si, üstelik Binbir Gece adıyla, Enver Gökçe'nin ilgisiz üç şiiri, Ruhi Su'nun Serhat Türküsü, Aşık Veysel'in Uzun İnce Bir Yoldayım'ı bile daha nicecleriyle birlikte, kitaba aşk şiiri diye alınmış. Aynı şekilde, erotik olmayan şiirlerden oluşan erotik şiir antolojileri de var.

Bunlar dolandırıcılıktır.

Korsanlık

Kitap korsanlığına sadece yazar açısından bakıp onu bir telif sorunu olarak görüyorlar. Oysa, bu, yazar kadar yayınevinin de sorunudur.

Küçük bir sermaye ile yayıncılık yapmaya başladığınızı varsayalım. Satacağını umarak yayınladığınız ilk kitapları satamadınız. Sonunda, artık on beşincide mi, yirmincide mi, satan bir kitap yakaladınız; o güne kadar ki zararınızı çıkaracağınızı; hatta varsa borçlarınızı ödeyeceğinizi umuyorsunuz. Bir de bakıyorsunuz ki, korsanlar sizin kitabınızı basmışlar, her köşede satıyorlar.

Gel de katil olma!

Devlet şunu bilmelidir: Kalpazanın para basması devlet için neyse, korsanın bir kitabı basması yayıncı için odur.

Mastürbasyon da Parayla

Bizim gençliğimizde, sadece fahişelere para ödenirdi. Şimdi, her gencin elinde bir porno... Artık mastürbasyon bile parayla!

İşitmek Başka Anlamak Başka

Yıllarca kıyıda köşede kalmış, geniş kitlelerce tanınmamış bir yazar, ömrünün son demlerinde büyük reklamlarla piyasa sürülünce "çok okunur" olmuş.

Kendisine sormuşlar.

O da:

- "Deh!" deyince eşeğin yürüdüğünü çok işitmiştim ama, daha yeni anladım, demiş.

Tantan

1.12.2000 tarihinde emekçilerin yaptığı bir günlük "hak grevi" gösterdi ki; İçişleri Bakanı Sadettin Beyin soyadı "dan dan"ın kibarcasıdır.

"GENÇ BİR ŞAİRE ÖĞÜTLER" YA DA KİKİRİK VE LİKİRİK

Mustafa TABAK

Drancy toplama kampında ölen, Fransız yazar ve ressam Max Jacob (1876-1944)'un (1) "Genç bir Şaire Öğütler" (2) adlı denemesi, genç bir şaire öğütler vermekten öte, şiir beğenisini ortaya koyduğu bir estetik denemesidir. (3)

Max Jacob'un art arda sıraladığı öğütlerden bazıları şunlardır:

"Kendini etkilere açık tutmayan şair yüzeysel yapıtlarda başkasının yaratamaz" (4). *İlkin "etkilere açık tutun kendinizi..."*

"Yoğnuluk sorunu üzerine yorun" (6). *"Büyük yazarlarla küçüklerin arasındaki ayrım, hemen hemen sözcüklerin yoğunluğundan gelmektedir."* (7)

"Ivır zıvır şeyler okumayın! Büyük sanatçıların yazdıklarını okuyun..." (8)

"Duruşma salonlarına gidin, Ağır cezalara koşun..." (9)

"Yüksek tabakaya elinizden geldiği kadar az karışın... Yüksek tabaka insanın öğrenebileceği bir şey yoktur..." (10)

"Sözcüklerle yazma, nesnelerle duygularla yaz." (11)

"Bir öncekinin biçiminde olan tek bir tümce bile düzme" (12)

Bunlar ve bunlara benzer öğütlerin çok fazla tartışılmaya ihtiyacı olamadığı düşünülebilir. Fakat bu, Max Jacob'un bu öğütlerinin arasına serpiştirdiği, şiir beğenisi hakkında ipucu veren, düşüncelerinin görmezden gelinmesiyle mümkündür.

Max Jacob'a göre: Üslup, meleklerin, gölgeliklerin duruluğu ve buna benzer şeylerin bir karmasıdır (13); *"İnsanoğlu meleklerden de cinlerden de esin alabilir"* (14). Max Jacob'un musevi iken din değiştirip katolik olması ve manastıra çekilmesi (15), bu düşüncelerinin nedeni olarak görülebilir. Ama Max Jacob, bunların dinsel demeçler olmadığını ileri sürmektedir. (16)

Max Jacob'a göre: *"Düşüncelerin şiirle hiçbir alışverişi yoktur; şiirde geçer akçe olan, anlatılamayandır"* (17). Şiir *"... bilime dayanan betimlemelerden ürker"*(18). Max Jacob'un bu düşüncelerini benimsersek Nazım Hikmet'in şiirlerini çöpe atmamız gerekir. Max Jacob'un sürrealizmin/gerçeküstücülüğün öncülerinden biri (19) olması, bir önceki paragraftaki düşünceleri ile birlikte bu düşüncelerinin de nedenidir.

Gerçeküstücülük, Birinci Dünya Savaşı'nın ardından Fransa'da doğan, *"düşüncenin gerçek işleyişini"* ortaya koyarken bütün düzen (mantık, ahlak, toplum) biçimlerine karşı çıkan ve bunların yerine düşün, içgüdünün, arzunun ve başkaldırının değerlerini koyan edebiyat ve sanat akımıdır. (20)

Bir bunalım edebiyatı olan dadaizmden doğan gerçeküstücülüğün amacı, aklın kontrolünden kaçan şuur dışını, tesadüfe bağlı ruh durumlarını, düzensiz hayalleri, rüyaları hezeyanları sanata aktarmaktır. (21)

Gerçeküstücülere göre: *"Şuur altı, sanatın gerçek kaynağıdır. Aklın ve mantığın kontrolünde yazılan edebi eser sahtedir."* (22)

Genç bir şaire böylesine öğütler veren Max Jacob'un yazdığı şiirlerden biri, Salah Birsel "güzel" Türkçe'siyle, şöyledir:

Şiir (23)

Denize dolu yağıyor
-Geç şöyle otur Akşam Efendi. Hadi yavrum.
yuvarlak pencereli deniz fenerini de yakın.
Tohuma kaçmış aşifte handa öldü.
Ha ha ha'dan, hi hi hi'den geçilmiyor.
Dolu yağıyor. Okuldaki sinemada
denizcilere film gösteriliyor.
Öğretmen dünya yakışıklısı.
Oh kekâ! Köydeyim artık.
İki adam fenerin parıltısını dikizliyor.
- Hele şükür geldiniz, dedi öğretmen bana. Film gösterilirken not alacak mısınız? Alacaksanız ayvazların pırtılarının toplayayım.
- Not mu, o da nesi? Filmin konusunu mu yazayım yani?
- Yoo, yoo. Doluyla sinema salonunun şıngırını yoğunlaştırın yeter. İsterseniz, Purgatoire (24) nasıl bir şey olduğunu çakmak için muşmuşla suratlı aşiftenin ölüsü başına dikilenlerin kikiriklerini ve likiriklerini de koyultabilirsiniz.

Max Jacob'un ve dolayısıyla gerçeküstücülüğün şiir/sanat beğenisi/anlayışına pek çok eleştiri getirilebilir. Fakat gerçeküstücülüğün ortaya çıktığı tarihsel süreç göz önüne alındığında **sorumsuzluk**, diğerlerinden daha önemlidir.

"Şiir" adlı söz konusu düzşiirin yer aldığı "Zar Boynuzu", 1917'de yayınlanmış; "Genç Bir Şaire Öğütler" ise 23 Haziran 1941'de yazılmıştır (25). Söz konusu iki tarih arasındaki süreç Avrupa'da faşizmin yükseldiği ve milyonlarca insanın ölümüne neden olacak II. Paylaşım Savaşı'nın temellerinin atıldığı süreçtir. Trajik bir biçimde söz konusu savaşın kurbanı olan Max Jacob'un şiiri de şiir beğenisi de, onun deyimiyle kısaca **kikirik ve likirik**tir. Zaten, söz konusu edilen bilgilerden de anlaşılabileceği üzere, gerçeküstücülük için daha fazlasına da gerek yoktur. Buna karşılık savaşa, yaklaşmakta olan büyük yıkıma karşı uyarı niteliği taşıyan (26) "Körleşme" adlı romanın yazarı Elias Canetti'ye göre; *"yazar, okura yönelttiği her sözcükle, her şeyden önce insan olan okura karşı çok büyük bir sorumluluk altına giren, böyle bir sorumluluğun bilincine varması gereken kişidir."* (27)

1 Milliyet (1993-94), *Dictionnaire Larousse*, istanbul, s.1216.
2. Jacob, Max (1997), *Genç Bir Şaire Öğütler*, çev. S. Birsel, Nisan Yayınları, İstanbul.
3. A.g.e., s.17
4. A.g.e., s.25.
5. A.g.e., s.26.
6. A.g.e., s.27
7 A.g.e., s.27
8. A.g.e., s.44.
9. A.g.e., s.53.
10. A.g.e., s.54.
11 A.g.e., s.69.
12. A.g.e., s.69.
13. A.g.e., s.32.
14. A.g.e., s.37
15. Milliyet (1993-94), s.1216.
16. Jacob, Max (1997), s.40.
17 A.g.e., s.30.
18. A.g.e., s.32.
19. Milliyet (1993-94), s.1216.
20. A.g.e., s.917.
21. Milliyet (1991), *Edebiyat Ansiklopedisi*, İstanbul, s.311.
22. A.g.e., s.311.
23. Jacob, Max (1997), s.110
24. A.g.e., s.126.
25. A.g.e., s.12 ve 68.
26. Canetti, Elias (1993), *Körleşme*, çev. A. Cemal, Payel Yayınevi, İstanbul, s.11
27 A.g.e., s.10

UZAKTAN KUMANDALI RESİMLER

dünya
sevgiden uzak büyüyor
sokaklarda
bütün gemiler
yalnızlığın yükünü omuzluyor
çığlık çığlığa sancılar
boğazı yırtarak çıkan sözlerin
gerisinde kalıyor hayat
hayat kıvranıyor
deli taylara inat

dar sokaklara sığmazdı
geniş yürekler
şimdi
geniş sokaklar
dar yürekler
sessizliğe gömülmekteler

uzaktan kumandalı resimlerin negatifleri
elleri ceplerinde
sokaklarda yürümekteler
hormonlarla büyütülen çocuklar
internet kafelerde
sahte sohbetlerle boşalıp
delta force
quake'lerin son sürümleriyle dövüşmekteler

gezegenlerin bile birleştiği çağda
hızla insandan uzaklaşıyoruz
dilimiz uyuşmuş alkole batıp çıkmaktan
uyuşmuşuz
kısa cümleler kurmaktan

söyle
Nazım usta
pişmek için ne kadar yanmak gerek
yaşam fırınında

dünya
barıştan uzak büyütülüyor
sokaklarda

İsa İNAN

BİR CELLADIN ANILARI*

Hasan AKARSU

Amerikalı Cellat Fred'in anıları, idamın büyük bir ceza olduğunu kanıtlıyor. Cellat Fred, beş ölüm cezasını yerine getirişi sırasında yaşadıklarını anlatıyor.

Yayıncı Aydın Doğan'ın uzun bir önsözü var. Osmanlı cellatlarını araştırmış: Kuyucu Murat Paşa, isyancıları kuyulara doldurup öldürmüş. Nesimi'nin derisinin yüzüldüğünü, Şeyh Bedrettin'in asıldığını biliyoruz. Osmanlı soyunda olanların kanlarını akıtmak günah sayıldığı için, cellat tarafından yay kirişi ya da kementle boğulmaları ilginçtir. İnfaz için dilsizlerin de kullanıldığı biliniyor. Osmanlı cellatlarının en ünlüsü Kara Ali'dir. Cellatların ayrı bir mezarlığı vardır. Amerikalı cellat Fred, bu kitabı elli yıl önce yazıyor. 78 can aldığını söylüyor.

Fred, 1877'de Baltimor'da doğuyor. 23 yaşında cellatlığa başlıyor. 30 yıl yapıyor bu işi. Cellat olduğunu bilenler ondan kaçıyorlar, onu 'aforoz' ediyorlar. Savcı ise onu "bekçilerin bekçisi" olarak görüyor. Beş ölüm cezasına değinelim şimdi.

Kocasını Banyoda Kaynar Su ile Haşlayan Güzel Kadın

Yirmi sekiz yaşında güzel ve genç kadın Helen Düklayn, kocasını kaynar suyla haşlayarak öldürüyor. İdam cezası veriliyor. Helen'i asmaması için Fred'e rüşvet öneriliyor. John Bergmester, kadının sevgilisidir. Helen, asılmadan önce Fred'e yaşantısını, sırlarını anlatır. Serbest büyümüştür, babası kazada ölmüş, annesi felç geçirmiş, evlenmesi tek çıkar yol olmuş. Arkadaşları onu Smith'le tanıştırmışlar, on gün içinde de evlenmiş. Smith, bir yıl sonra içkiye başlamış ve evini boşlamıştır. Çalıştığı işte bir kıza vurulmuş, kötü kadınlarla çıkmış. Helen de John'la tanışınca Smith'ten kurtulmak istemiştir. Bir gün evde kocasını kötü kadınla yakalayınca, iki teneke kaynar suyu üstüne döküp öldürmüştür. İnfaz gününün gecesi Fred'in gözüne uyku girmez. Papaz, Helen'e son isteğini sorar. O da John'la görüşmek istediğini söyler. Ardından idam gerçekleştirilir.

Yabandomuzu Partu

Partu, yedi cinayet işler, biri çocuk, beş kadın, diğerleri erkek. Korkunç bir canidir. Canı istediği için öldürdüğünü söyler. Hayatında ciddi bir iş tutmamış, haraç almış, 'tehdit' etmiş. Bakkala bir şeyler almaya giden bir küçük kızı kandırıp kaçırmış, babasından fidye istemiş. Fidye ulaştırılamayınca, kızı öldürmüş.

İşinde çalışan bir başka kızı kandırıp evine götürmüş, her türlü kötülüğü yapıp öldürmüş. 22-23 Kasım gecesi uyandırılıp asılmaya götürülür, papaza, savcıya saldırır, zorla götürülür idam sehpasına, canını zor verir. Bu olay, Fred'in sinirlerini bozar, bir süre için izin alıp işten uzaklaşır.

Bir Bilim Adamının İdamı

Doktor Frank Leighton, ABD'nin ünlü isimlerindendir. Araştırmalar yapar. Ölülerin hücrelerinin öldükten sonra da yaşadıklarını kanıtlamaya çalışır. Ölü satın alır. Bir gün tutuklanır. Hastalar üzerinde deneyler yapıp ölümlerine neden olmuştur. İdam cezasına çarptırılır. Ölüme çare aramayı hapiste de sürdürür. Cellat Fred'e çalışmalarını anlatır. İnsan ömrünü 150-200 yıla çıkarmaya çalışır. Bunalıma girer. Doktorun asılmaması için gösteriler başlar kentte. İdamı, birkaç gün ertelenir, gizli olarak idam edilir sonra.

Kızkardeşiyle Enişteşini Öldüren Kız

Hesketh Ailesi, varlıklıdır. İki kız çocukları vardır. Küçük kız Laura, büyüğü Wendy'dir. 1911'de Laura, Howard ile evlenir, Wendy, bu evliliği istemediği için evden ayrılıp Newyork'a yerleşir. Bir gençle yaşar ve gayrımeşru bir çocuğu olur. Sevgilisi onları bırakıp Belçika'ya gider. Ailesi onlara sahip çıkar, ama çocuk hastalanıp ölür. Wendy, bunalım geçirir, çünkü Laura'nın kocasını o da sevmiştir, onları kıskanır. Bir gece kahvelerine zehir koyarak ikisini de öldürür, evden kaçar. Bir hafta içinde yakalanıp yargılanır ve idam cezası verilir. Babası, cellatla görüşür, kızının deli olduunun bilinmesini ister. İnfaz sırasında son isteği sorulur. Ellerinin bağlanmamasını ister. "Serbest kalan ellerimle yüzümü dünyaya kapatmak isterim" der. İdam sehpasında boşluğa bırakır kendini, cellada iş kalmaz. Aile yasa boğulur, anne delirir, baba felç olur, o da akıl hastanesi kaldırılır.

Anarşist Todorevski

1914'ten sonra elektrikle idam hücresi yapılır. Kentin güneyindeki cephanelik ateşlenir. Ardından bir cephanelik daha ateşlenir. Lehli asker kaçağı

AYRILIK

Kopup gitti sesler
geçmiş zamanlara
Artık yok! ne bir çatırdı
ne bir patırdı
Bellekte donuk tüm seslenişler

Artık yok! mimiklerde beliren gülümsemeler
el çabukluğuyla yapılan şakalar
Durgun, donuk fotoğrafda bakışlar

/ Sessiz, terkedilmiş odalarda /

Ayrılık; anılara celat
Tırpan savuruyor
Kan akıtarak
Birşeyler kopuyor canlı bedenden
acı duyarak

Ritim salarak sesizliğe
Yelkovanı saatin
Özlem işlemekte
Buruk yüreklere

Deniz TURAL

Todorevski yakalanır, suçunu itiraf eder. İdam cezası verilir. 16-17 Ağustosta idam kararı verilir. Ancak o gece bir delik açarak hücresinden kaçar. Yine bir patlama olur kentte. Anarşist, gazeteye bir mektup gönderir, güvenlik güçlerini tehdit eder. Aradan on yıl geçer, Fred, anarşistten bir mektup alır. Mektupta nasıl anarşist olduğunu anlatmıştır. Şef tarafından eylemlerle sınanır, yakalanan bir arkadaşını sır verir diye öldürür. 15-20 gün sonra yeni bir görev alır, bombalamayla korkutma işlerini üstlenir. Newyork'ta ve Baltimor'da eylem yaparlar. Önce Berlin'e giderler, kiliseyi dinamitleme eylemini yaparlar, ancak eylem önceden öğrenilir, patlama önlenir. Polis anarşistlerin peşine düşer, onlar da Baltimor'a kaçarlar. Genel Merkez'in emriyle Japon şef öldürülür, Todorevski şef olur. Mektupta, hapishaneden kaçışını da anlatır. Robert, gazeteci ve dört Amerikalı arkadaşı yardım etmiştir.

Fred, "itiraf edeyim ki mesleğimden katiyen memnun değilim" der. İdamın büyük bir ceza olduğunu vurgular.

Fred'ın anıları sürükleyici. Yirminci yüzyıl başlarından ortalarına değin geçen sürede Amerika'da yaşanan acıklı olaylara tanıklık ediyor.

** Amerikalı Cellat Fred, Bir Celladın Anıları-Yaba Yayınları, ekim 1999.*

PİYANO TEKNİĞİNİN TEMELİNİ BİLMENİN GEREKLİLİĞİ

Seba Baştuğ ŞEN

Eğer piyona çalarken piyanistik (eklemlerde, kaslarda) bir yorgunluk, bir gerginlik hissediyorsak ve bu yorgunluk veya gerginlik, eseri istediğimiz gibi yorumlamamızı engelliyorsa kısaca çaldığımız zaman kendimizden memnun değilsek veya daha iyisini yapabileceğimizi sezgilerimizle hissediyor ama ne kadar uğraşırsak uğraşalım istediğimiz gibi yapamıyorsak, tekniğin temelini öğrenmemizin zamanı gelmiş demektir. Diğer enstrümanlar için de durum aynıdır. Bu, küçükken yürümeyi öğrenmiş olup, yeniden yürümeyi öğrenmek gibi bir şey. Dengelerin yeniden kurulmaya çalışılması açısından bir bilinçlenme aşaması. Eğer yorgunlukları önemsemezsek piyano edebiyatının zor eserlerinde yorgunluklar kasılmalara, sıkışmalara dönüşecektir. Yine aldırmayarak üzerinde durmaz ve yoğun bir şekilde konser ya da sınav hazırlıklarına devam edersek, bu sıkışmalar bizi rahatsızlıklara, hatta sakatlıklara götürebilir.

Bilinçli olarak çalışmanın yolu fizyolojik olarak kendini tanımadan, dolayısıyla anatomiden geçer. Doğaldır ki bilinçli çalışmak için kendi olanaklarını tanımak da yetmez, onları maksimum derecede geliştirmek gerekir. Bu da günümüzün bilimsel bilgileri çerçevesinde olasıdır.

Piyanistik organları tanımanın yolu ise hissetmekten geçer. En basit anlatım biçimiyle hissetmemizin nedeni şudur: kasların, eklemlerin kendilerine ait birer beyinleri yoktur. Bu nedenle ne yaptıklarını anlamaları için hissetmeleri gerekir. İsteyince acaba piyanistik organları hemen hissedebilecek miyiz? Bunun cevabı ne yazık ki hayırdır. Zira hissetmek ancak kendini bırakmakla olasıdır. Fakat bu kendini bırakma denen şey o kadar zor, o kadar münasebetsiz bir şeydir ki pek çok kişi kendini bıraktığını zanneder ama aslında bu bırakma % 50-60'ı pek geçmez. Bunun nedeni kendimizi daima içsel olarak (psikolojik) bastırma eğiliminde oluşumuzdur. Bu sadece bizden kaynaklanmaz, çevre faktörü de büyük rol oynar. Geldiğimiz aile ortamı, okul, yakın, uzak çevre kısaca toplumun üzerimizdeki görünen ve görünmeyen baskısı bizim içsel olarak yıllar boyu kendimizi bastırmamıza neden olmuş ve kendimizi sürekli denetim altında tuttuğumuz için (özellikle de genç yaşlarda) bu durum zamanla bizde ikinci bir karakter oluşturmuştur. Öyle ki artık elimizde tuttuğumuz kalemden, kullandığımız diş fırçasına kadar tüm cisimleri sıkarak tuttuğumuzu fark edemeyeceğimiz kadar fizyolojik duruma dönüşmüştür. Oysa piyano çalarken bizde ikinci bir karakter olarak oluşması gereken, psikolojik ve fizyolojik kendini bırakma olmalıdır. Kendini bırakma olmadan piyano çalmada kassal ve sinirsel hakimiyet oluşması nasıl düşünülebilir ki?

Yılların getirdiği, alışkanlığa dönüşmüş ve yerleşmiş bir sıkışıklığı (psikolojik, fizyolojik) terk etmek çok zordur. Öyle zordur ki sezgileriyle bunun üstesinden gelemeyeceğini düşünen kişiler, .ya kendini bırakmayı, öğrenmeyi tamamen reddederek sırtlarını dönüp yürürler, ya da benim böyle bir problemim yok gibi kaçamak yollara başvururlar. Oysa yabancı dillerde gerginliği gidermenin enstrüman çalmadaki önemini vurgulayan ne kadar çok sayıda yayın, düzenlenen ne kadar çok sempozyum, ister doğrudan bir enstrümana adapte edilmiş, ister edilmemiş fakat etkinliği kanıtlanmış ne kadar çok yöntem vardır. Sadece piyano çalmada değil, tüm sahne sanatlarında kendini ifade edebilmek, gerginliği giderme veya kendini bırakmayla olasıdır. Kaldı ki salt piyano çalan olmakla yetinmeyip, bir yorumcu olmak istiyorsak, bu sorunu er geç çözümlemek zorundayız. Zira yorumcu, aktaran, kompozitörle dinleyici arasında köprü vazifesi gören, ileten kişi demektir. Eğer iletişimde bir tıkanıklık, bir blokaj söz konusuysa (işin profesyonellerince çıkan seslerin kalitesinden kolayca anlaşılır) bu iletişim ne derece inandırıcı, ne derece etkin olabilir? Bu sorunun yanıtını okurlara bırakıyorum.

Ülkemizde hâlâ solfej ile enstrümanı ayrı ayrı şeyler olarak düşünenler ya da uygulayanlar varken, anatomiyle piyano tekniği arasındaki bağı kurabilmenin ne kadar zor geldiğini tahmin edebiliyorum. Oysa istesek de, istemesek de bir enstrüman çalmayı ancak dokunarak gerçekleştirebiliyoruz ve

o andan itibaren de işin içine ister istemez fizyoloji giriyor.

Piyano çalabilmek için fizyolojik olarak kendini tanıma da yeterli değildir. Piyanoyu tanımanın alt yapısını oluşturan gamlar, arpejler, çevirmeleri, oktavlar, kırık oktavlar, paralelleri, tersleri, kromatikler, triller, tekrarlanan notalar, üçlüler, altılılar vb. teknik sorunlar her eserde karşımıza çıkar. Bu farklı formülleri her eserde karşımıza çıktıkça da çözümleme yoluna gidebiliriz. Fakat bu, gereksiz zaman ve efor kaybına neden olur. Oysa bu sorunları en baştan çözümleyerek eserlerde formüller olarak yerli yerine oturtup, sonra da sonorite, renk, yorum, kısaca müzikle uğraşmak daha zevkli olmaz mı? Eğer yukarda sözü edilen teknik sorunların sıkıcı olabileceğini düşünenler olursa yanıtım Charles Rosen'ın "piyano çalmak fiziksel, kassal bir zevktir" sözü olacaktır. Piyano çalmanın fiziksel ve kassal bir zevk olabilmesi için tekniğin temeliyle ilgili yaptığımız tüm çalışmaların eğlenceye dönüşmesi gerekir. Eğlenceye dönüşebilmesi ise bilgi ve donanım sahibi olmayı, en azından bu konu üzerinde biraz olsun kafa yormuş olmayı gerektirir. Aksi halde teknik sorunların üstesinden gelebilmek için, piyanistik organlarla sürekli boğuşma halindeyken müziği düşünebilmemiz olası değildir.

Yetenek, tek başına bilgi olmadan belli bir oranda işe yarar. Ya da bilgisiz bir yetenek ne kadar uzağa gidebilir? Çalışmanın bilinçli olması tamamen bilgiye bağlıdır. Düşünmeden robot gibi bilgisiz ve bilinçsizce yapılan tekrarlar, rahatsızlık ve sakatlıklara yol açabilir. Veya aşırı tekrarlar, ya da eklemlerde hareketsizlik, rahatsızlık ve sakatlıkları oluşturabilir. Eğer şansımıza doğuştan yapımız fizyolojik olarak kuvvetliyse, başımıza bir şansızlık, bir talihsizlik gelmeden piyano çalmada epey yol alabiliriz. Yine de unutmamalı ki seviye ilerledikçe risk oranı artacaktır. Bu bakımdan dengelerin yanlış, eksik kurulmasıyla veya yokluğuyla rahatsızlık ve sakatlıkların oluşması arasında sıkı bir bağ vardır. Oysa parmakları tuşların dibine tam ulaşmadığı halde tam olarak klavyeyle iletişim kurabildiğini zanneden bir piyano öğrencisinden tutun da, çalarken gülle gibi kollarının ağırlığını hissetmeyen bir başkasına kadar herkes belki teoride bu dengelerin varlığından haberdar olduğunu söyleyebilir. Ne var ki uygulamaya geçirememeleri, daha da acısı geçirdiklerini zannetmeleri nasıl açıklanabilir bilemiyorum.

Dinu Lipatti veya Busoni hangisi olduğunu hatırlayamadığım bir piyanist spagetti gibi kollarla ve kuvvetli parmaklarla piyano çalmanın gerekliliğinden söz eder. Bu, kollar ne ağır, ne de zayıf olmalı anlamına gelir. Burada söylenmek istenen kolların yumuşaklığıdır ama "al dente" olarak. Bu bir denge işidir. Örneğin piyano önünde otururken dirsekler aşağıda kalırsa, dirseklerin ağırlığı sırttan gelen gücün klavyeye taşınmasını engelleyebilir. Bunun gibi temele ait kurulması gereken pek çok denge vardır. Sadece sakatlıkları, rahatsızlıkları önlemek için değil, piyano edebiyatının temel taşlarından biri olan örneğin Chopin etütleri ardarda veya bir tanesini üst üste birkaç defa hiç yorulmadan çalabilmek için piyanistik organlar arasındaki geçişin hiçbir engelle karşılaşmadan gerçekleşmesi ve gerginliğin giderilmesi zorunludur.

Yapılan yanlışlıklar bir yerden sonra alışkanlığa dönüştüğü için bazen öğrenci hangisinin doğru, hangisinin yanlış olduğu konusunda şüpheye bile düşebiliyor. Şöyle ki: sırtını yıllarca dik tutmamaya alışmış bir öğrenci sırtını dik tuttuğu zaman sırtı ağrıdığından, doğru olanın kambur durmak olduğunu savunacak duruma gelebiliyor. Sırt kasları öylesine zayıflamış ki artık sırtını dik tutamaz duruma gelmiş. İlerde daha ciddi sorunlarla karşılaşmamak için bu durumda sırt kaslarını güçlendirme çalışmaları yapılması gerekli. Belki bazı piyanistler sırt dik olmadan da çalabiliyor diye düşünülmüş olabilir. Ama herkesin morfolojik yapısının farklı olduğunu unutmamak gerek. Kaldı ki başkasını taklit etmek, onun kötü bir kopyası olmaktan başka bir şey değildir. Hele taklit edilmek istenen kişiler birer sıradışı, ayrıksı örneklerse, yapılan yanlış daha da büyük olacaktır.

Sık karşılaşılan bir sorun da piyano çalan öğrencinin yaptığı hareketlerin hangisinin doğal, hangisinin eforlu olduğunu ayıramaması. Bu da doğrudan temele ait piyanistik organları hissetmemeyle ilgili bir sorun. Hissedemeyince de nerede, hangi kas, hangi eklemde blokaj olduğunu anlaması olanaksız. Bu durumda herhangi bir sıkışıklık problemi olmadığını söylemesi hiç de şaşırtıcı değil benim açımdan. Diğer yandan piyanistik organlarını hisetmeyenlerin, parmak ucu ve işitme hassasiyetlerini nasıl geliştirebileceklerini de anlamak hayli zor. Birgün belki çalmayı çok arzu ettikleri oldukça zor bir eseri istedikleri gibi çalamayınca, içlerinde, bir yerlerde, her şeye rağmen yine de başarabileceğini söyleyen bir fısıltı rüzgarı dolaşıyorsa, ancak o zaman yeni arayışlar içine girecek, eğer iç sesini dinleme alışkanlığı olan biri değilse, bu konuda tavanına ulaştığını zannederek bu işten vazgeçecektir. Doğru olan, herhangi bir rahatsızlığa, sakatlığa uğramadan yanlışlıkları düzeltme yoluna gitmektir.

İNSANCIL'A MEKTUP

Sevgili İnsancıl çalışanları; internette okumak yerine, derginizi satın alarak okumanın daha doğru ve keyif verici olduğuna inanmama rağmen, sayfanızın bir an önce tamamlanmasını talep ediyorum. Bu iş için ne kadar zaman ve bütçe ayırdınız bilmiyorum fakat, bilgiye ulaşmak, güncel tartışmaları takip etmek için web sitenizin oldukça önemli olduğunu düşünüyorum.

Ayrıca sitenizin özellikle felsefe konusunda güçlendirilmesi gerektiğini düşünüyorum. Felsefeyle tanışmak isteyenler, büyük ölçüde bilgisizlikten dolayı bu eğilimden vazgeçiyor. Sorunu gündeminize alarak değerlendirmenizi isterim.

Aydınlanma çalışmalarınıza tüm kalbim ve bilincimle inanıyorum... Çalışmalarınızda başarılar diliyorum.

Not: Sayın Cengiz Gündoğdu'nun "Soru!" adlı kitabını okudum. "İnsanın kendisiyle konuşması" ve "olgusal bilinç" gibi konular insanın düşünme yetisini geliştirmek bakımından oldukça dikkate değerdi. "Soru" isimli çalışmayı bu yanlarıyla çok özel bulduğumu belirtirim...

En kısa zamanda Cengiz beyle tanışmak dileğiyle...

Şule İLKİM

Çağrı

Sayın Afşar Timuçin'e Sevgideğer Güzel İnsan,

Ben İnsancıl üyesi olmaktan onur duyan, okuyup sorgulayan bir birey olarak sizin sayenizde felsefeyi sevdim. Bütün yapıtlarınızı izleyip yararlanmaya çalışıyorum.

İnsancıl Okuruna,

Sevgili dostlar, İnsancıl olarak dün kültür ve sanat dergisiydik yalnızca, bugün ise İnsancıl büyük bir adım daha atarak insan yanımızı da daha da geliştirebilmemiz için kurumsallaşma yolunda Atölyesi'ni kurdu. Bu, çok saygıdeğer bir adımdır doğrusu.

İnsancıl, kültüre ve sanata katkısını sürdürecek ise, ki öyle de görünüyor, bu değerli hocamız Cengiz Gündoğdu'nun altını çizdiği gibi ancak ve ancak İnsancıl üyelerinin dayanışması ile mümkün olacaktır.

Hep şunu merak etmişimdir. Acaba İnsancıl'da ilan neden çıkmaz. İnsancıl üyelerinin ilan işleri olmaz mı? Bunu, şunun için merak ediyorum, biz edilgen insanlar değilsek neden dayanışma yanımız eksik?

Dostlar, uzun sözün kısası, İnsancıl için harekete geçelim. Dergimize, kutlama mesajları, hizmet ve ürün reklamları bulalım.

İşin artısı yeni üyelikler bulalım. Gerekirse ilk yıl üyeliğini biz üstlenerek teşvik edici yöntemleri de deneyebiliriz.

İşi buraya kadar getirip, bizlere bu olanakları sunan başta değerli insan Berrin Taş hanımefendiye ve sevgili hocamız (aydınlığımız) Cengiz Gündoğdu'ya, emeği geçen tüm dostlara sevgimi sunuyorum.

Daha aydınlık günlere... dostça kalalım.

Ahmet YAĞIZ

Alıcısına Açık Mektubumdur

"Kırkını devirmek" neymiş, bunu yaşayarak da kavrayan bir dostumuz sesleniyor. Zamansız ve mekansız olarak geçmişten geleceğe ve uzayın derinliklerine yolculuk yapan insanın mirasını genlerinde taşıyan herkes gibi ben de serüvenimin en olgun çağındayım.

"Embriyo dönemi"mde biyolojik özelliklerimi belirleyen genlerin özellikleri hakkında gen mühendislerinin neler söyleyeceklerini tam bilememekle birlikte **"yaşadıklarımdan öğrendiğim çok şey"** var kuşkusuz. En başta, doğaya ve insana karşı oldukça sıcak, akıcı bir ilgi ve sevgi duyduğumu söyleyebilirim. Kendi yeteneklerimi keşfetmeye başladığımdan bu yana böcekleri, kuşları, çiçekleri, ağaçları ve özellikle değişik şekiller almış taşları tenimin sıcaklığıyla okşadığımı, korumaya çalıştığımı, bunlardan koleksiyonlar oluşturmak için çaba gösterdiğimi beni yakından tanıyanlar bilirler.

Öğrenme sevdalısı olduğum aşikâr... Bugüne kadar para ve mal edinmekten çok, daha özellikli insani davranışın kitap, kaynak, bilgi ve tecrübe edinmek olduğunu rehber edindim. Özellikli insanlara hep özen gösterdim. Onlarla dostluklar kurmaya, geleceğe taşınabilecek ürünlerini derlemeye, fotoğraf, film vb. araçlarla belgeselleştirmeye çalıştım. Bu çerçevede, insanlık için kalıcı olanın topraktan geldiğini, dolayısıyla **"toprağa bağlı olma"**yı çok önemsediğimi belirtmeliyim.

"Toprağa bağlı olmak" nedir? En başta, insanın yetiştiği yöreyi, içinden geldiği toplumu ve bunların kökü olan doğayı hiç ihmal etmemesidir. **Bu anlamda, doğduğum Hatay ili Yayladağı ilçesi Kışlak köyündeki evimizi, bu evin üstündeki Aylinkaya'yı hiç unutmadım; her gidişimde Aylinkaya'nın efil efil esen rüzgarında türkü söyledim, ıslık çaldım ve kitap okudum. Tabii ki, kendi gelişimimi de okudum sürekli...**

Merak, ilgi ve çalışmakla bütünleşen yaşam serüvenim; girdiğim sınavları kazanarak yatılı okul imkanlarından yararlanmamı, böylece değişik yerleri ve insanları, hatta ulusları tanımamı sağladı. **Hiçbir zaman, emeğini, sevgisini esirgemeyen kişilere karşı ihanet etmemeyi kendime düstur edindim.** Yetersizliğimden, heyecan ve arayış içinde olmamdan kaynaklanan eksiklik veya yanlışlıklarımı fark

ettiğimde düzeltmeye özen gösterdim. **"Balık gölüne göre büyür." sözünü çok önemsedim. Dolayısıyla gölümü büyütmeye çalıştım.**

Okudum; çıra ve gaz lambası ışığında da okudum, dağda taşta güttüğüm hayvanların peşindeyken de okudum, Düziçi İlköğretmen Okulu Kütüphanesi başta olmak üzere üniversite kütüphanelerinde, Milli Kütüphane'de, New York Halk Kütüphanesi'nde de okudum. Okundum; Ankara'da, Trabzon'da, İstanbul'da, Hatay'da, Adana'da ve New York'ta yayınlanan gazete ve dergilerde okundum. Sonunda 'kitaplı' olmaya karar verdim. Bundan böyle kitaplarımla da okunuyorum. **Üretmeyi öylesine seviyorum ki, derim kavlayıp yeniden doğmuş gibi hissediyorum kendimi, her üretim sonrasında. Çünkü dün-bugün-yarın bağlantısında geçmişe karşı kendimi sorumlu, geleceğe karşı da hep borçlu görüyorum. O nedenle çalışmak ve koşuşturmaktan hiç yorulmuyorum; sürekli huzur buluyorum. Sanıyorum, sosyalist bir kimlik geliştirmemde ve hep toplumcu politikalar içinde mücadele etmemde bunun büyük payı var.**

Bugüne kadar çokça şey yaşadım; onun için yaşama **"serüven öğretmeni"** gözüyle bakıyorum. Bebekliğimde hastalıklarla boğuşmuşum; çocukluğumda ise yoksullukla. Bunlarla mücadele eden genlerimin önemli oranda anamdan geçtiğini düşünüyorum. Hem akılcı hem de mücadeleci bir insandı O. Zekiliğimde ve olayları çözümleme yeteneğimde babamın genlerinin daha baskın olduğunu sanıyorum. Yalnız, kendi sağlığını tehlikeye sokacak, hatta ölüme gidecek kadar da inat biriydi. Ben, doğru gördüğümde inat etmeyi önemsiyorum. Nedir bu önemsediğim inat?

Yaşama, olaylara bir bütüncül ve bilimsel açıdan bakabilmektir. Böylece "havaya göre davul çalmayan", "bir kötülüğü kırk iyiliğe değişmeyen", "her devinimin bir yükselişi ve düşüşü olabileceğini öngören" ve "yaşamı bütün zıtlıkları içinde göğüsleyip sabırla, inatla eşit-özgür toplum için didinen insan" olmak... Özellikle son yıllarda insani çekirdeğimizi parçalayıp bizi kendi kardeşlerimizden bile uzaklaştıran bencillikten, komşusuna bile kazık atmayı marifet sayan soysuzluktan, canından insanlara bile bakmaktan köşe bucakkaçmaktan, paranın kölesi olmaktan kurtulmanın yolu da, bu **"doğru inat"**ımıza dört elle sarılmamızdan geçiyor.

Böyle **"doğru inat"**ları olan insanlar, benim dostum olabilir. Tersine davranarak kendi kendini batıran insanlar en yakınlarım da olsalar, dostum olamazlar. Bu mektup, bu anlamda alıcısı olan herkesindir. **"Dostluk"**un ciddiyetini kavrayanlara en derin saygı ve selamlarımla!..

Tarih: Tümzamanlar
Yer: İnsan bulunan tümyerler
Müslüm KABADAYI

Okuyucuya bilgi, bilinç, çok yönlü bakış açısı gibi eşsiz değerleri kazandırmada büyük payı olan "İNSANCIL", bu dergide emeği geçen herkese MERHABA!

İnsancıl'la tanıştığımdan bu yana, İnsancıl'ı takip eden, her sayısını merakla bekleyen bir İnsancıl dostuyum. İnsancıl dostuyum, çünkü; İnsancıl makale konularıyla, Afşar Timuçin'li söyleşileriyle, kendine has çizgisiyle beni kendine dost kılan bir dergi.

Ben, dergi ve kitap dostu insanların İnsancıl'la tanışması gerektiği kanısındayım. Çünkü; İnsancıl kalem efendilerinin buyruğunda ve çizgisinde olmayan, toplumda soran, sorgulayan, ileriye dönük çözümler üreten bireylerin yeşermesini umut eden aydınlık savaşçısıdır.

Cengiz Gündoğdu'nun da belirttiği gibi aydınlanma mücadelesi zor ve milimetrik bir iştir. Bu zor olan işi başarmada az da olsa bir payınızın olduğu yadsınamaz; yalnız İnsancıl'ın daha iyi olabilmesi için bazı öneriler sunmak ve bunun yanında gelecek sayılarda tartışılmasını gerekli gördüğüm konuları belirtmek istiyorum.

- İnsancıl'da genel olarak felsefi yaklaşım ve sorgulamanın olması güzel; ama bunun yanında tarihsel ve sosyolojik bakış açısının da makalelerde ağırlıklı olarak yer tutmasının iyi olacağı düşüncesindeyim.

- Dergide bir okuyucu makale köşesi oluşturulup her sayıda okuyucuların göndermiş olduğu ve inceleme sonucu uygun görülen bir makalenin yayınlanması makale yazmak isteyen okuyucuları sevindirip, teşvik edeceği kanaatindeyim.

- Türkiye'de islam gerçeğinin tarihsel ve sosyolojik açıdan bilinmesinin, öğrenilmesinin tüm İnsancıl okurları için faydalı olacağını düşündüğümden İnsancıl'ın da bu konuyu işlemesi gerekliliğine inanıyorum.

- Son yıllarda sosyal bilimlerin tıkandığı, aşırı bölünmeye gittiği konusunda tartışmalar yapılmaktadır, İnsancıl'ın bu konudaki bilgilendirmesinin iyi olacağı kanaatindeyim.

- Değişik illerde İnsancıl atölyelerinin kurulmasına imkanlarınız elveriyor mu? Atölyenin kuruluşu, yapılandırılması, içeriği ve hangi illerde olması gerektiği hakkında gelecek sayılarda bizi aydınlatırsanız seviniriz.

Bu saydığım öneri ve isteklerin yerine getirilmesiyle İnsancıl'ın içeriğinin zenginleşeceğini düşünüyorum.

Yeni İnsancıllarla birleşip büyümek, daha ileriye en iyiye yol almak biz "İnsancılların" düşü ve düşüncesidir.

Yeni sayılar ve yıllarda çoğalarak beraber olmak umuduyla HOŞÇAKALIN!

Not: Ben bu yazımı İnsancıl okurlarıyla da paylaşmak istiyor ve yayınlanacağını umuyorum.

Mehmet UÇAR

GÜNDOĞDU'YU HANGİ HAYVANA BENZETELİM

Yeni Mahmut D.GÖSTEREN

Sayın Vedat Türkali'nin **E** dergisinin Ocak 2001 tarih ve 22. sayısındaki yazıyı okuyunca Cengiz Gündoğdu'yu telefonla aradım. **"Sayın Vedat Türkali'nin sizinle ilgili yazısını, E dergisinde okudunuz mu?"** dedim. Gündoğdu **"Okudum"** dedi. **"Ne yapacaksınız"** dedim. **"Yazarlık Seminerı'nde 'yazılmaması gereken yazılar bölümünde okuyacağım'"**dedi. **"Kamber Aydın'ın da yazısını yayınlamışsınız"** dedim. **"Evet"** dedi. **"Hem İnsancıl'ın içinden, hem İnsancıl'ın dışından saldırılar yoğunlaştı. İşiniz zorlaşıyor"** dedim.

Gündoğdu, demir kesen testere gibi gülerek **"Sizin de işiniz kolaylaşıyor"** dedi.

Sevgili **İnsancıl** okuru, biliyorsunuz, Gündoğdu, sayın Vedat Türkali'nin o görkemli ve bir baş yapıt niteliğindeki **Güven** adlı romanına saldırdı. Ben, Gündoğdu'nun Vedat Türkali'yi sevdiğini bildiğim için, bu saldırıya bir anlam veremedim ve bu saldırının Türk edebiyatını bölmeyi amaçlayan dış mihraklı bir saldırı olduğu kanısına vardım. Elimde ciddi kanıtlar olmamasına rağmen, sezgilerim bu saldırının dış mihraklı olduğunu gösteriyor. Acaba düğmeye kim bastı?

Sayın Vedat Türkali, **Güven** adlı bu görkemli romanı yazabilmek için, İngiltere gibi bir ülkede yıllarca yoğun bir emek harcadı. Bu romana saldıran Gündoğdu, bir ay olsun herhangi bir ülkede kalıp, bir sayfalık bir şey yazdı mı? Hayır. Ne konuşuyor öyleyse...

Konumuza girmeden önce Sayın Vedat Türkali'nin, Gündoğdu'ya yanıtını okuyalım. Sayın Vedat Türkali, edebiyat dünyasında, çok saldırıya uğradığını **Savunmalar** adlı kitabında da bir gün yetenekli gençlerin, yatağı ıslatanları uyaracaklarına inandığını belirttikten sonra şöyle diyor, **"Güven'le ilgili saldırılar başlayınca bir de baktım ki o günler gelmiş Türkiye'de. Yalnız yatağını ıslatan çoluk çocuğa değil, altını kirleten yaşlıları da uyaran kuşaklar yetişmiş."**

Sevgili **İnsancıl** okuru, Sayın Vedat Türkali'deki biçemin görkemli akışına dikkat ettiniz mi?

Hele benzetmelerin incelikli vuruşuna. Ne güzel değil mi, **"yatağını ıslatan çocuklar, 'altını kirleten yaşlılar'.** Bu altını kirleten yaşlılar kim ola ki... o ki Cengiz Gündoğdu Sayın Vedat Türkali'den işte böyle görkemli bir yanıt beklenir.

Doğrusu kırk yıl düşünsem bu incelikli ve vurucu benzetmeyi bulamazdım. Ama sayın Vedat Türkali'nin bir deha olduğunu unutmamak gerekiyor.

Sayın Vedat Türkali cevabına şöyle devam ediyor. **"Kuduz it gibi saldıranlara 'hoştunuz' inceliğiyle yanıt vermek, hele bir genç için soylu davranıştır. (...) Dergiye yolladıkları, saldırıya yanıtı yayınevine de fakslamışlar adıma. Aynı biçem inceliği bu yazıda da var. Bir grup arkadaşı adına Kamber Aydın imzalı yazı dört dörtlük bir ders, saldırıyı bile yüzüne gözüne bulaştırmış muhtereme, anlayabilecekse!"**

Sayın Vedat Türkali'nin, adını anmadan dergi dediği dergi **İnsancıl, muhterem** dediği kişi de **Cengiz Gündoğdu.** Yazarken ve konuşurken bütün kelimelerini dikkatle seçen sayın Vedat Türkali'nin, bu kibar insanın **İnsancıl**'ın ve **Cengiz Gündoğdu**'nun adını açık açık yazması zaten beklenemezdir. Cengiz Gündoğdu kim, Vedat Türkali kim. Vedat Türkali soylu bir insan. Cengiz Gündoğdu ise sayın Vedat Türkali'nin dediği gibi **kuduz bir it.**

Ben, sayın Kamber Aydın'ın da yazısını okudum. Gerçekten dört dörtlük bir yazı. Aşkolsun delikanlıya, Gündoğdu'nun ağzının payını vermiş. Sayın Kamber Aydın, bu yazısıyla Sayın Vedat Türkali'ye de ilham vermiş ve sayın Vedat Türkali bu ilhamla Gündoğdu'yu **kuduz it**'e benzetmiş. Bu yönden de sayın Kamber Aydın'ı kutluyorum.

Burda hem sayın Vedat Türkali'den, hem sayın Kamber Aydın ve Kamber Aydın'ın arkadaşlarından özür dileyerek bir sorunu gündeme getirmek

istiyorum. Tabii bu yazıyı da bana Kamber Aydın ilham verdiği için yazıyorum. Sayın Kamber Aydın'a ayrıca teşekkür ediyorum.

Sorun şudur: Cengiz Gündoğdu, sık sık köpeğe benzetilir. Sayın İhsan Üren'de **Kerberos** demişti Gündoğdu'ya. Sayın Vedat Türkali ise **kuduz it**'e benzetiyor Gündoğdu'yu.

Ben, bu, benzetmeleri doğru bulmuyorum. Bunun iki nedeni var.

a. Bilindiği üzre köpek evcil bir hayvandır, "Kuçu kuçu" denince kuyruğunu sallar, koşa koşa gelir. Oysa Gündoğdu evcil değildir. "Kuçu kuçu" dendi mi gelmez. Ayrıca Gündoğdu, insanın paçasına saldırmaz. Gırtlağına saldırır. Saldırdığı kişi de iflah olmaz. İşte bunun için Gündoğdu'yu edebiyat dünyasından atmak istiyorum.

b. Köpek, binlerce yıldır insanın hizmetindedir. İnsana yardım eder. İnsanı hırsızdan, uğursuzdan korur. Oysa Gündoğdu'nun insana hizmet ettiğini gören var mı?

Bu yönden Gündoğdu'nun hem **evcil** olmayan ama hem de **saldırgan** ve **yırtıcı** bir **hayvana** benzetilmesi gerekir. Bu hayvan arslan veya kaplan ve leopar olamaz. Çünkü bunlar ne de olsa soylu hayvanlardır. Gündoğdu için "Aslan gibi saldırdı, kaplan veya leopar gibi saldırır" dersek bu Gündoğdu'yu yüceltmek olur.

Gündoğdu için **leşkargası** diyemeyiz. O zaman saldırdığı kişi **leş** olur ki, bu kesinlikle yanlıştır.

Bir ara **kurt** aklıma geldi. Kurt diye saldıralım diye düşündüm. Bunu da doğru bulmadım. Çünkü bu hayvanda da soyluluk vardır.

Bence Gündoğdu'yu aşağıdaki üç hayvandan birine benzetmek gerekir.

a) Köpek balığı

b) Sırtlan

c) Çakal

Çünkü bu hayvanlar son derece saldırgandır ve insanlara hiçbir hizmetleri dokunmamıştır.

Şunu da yazmalıyım, bu üç hayvan kesin değildir. Cengiz Gündoğdu'yu daha soysuz, daha aşağı hayvanlara benzetecek önerilere açığım. Ben aklıma gelenleri oylama için sıralıyorum: **Akrep, çıyan...**

Bu sorunu çözdükten sonra, bir soruna daha geliyorum. Sayın Vedat Türkali, Gündoğdu için **"altını kirleten yaşlı"** diyor. Bu benzetmenin yerindeliğine, vuruculuğuna bir diyeceğim yok, ancak bu benzetmeyi şöyle pekiştirmeyi öneriyorum. "Alkolden beyin hücreleri çamaşır suyuna batırılmış paçavralara benzeyen, altını kirletirken, azgın ve kuduz çakal gibi salya sümük saldıran Gündoğdu" Arzu eden, **çakal** yerine, **köpek balığı, sırtlan, çakal, akrep, çıyan** diyebilir.

Ben de Sayın Vedat Türkali gibi iyimserim. Bu ülkenin çirkinliği Cengiz Gündoğdu ise, güzelliği Sayın Vedat Türkali ve sayın Türkali'yi savunan gençlerdir.

Sayın Vedat Türkali, dünyanın önünde eğilmesi gereken görkemli yazar, size söz veriyorum. Ben **İnsancıl**'ın başına geçince, sizin için özel bir sayı yapacağım. Ve **İnsancıl** adına özür dileyeceğim.

Sayın Vedat Türkali, **İnsancıl**'ı ele geçirmem için lütfen bana yardım. Sizi savunan okurlarınız, **"Cengiz Gündoğdu'yu istemiyoruz"** diye **İnsancıl** yönetimini faksa boğsun.

Lütfen hocam, bu saldırgan ve **kudurmuş köpek balığına** karşı güçlerimizi birleştirelim.

DUYURU

Öykü, roman, oyun yazan sayın yazarlara ve şairlere

Bölücü ve sözde eleştirmenlere karşı bir birlik oluşturma ihtiyacı doğmuştur. Ülkemizi ve edebiyatımızı çirkinleştiren bu sözde eleştirmenlerin güzel bir dünya için susturulması gerekmektedir.

Sayın **Gösteren**'in başkanlığında, daha sonra siyasi bir partiye dönüştürülüp, sözde eleştirmenleri yurdumuzdan sürmek amacıyla, şimdilik dernek veya sendika veya vakıf çalışması başlatılmıştır. Maddi ve manevi desteğinizi bekliyoruz.

Sanatçı Arkadaş Unutma
Bugün Bana
Yarın Sana

BİRLEŞELİM. BİRLİKTEN KUVVET DOĞAR.
TEK ELİN NESİ VAR. İKİ ELİN SESİ VAR.
SÖZDE ELEŞTİRMENLERE GEÇİT YOK.

Kemal Özer'le söyleşi

ŞAİRİN GENÇLİKTEN OLGUNLUĞA KOŞUSU

- Bir şair olarak siz gençlik kavramına nasıl bakıyorsunuz?

Kendi gençliğimi, düşündüğüm zaman önce şunu farkediyorum: İçinde bulunduğum dönemin koşullarının belirleyiciliği. Gençlik deyince hep o belirleyiciliği öncelikle düşünüyorum. Sanıyorum 1950'lerde kendimle ilgili bu gözlemimde elde ettiğim sonuçlar, aradan uzun bir süre geçse de, çeşitli dönemlerde de değişmedi. Genç insanların koşullanmaya açık olmaları yeni. Bir de sonradan yaşama katılmalarını sağlayacak ilk adımları dersek, sanki onları koşullandırmaya yönelik eğitimden geçtiklerini düşünüyorum. Bütün toplumsal yaşamın her kesimine yayılan koşullanmalarla yüzyüze olduklarını, gençliğin bunlara açık bir dönem olduğunu düşünüyorum. İkincisi, gençlikte edinilen şeylerin tüm yaşam boyunca insanı belirleyiciliğini göz önünde tutarak bu koşulanmanın dışına çıkacak işler yapmaları gerektiğini, ama bunun da zor olduğunu düşünüyorum. Gencin böyle bir bilince ulaşıp kendisine yönelmiş olan çeşitli alanlardaki koşullanmayı kırması oradan kendisinin bütün yaşam boyu yararlanacağı bir yapılanmaya adım atması gerekir; ama bu zor bir olay olarak görünüyor. Gençlik deyince hep bunları düşünüyorum. Hem kendi açımdan hem de genel olarak genç insanlar için.

- Bu koşullanmalar dayatmalarla mı oluyor?

- Sadece dayatmalar değil. Aslında dayatmalar belki onun en kaba görünen biçimi. İnce kıyım koşullanmalar da var. Yani çeşitli özeneceği şeyler önünde sergilenilerek yapılan koşullanmaları kastediyorum. İlkokulda çocuk bütün yaşamını belirleyecek kadar yoğun bir bombardıman altında, ama küçük olduğu için, hatta daha sonraki yaşlarda da, insan bu koşullanmanın açık bir şekilde farkına varmıyor, ancak sonuçlarını kendi üzerinde görebiliyor. Yaşamdaki her şey aslında koşullanmaya yönelik. Yalnız bizim karşı durmamız gereken olumsuz koşullanmalardan söz etmiyorum. Olumlu koşullanmalardan da belki söz edilmeli. Tek yönlü bir koşullanma değil. Sizin tiyatro yapmanız ya da benim şiir yazmam, başka birinin başka sanat yapması veya başka eğitim çalışmaları, onlar da olumlu koşullanma veya o ortamı yaratma yolunda girişimler... Hatta bu konuda belki toplumun dinamiğini bu karşılıklı koşullama çalışmaları belirliyor diye düşünüyorum. Orada bir savaş var, orada bir mücadele var.

- Koşullamanın karşıt sözcüğünü özgürlük diye mi adlandırmamız gerekiyor? Sıfır yaşından sonsuza kadar özgür bırakmak mı?

Öyle bir şeyin mümkün olacağını sanmıyorum. Ne olacaksa o koşullanma içinde olacağını düşünüyorum. Mücadelenin de koşullanma içinde olacağını düşünüyorum. Soyut bir özgürlük kavramı yok doğrusu kafamda.

- Sizin şair oluşunuzda bir dış etkileme oldu mu? Edebiyat, yaşamınıza nasıl girdi?

Tabii bir heves biçiminde. O hevesin yaratılmasını anlatırken rastlantılara da yer vermek gerekiyor. Ben aynı zamanda özellikle lisede spor yapıyordum. Hatta herkesin yaptığı futbolun dışında atletizm diye çok az kişinin yaptığı bir sporu. Mahallede, Laleli camiinin avlusunda yarışmalar düzenleyen atletizm takımımız vardı.

- Gençler kendileri mi örgütlüyordu?

- Evet, bir ağabeyin ya da yönetici durumunda birinin önerdiği ya da hazırladığı bir şey değildi. O tarihte gençleri, -ki bu dediğim 1950'lere denk düşüyor- atletizme yönlendirecek bir ortam da yok. Burada söylemek istediğim şu; atletizm yapmam beni öbür insanlardan ayırıcı bir nitelik sağlıyordu. Aynı şey edebiyat için de söz konusu oldu. Spora meraklıyken edebiyata da merakım şöyle başladı; babam kalp krizi geçirip emekliye ayrılınca evimizin odalarını üniversite öğrencilerine pansiyon olarak kiraya vermeye başladık. Bir öğrencinin evden ayrılmasından sonra onun odasında bulduğumuz kitap yaşamımı değiştirdi diyebilirim. Kitap Sait Faik'in 1948 baskısı "Luzumsuz Adam" kitabıydı. Eve giren okul dergilerinin, ders kitaplarının dışında ilk kez bir kitabım olmuştu. Onu okuyunca müthiş bir yazma hevesine kapıldım. Kitap yaşadığım çevreyi, insanları filan anlatıyordu. Ben de oradaki gibi öyküler yazmaya çalıştım. Ama benim öyküler yarım sayfayı geçmiyordu, yazacak bir şey bulamıyordum. Bunun üzerine okumaya yöneldim. Her ay ilk işim Varlık Yayınları'ndan çıkan kitaplardan al-

mak olmaya başladı. Ay içinde kitabı bir kaç kere okuyordum. Sonraki yıllarda aynı kitapları devretmeye başladım. Her okuduğumda yeni bir giz keşfetmişim gibi geliyordu. Yazmaya başladığım zaman sporu bıraktım; çünkü söylediğim gibi, başka insanların dikkatini çekecek ve kendimi farklı olarak algılayacağım yeni bir yol bulmuştum. Demek ki benim için, başka insanlardan farklı olduğumu düşündüren güdü çok önemli gibi görünüyor.

- İçinde bulunduğunuz günlerde çocuklar yönlendirilmeyi bekliyor. Kimi aileler daha çocuk doğmadan önce onu nasıl yönlendireceğine ilişkin araştırmalar yapmaya başlıyor. Oysa sizin ailenizin böyle bir tutumu yok.

- O, ailemin yetersiz olmasından kaynaklanıyor. Şimdiki gibi koşullandırıcı bir anne-baba, ya da aile çevresinde böyle bir yönlendirici olmamasından kaynaklanıyor. Olsaydı bana da baskı yapacaklardı, belki de o zaman ters bir sonuç olabilirdi.

- Demek ki, koşullanmalar olmadığı için daha bilinçli davranabildiniz, kişiliğinizi daha çabuk buldunuz?

Ben o döneme içgüdüsel dönem diyorum. Ben sonradan düşündüğüm zaman, hatta yazmaya başlayıp yazdıklarım da üç dört yıl içinde gönderdiğim yerlerde yayınlanmaya başladıktan sonraki döneme bile içgüdüsel dönem diyorum. Ama demek ki güçlü bir içgüdü var. Daha doğrusu böyle olayım diye değil de, dikkati çektikten sonra bundan hoşlandığımı, giderek beni sardığını keşfettim demem daha doğru. Dikkat çekici durumunda olmak hoşuma gitti diyebilirim. O dönemin gençliğini benim durumumun temsil ediyor mu bilmem, ama yazmaya başladıktan sonra birkaç yıl gönderdiğim hiçbir şey yayınlanmadı.

- Hangi dergilere gönderiyordunuz?

Ne dergi bulursak gönderiyorduk. Hatta Yirminci Asır diye sanat yönetmenliğini Behçet Kemal Çağlar'ın yaptığı bir dergi vardı. Orada benim iki şiirim yayınlanmıştı, o benim daha fazla sanata sarılmamı sağladı. Sonra benimle asıl ilgilenen kişi Necdet Evliyagil'di. Radyoda yaptığı "Şiir Saati" programına şiirlerimi gönderiyordum. O da okuyordu bazı sözlerle tanıtarak. Onlardan gelen yankılar benim bu sanat konusunda çeşitli düşlere kapılmama neden oldu.

- Anımsıyor musunuz, neydi düşleriniz?

- Herkesin beğendiği ve bana ayrıcalık sağlayacak bir şair olmak istiyordum.

- Geçiminizi nasıl sağlayacağınız konusunda bir fikriniz var mıydı?

Hiç öyle bir fikrim yoktu. Sanki şairler böyle şeyleri düşünmez diye düşünüyordum herhalde. O hayaller insanı doyuruyor. Örneğin Adnan Özyalçıner benim ilk arkadaşımdı, 1950 yılında İstanbul Lisesi'ne gittikten sonra edindiğim. O da bir işçi çocuğu idi ve okurken çalışmak zorundaydı. Onun için yaşam konusunda düşünceleri çok daha somuttu. Ben onun yanında biraz hayalperesttim. İstanbul Lisesi'ne girdiğim zaman, orada tanıdığım, sonradan yazar olan pek çok arkadaş var. Onların içinde en önce tanıdığım Adnan Özyalçıner. Bizi de zaten birbirimize tanıtan hep bu yazma tutkusuydu. Ama ben lisede de atletizm yaptığımı hatırlıyorum. Demek ki o yıllarda paralel gidiyordu ikisi. Sonra edebiyat ağır bastı. Daha doğrusu belli belirsiz ikisini birlikte götürürsem ikisinin de yarım kalacağını bütün ağırlığı birine vermenin daha uygun olduğunu düşünerek atletizmden vazgeçtim. O yazar arkadaşlar ya da kendim gibi heveslilerle karşılaşmış, onlarla tanışmış olmak da bunda rol oynadı. Sadece bizim liseden değil, örneğin Doğan Hızlan'la da tanışmıştık. O Pertevniyal'de okuyordu ve bizim liseye geliyordu. Bir de liselerarası edebiyat matineleri çok yaygındı o dönemde. Hem genel olarak liselilerin yaptığı matineler vardı, hem de liselere o günün tanınmış edebiyatçıları, yazarları çağrılıyordu. Bizim lisede çok kalitelileri yapıldı. O dönemde yaşamakta olan başta Sait Faik olmak üzere bütün edebiyatçılar geldiler. Onların da bizim hevesimizi daha koyultmuş olduğunu düşünüyorum. Öyküleri de o zamanın ünlü aktörleri okuyordu. Sait Faik'in öykülerini Şükran Güngör, Kâmran Yüce okuyordu. Küçük Sahne'nin aktörleri, ya da aktrislerden Ayfer Feray filan okuyordu.

- Kaç yaşında yaşam karşınıza dikildi? "Artık çalışmalıyım" dediniz?

- Oldukça geç. Ben üniversitede okurken, gene Adnan'la birlikte, ilk defa haftalık Kim dergisinde düzeltmenliğe başladık. Benim gerçeklerden kaçan bir yapım olduğunu düşünürüm. 60'ların başında Cumhuriyet'e bile beni Adnan Özyalçıner aldırdı. Aslında ailemin benim çalışmama ihtiyacı vardı. Annemin bütün çocukları ölüp bir tek ben yaşadığım için bana yönelik özel bir korku taşıyordu. O yüzden de çalışmaya yönlendirme anlamında bir zorunluk duyurmadılar bana. 1960'lı yıllarda ancak evlendikten sonra geçim gibi gerçeklerle yüzyüze geldim.

- Cumhuriyet'e girdiğinizde bir genç olarak düşleriniz var mıydı oraya ilişkin? Yoksa düşleriniz dışarıda yazarlığa ilişkin miydi?

- Hep yazarlığa ilişkin. Hatta biz bir-iki yıl geçici olarak çalışıp gazeteden ayrılmayı düşünüyorduk. Orada öyle yirmi yıl kalmayı hiç düşünmemiştim. Bu yüzden de kitapevi açtım. Onun nedeni de bir an önce gazeteden ayrılıp kitapçılık yapmaktı. Yazara en uygun çalışma ortamının o olacağını dü-

şündüm.Sonra öyle olmadığını anladım. Katı gerçekler karşısında hayallerim kırılmaya mahkumdu. Adnan'ın ayakları daha çok yere basıyordu. Benim bu kitapevi açma cesareti göstermem şaşkınlıkla karşılandı. Hiç sermayem yoktu. Benim yaptığım şeyin bir hayal olduğunu, sonu olmayacağını söylüyorlardı ama ben dinlemiyordum.

- Ortak düşler var mıydı?

Varsa da bizim o arkadaş çevresinde düşlerimiz sanat ve edebiyat ile ilgili düşlerdi. Siyasi düşler olduğunu hiç hatırlamıyorum. Sanat tutkusu, yazma tutkusu vardı.

- Sizin gittiğiniz yoldan farklı olarak, bu işlerden kendi çıkarına bir şeyler elde etme çabasını gösterenler var mıydı?

Tabii bizim o salt sanat dediğimiz yolda sonradan birçok arkadaşın samimi olmadığını, bu sanatsal çalışmaları başka şeylere alet ettiklerini gördük. Örneğin bir gazetenin kültür sayfasını ele geçirmek, onun yöneticisi olmak, bir yayınevine girip onun redaktörü olmak gibi, bize göre sanatı önemseyenlerin yapmaması gereken işler. Bizim çevremizde olup da sonradan bir bakıma hayal kırıklığına uğratanlar da oldu. Bana göre hayal kırıklığı idi. Onu da kendimiz gibi sanıp birlikte hareket ediyoruz bir süre, sonra adam gidiyor bilmem nereye baş olmak için her şeyi ayaklar altına alıyordu. Biz bundan sanat adına alınıyorduk.

- Bu şekilde donanımlı olan insanlara çevrenizde ayrıcalıklı bir bakış var mıydı?

Çok genel bir şey söyleyemeyeceğim, ama benim çevremde bu işi anlayacak, beni teşvik edecek kişiler olmadığı gibi, bir kısmı da hafifseyerek bakıyordu. Bunun bir gençlik heyecanı olduğunu düşünüyorlardı. Bir kısmı da, kendileri kavramasa bile, bunun iyi bir şey olduğunu düşünüyordu. Bana özel bir dikkat gösteren komşular vardı. Teşvik eden ama kendisi okur yazarlığa hevesli olmayan. "Bu çocuğun hevesini kırmamak lazım" dendiğini hatırlıyorum. Bu çevreler kültürel anlamda donanımlı çevreler değildi. Ben ailemde, çevremde, kiracılar hariç, kitaplığı olan, edebi anlamda eserler okuyan, sanat kültür konularında konuşan kişiler olduğunu hiç hatırlamıyorum. Örneğin beni bir kiracımız üniversitede okumuş sonra Fatih'te kasaplık yapmakta olan bir genç ilk kez tiyatroya götürmüştü. Tepebaşı'ndaki Dram Tiyatrosu'nda Halit Fahri Ozansoy'un "Baykuş" adlı oyununu seyretmiş, çok heyecanlanmıştım.

- Gençler arasında kadın-erkek ilişkileri nasıldı?

Cinsiyet ayrımı yapılmayan bir ilişki vardı. Şöyle düşünüyorum, hem İstanbul için hem de kendi mahallemizde o günlerle ilgili: kollektif bir yaşam vardı. Sokak evin bir uzantısı gibiydi. Bugünkü gibi bir ayrım yoktu, ev de sokağa dahildi. Beylerbeyi'nde olan bir olay Aksaray'da da yaşanırdı. Şimdi öyle bir şey söz konusu değil; tam tersine hücrelerden oluşmuş bir yaşam biçimi egemen. Aslında ben yaşamımızın da şu anda F tipi içinde olduğunu düşünüyorum. Herkesi kompartımanlarda yaşatıyorlar. O zaman bunun tam tersiydi gibi geliyor bana. Komşular aynı ailenin fertleri gibi. O yüzden benim şiir yazıyor olmam başka bir ailedeki insanı da ilgilendiriyordu.

- Ekonomik koşullar bugünkü gibi zorlu muydu, yoksa daha mı az sıkıntılıydı?

- Daha az sıkıntılı olduğu söylenemez. İkinci Dünya Savaşı koşulları da bunun içinde düşünülürse öyle değildi. Bulunmayan maddeler, kuyruklar vb. gibi. Çok şeyin yokluğu çekiliyordu. Ama o insanları birbirinden uzaklaştırmayan, tam tersine yaklaştıran bir şeyler vardı sanki. Mülkiyet fikri belki bugünkü ölçüde yaygın değildi. Demokrat Parti döneminden itibaren değişiklikler başgösterdi. Zaten ondan sonra apartman dönemi başladı. Evleri alıp apartman yapmaya başladıktan sonra değişim rüzgârı somut hale geldi. Bir süre direnen direndi. Apartman kollektif yaşamı ortadan kaldırdı. Kompartman dediğim, kişilerin F tipine geçişinin ilk adımı apartmanla oldu. Bir de anım var: Bizim evimiz iki sokağın kesiştiği noktada. Yanında bir de boş arsa var. Bizim ev ondan sonra geliyor. Evin arka tarafına bakan binayı başka birinleri satın aldılar. Orayı alan kişinin ilk işi, o evin bahçesine bakan bizim evin pencerelerini tahta çakarak kapatmak oldu. Komşu teyze ve amcalar da bizim eve gelerek bu çakılan tahtaları yıkma eyleminde bulundular.

- Artık ben bunları yapmayayım, kocaman adam oldum dediğiniz zamanlar oldu mu?

Yaptığım kimi şeyler için: "Sen kocaman adamsın, bunları yapma!" türünden sözlerle karşılaştığım oldu. Hayalperestlikle suçlandığım da. Örneğin hiç sermayesiz olarak kitapçılığa başlamak bunlardan biriydi. Benim kitapçı olmamı kolaylaştıran olay aslında Kapalı Çarşı yangını oldu. Yangın olunca içindeki esnaf Beyazıt'ın çeşitli binalarına taşındı. Yangından sonra Kapalı Çarşı'nın restorasyonu tamamlanınca esnaf yeniden kendi dükkanlarına döndü. Beyaz Saray'ın altındaki tüm ayakkabıcı dükkanları raflarıyla birlikte boşaltılmış oldu böylece. Çarşının yöneticileri de o alt katı kitap çarşısı yapma kararı aldılar. Adamlar hava parası almadan, sadece kirayı ödeyenlere dükkanları kiralıyordu. Bense zaten yayınevlerini tanıyordum, Örneğin Mehmet Fuat "De" yayınlarını kurmuştu.

Onlardan satılınca ödeme koşuluyla kitaplar almıştım. O günlerde yayın dünyası çok hareketliydi. İlk defa Yön'de Doğan Avcıoğlu Nazım Hikmet'in şiirlerini denemek için yayınladı. Bir şey olmadı. Sonra "Kurtuluş Savaşı Destanı" yayınlandı. Ben de büyük bir heyecanla aldım vitrine koydum. Ertesi sabah geldim, vitrin tükürük içindeydi. Bu 1966 yılında oluyor. Ondan sonra da polisler sık sık gelip kitap toplamak için dükkanı basıyorlardı. Dağıtımcı olduktan sonra, çıkan kitaplar dağıtılmak üzere bana geliyordu. Arkasından da polisler. O zamanlar cep telefonu yoktu, hatta dükkanda telefon bile yoktu; buna karşın bir yolunu bulup yayıncılar haber gönderiyorlardı. Çarşıda benim gibi kitabevi açan birçok yazar, ozan gelmişti. Günay Akarsu, Yusuf Ziya Bahadınlı vardı. Sol tarafımda Adnan Cemgil, sağ tarafımda Tektaş Ağaoğlu. Biraz ileride Bülent Habora. Demek ki benim gibi heves eden başkaları da vardı. Aydın adamın yapacağı iş budur diyen. İlk seçimlerde bizim çarşıdan bir de milletvekili çıktı. Yusuf Ziya Bahadınlı TİP'ten milletvekili oldu

- Birgün şair Kemal Özer'in kendisinden sonraki bir nesil olarak bir kızı oldu. Onunla nasıl bir ilişki oluştu aranızda?

- Onun yedi-sekiz yaşında olduğu dönemde benim engellemeye çalıştığım şey televizyon yayınlarını izlemesi oldu. Televizyon almamak için direndik. Okulda öbür arkadaşları aracılığıyla sürekli etkinlendiği için ders çalışmaya gittiği arkadaşlarının evinde TV seyrettiğini farkettik bir süre sonra. O zaman şöyle düşündüğümü hatırlıyorum. Bir el evinizin içine giriyor ve çocuğu sizden alıyor. Bir çok alanda var da orada somut olarak görüyorsunuz. Onun dışına çıkmak, onun etkisinden sıyrılmak toplumun dışında yaşamak gibi bir şey mümkün değil. Sonra başka evlerde seyretmesin diye almak zorunda kaldık. Birçok kişi de öyle yaptı. Kitaplar konusunda da öyle. Şunu okumasın bunu okumasın gibi bir kaygı hiçbir zaman geçerli olmuyor. Biz de kendi kitaplığımız için hiçbir yasak koymamıştık o çocukken. Onun daha olumlu bir yol olduğunu gördüm. Yasaklanmadığı için merak etmiyor. Alıp bakıyor, okuyamadığı kitabı bırakıyor. Düşündüğüm zaman, çocuğumla yeteri kadar ilgilenmediğimi görüyorum. Sanat yüzünden. Sanat tutkunluğu demek ki beni çok etkilemiş.

- Peki kızınız edebiyattan etkilendi mi?

Önce iyi bir okur oldu. On yaşında bütün Orhan Kemal'leri bitirmişti. Edebi anlamda iyi okuduğunu düşünüyorum.

- Bu onu yazmaya teşvik etti mi?

Etmedi. Ama sanat tarihine yönelmesinde, bunun etkisi oldu mu bilmiyorum. Şimdi de orada öğretim üyesi. Doktorasını okudum, çok güzel yazmıştı, dili nefisti.

- Gençliğin şöyle bir yanı var: Belli birikimler ediniyorlar, belli kitaplar okuyorlar fakat somut bir olay karşılarına çıktığı zaman birdenbire onlar da sistem içindeki o bizim pek de onaylamadığımız bir tarzda davranıyorlar. Örneğin bu, sizin yaşamınızda da var.

- Sadece gençlikle ilgili değil, insanların genel olarak eğilimi şu: bir şey öğrenmek isteyince karşısına çıkarılan şeyi, öğrendim dediği şeyi bir sonuç olarak öğrenmeyi seçiyor. Diyelim ki ben vardığım bir sonucu kendisine aktarıyorum. Bunu alıyor ve öğrendim zannediyor. Aslında asıl öğrenmek, o benim anlattığım veya benim vardığım sonucun değil, o sonuca varmak için geçtiğim yolun öğrenilmesidir. Başka bir söyleyişle yöntemini öğrenmek lazım diye düşünüyorum. Sadece sonuç öğrenildiğinde, sadece o sonuçla yetinilmek zorunda kalınıyor. Başka bir şey ile senin anlattığın arasındaki bağlantı kurulamıyor. Onun gerçekliğini bulacağın yöntemi edinmiş olman lazım. Brecht'teki adamın açlığını gidermek için yemek vermek yerine, açlığını giderecek yolu öğrenmesini sağlamak yöntemi gibi. Bu sonuç çıkarma yöntemini öğrenirseniz, o zaman karşınıza çıkan şeyin gerçekliğine varmak için o yöntemi uygulayabilirsiniz. Yoksa ezbercilik oluyor. Problemlerin sonuçlarını ezberlemek değil, sonuca giden yolu öğrenmek önemli.

- Bugünün gençliği hakkında ne düşünüyorsunuz? Genelde yaşlı kuşak şöyle diyor: "Biz gençliğimizde şöyleydik, şimdikiler hiç bizim gibi değil"

- Mümtaz Soysal'ın bir yazısını keşmiştim, orada "gençlere karşı ekşimemiş" diyordu. "Biz gençliğimizde böyleydik, şimdikiler böyle" diyenler için böyle bir deyim kullanması hoşuma gitmişti. Ben öyle demiyorum,, bunun dönemsel olmadığı kanısındayım. Her dönem için geçerli bir durum, gençlik döneminin koşullanması. Tabii, o koşullanmanın şekli, kapsamı, özellikleri değişiyor, yaşam değiştiğine göre. 50'li yılların koşullanması farklı, bugünküler farklı. Ama sonuç olarak her ikisinde de koşullanmaya açık bir kesim. Gençliğin toplumsal bir statüsü yok, geçici bir dönem. Bence o geçici dönemi en iyi şekilde kullanmak, demin konuştuğumuz gibi, yöntemleri edinmekle mümkün. Bilgi değil, bilginin nasıl kullanılacağını öğrenmek. Onu eğer insan gençlik döneminde başarabilirse, bu anlamda bir yetişme söz konusu olursa o zaman toplumsal yapı içinde yer aldığı zaman da durum farklı olur gibi geliyor bana. "Ben gençken şunu yapar-

dım, şu hevesim vardı, sonra kırıldı, bugün artık yapamaz duruma geldim" denmesi için de ben o yetişme döneminde iyi bir yapılan olmadığından öyle sonuçlar ortaya çıkıyor diye düşünüyorum. Çok önemli bir dönem ve onun hakkını vererek bu şekilde bir sonra da kullanabileceği yapısal temel edinerek o dönemi geçirmek gerekir diye düşünüyorum: Sanat yapmak, sanatla okur olarak da ilgilenmek gibi eğitimlerin amacının o olması lazım diye düşünüyorum. Sonraki hayatı da belirleyecek. Sistemin içinde dışında yer almak gibi kaba bir ayrımın ötesinde. Tabii ki öyle bir sonucu da verecektir sisteme entegre olmak, olmamak gibi. Ben işte bu kitapçılık yapma döneminde 60'lı yıllarda değişim geçirdiğim dönemde, benim hayalperest olmam veya daha derinden koşullanmış olmam sanat konusunda yedi yıl kadar hiçbir şey yazmamamı getirdi. Sosyalist olmakla sonuçlanan dönem çok uzun sürdü bende. Bir bakıma pişman değilim diye düşünüyorum çünkü belki onun için daha sağlam oldu. Kafka'nın sabahleyin böcek olarak kalkma öyküsü bizi çok etkilemişti. O dönemde de böcek olarak yatıp sabahleyin kelebek olarak kalkanlar vardı. Ben galiba bu yöntem meselesini yedi yılda ancak kavrayabildim. Genellikle insan gençken çok daha çabuk sonuca ulaşmak istiyor. Örneğin tiyatro yapıyorsanız tiyatroyu ilk defa yeryüzünde yapılır hale geldiği veya tiyatro adı verilecek olayın başladığı noktaya kadar gitmek lazım. Oradan kavramaya başlamak lazım. Halbuki aceleci bir insan sadece bugünküleri öğrenmekle herşeyin bittiğini zannediyor. Benim uzun süren serüvenimin nedenini ben öyle bir şeye bağlıyorum. Sanatın ne zaman ortaya çıktığına kadar gerilere gittim. Bütün çağlar boyunca hangi aşamalardan geçmiş, neleri değişmiş neleri aynı kalmış, çeşitli toplum yapılar içinde hangi aşamalardan geçip bugüne gelmiş. Geçen o uzun süre benim bu tür bir araştırmaya girmem oldu. Sanat konusunda üzerimizdeki koşullanmayı başka türlü atamayacağım için oldu. Sanatın benim için 1950-60 yılları arasındaki anlamı tamamen ben merkezciydi. Yaptığım sanatın benimle ilgili bir şey, başkasını ilgilendirmeyen bir şey olduğunu düşünüyordum. "Benim yaptığım şey beni ilgilendirir sanat eseri sadece bir sonuçtur, onun oluşum aşaması başkasını ilgilendirmez" diyordum. Karagöz perdesi gibi düşünürdüm sanatı fakulteye girdiğim zaman. Sanatı hazırlayan görünmüyor, perdenin arka tarafında, izleyici ise ön tarafında. "İzleyicinin perdenin arkasını görmesi gerekmiyor, orada olup bitenler onu ilgilendirmiyor, o sadece perdeye yansıyan kısmını görmeli" diye düşünüyordum. "Benim buradaki faaliyetim perdeye yansıyan sanat eserini tutarlı hale getirmeye yarar" diye düşünüyordum. Sonradan, yedi yıl sonunda vardığım yer ise tamamen farklı. Kendimi toplumsal bir ürün olarak algılamaya başladığımı söyleyebilirim. Dolayısıyla yaptığım sanat, perde benzetmesi gibi değil tamamen insanlarla, okurla birlikte düşünülmesi gerektiğini anladım. Sanat eserinin ancak okunduğu zaman, okurla buluştuğu zaman tamamlanan bir süreç olduğunu düşünmeye başladım. Senden başlıyor, sanat eseriyle devam ediyor, okurla ya da sanat alıcısıyla süreç tamamlanıyor. O zaman sanat eseri sanat eseri haline geliyor, çember tamamlanıyor. George Thomson'ın "Marksizm ve Şiir" kitabını ben yayınladım. Ondan pek çok kişi gibi ben kendim de yararlandım. Marksizm konusunda bir takım kitaplar yayınlanıyordu ama sanata bakışı, hele özel olarak şiire bakışı içeren kitaplar yoktu. Benim de özel olarak en merak ettiğim konuydu. Yöntem zaten değişmiyor. Bakıyorsunuz çağlar değişmiş, sanatın özellikleri değşimiş, yapılan sanat değişmiş fakat bir de değişmeyen devam eden bir tarafı var, onu görüyorsunuz. Ona bakmanız lazım, görmeniz için. Bütün o akışı izlemeniz onu kavramaya çalıştıktan sonra o bilgilerden yönterni edinmeniz gerekir. O zaman karşınıza çıkan başka bir şeyde yöntemi uygulayabilirsiniz.

ESTETİK

Afşar TİMUÇİN

İNSANCIL YAYINLARI

Öykü

SOĞUK BİR GÜLÜMSEME

İsmet ALICI

Üç gündür karnına bir şey koymamıştı Sedat. Üç gündür sadece su içmişti. Oysa bu yakıcı güneş onun daha çok başını ağrıtıyor... açlığını sürekli aklına getiriyordu. Bir yere oturmak, dinlenmek istemiyordu... eğer bir yere otutursa, kendisiyle daha çok cebelleşeceği aklına geliyordu. Yürürken hiç olmazsa sağa sola bakarak kendiyle cebelleşmesinin önünü kesecekti. Böylesi daha iyi diyordu yürümek, kendi kendine Sedat... hem yürürken izmarit bulma umudu çoğalacağı gibi... kendini tanıyan birine rastlayabilirdi bu kasabada.

Bu kasaba turistik bir kasabaydı... eğer bu ülkede yaşayan biriyseniz bu kasabayı bilirsiniz. Daha bundan on beş yıl önce muz bahçeleri kumsala kadar uzanırdı. Denize girmek isteyen muz bahçelerinden geçerek denize ulaşırdı. O zamanlar bu kasaba sakin, fazla kalabalık olmayan her yanı bahçelerle bostanlarla kaplı bir kasabaydı. Şimdi ise disko... bar... lokanta... taverna... otel... pansiyon ve yüzlerce mağazayla kocaman bir şehir olmuştu. Dışardan gelenler buranın halkını sevmez, bu kasabadakiler ise dışardan gelenleri pek sevmez. Hele de kürtleri.

Sedat on yedi gün önce memleketi Diyarbakır'dan bu kasabaya geldi. Üç gün önce tüm parası bitti. Aç, susuz iş aramaktan başka yolu kalmamıştı ya da hırsızlık yapacaktı. Üç gündür bir inşaatın içinde kalıyordu. Dört tane sandalye ile yastık çalmıştı bir kafeteryadan. Elbiselerini üstüne çekiyordu. Bir battaniyesi yoktu, sabahları soğuk oluyordu biraz hepsi bu. Soğuğa alışmıştı alışmasına da açlığa alışamamıştı.

İşte bu öğle üzeri hem iş arama hem birkaç izmarit bulma ve bir tanıdığa rastlama umuduyla kasabanın kumsalında yürüyordu Sedat. Gerçi umududa tükenmişti. İş olsa da, memleketini sorduklarında işsiz kalıyordu Sedat. Artık çevreye, nasıl birşeyler aşırabilirim gözüyle bakıyordu. İlerde bir simitçi gördü... genç bir çocuktu. Gözüne kestirmişti simitçiyi Sedat. Derin bir soluk olarak yaklaştı. Cesaretini topladı tam yanaşıp birşeyler söyleyecekti ki, simitçinin çevresini kimi insanlar sardı. Durdu, çekilmesini bekledi onların... bu arada derin derin nefes alıyordu. Kalabalık çekilince titreye titreye simitçiye yaklaştı. Simitçinin gözlerinin içine bakarak, kesin bir ifadeyle;

- Açım, dört gündür, dedi.

Sustu, sustu, sustu, simitçi bir ara ona baktı. Sonra denize baktı.

- Açım, iş bulursam hemen verirım parasını, dedi.

Simitçi, bu sefer Sedat'a dikkatli baktı. Güvenilir mi, güvenilmez mi diye. Gözgöze geldiler. Sedat kaçırdı bakışını. O sıra simitçi, simiti uzattı Sedat'a.

- Al bunu, parasını da istemem, ama bir daha bana uğrama. Haydi kardeşim işine.

Sedat simiti aldı uzaklaştı. Ara sokakta bir çeşme olacaktı bildiği kadarıyla. Kuru kuruya simit gitmez ki... güneş de öyle sertleştirmişti ki. Simiti çeşme başında yedi, şimdi biraz rahattı. Sağa sola baktı. Uzun bir izmarit, ayağıyla kapattı çevresini, çevreyi kontrol etti, kimse kendisine bakıyor mu diye. Marketin bahçesinde oturan adam dalmıştı, bakışı da kendinden yanaydı. Bekledi biraz. Adam başını eğince, eğilip sigarayı aldı. Şimdi elindeydi sigara, hem de kaliteli. Tek sorun bunu yakmaktı artık.

Hemen bitişikteki kafeteryada sırtı kendisine dönük bir genç sigara içiyordu. Ateşi ondan isteyebilirdi. Arkasından ona yanaştı.

- Arkadaş, ateşi alabilir miyim, dedi.

Sırtı dönük genç döner dönmez tanıdı onu, bu Mehmet'ti. Memleketten komşusu. Mehmet'te hemen onu tanıdı. Tokalaştılar, sarmaş dolaş oldular. Oturdular sonra.

- Sedat, ne yapıyorsun buralarda.

- İş aramaya geldim, bilirsin çatapata İngilizcem var. Kurslara gitmiştim biraz. Eh garsonluğu da herkes yapar dedik... geldik buralara. On yedi güdür burdayım. Bir türlü iş bulamadım. Bu sezon böyle diyorlar. Bu sene az turist gelmiş buralara. Bu yüzden daha iş bulamadım. Bütün param tükendi Mehmet, üç gündür açım.

- İşi merak etme, Sedat. Kalacağın yeri de. Benimle kalırsın. Haydi şimdi yemeğe gidelim, birşeyler atıştıralım. Caddedeki lokantalardan birinde birşeyler yeriz.

Kalkıp hesabı ödedikten sonra Mehmet'le Sedat yürümeye başladılar. Sedat hâlâ iş konusunda kuşkuluydu ama, ne de olsa bugün karnı doyacaktı. Yine de dayanamadı, sordu.

Mehmet, işi merak etme diyorsun. Yoksa bana göre bir iş mi var?

Mehmet, bir sağdan bir soldan Sedat'a baktı. Uzun uzun inceledi onu.

Yahu, Sedat senin tipin afili, iyi iş yaparsın. Merak etme.

Lokantaya girdiler. Mehmet fazla birşey yemene gerek yok dedi. Nasılsa akşam bol bol yiyeceksin. Garson yaklaşınca bir çorba, bir adana söyledi Sedat'a. Çorba geldi, yemeğe başladı Sedat. Bir ara sordu Mehmet'e;

- Neden akşam bol yemek yiyeceğim Mehmet?

- Anlatırım sonra. Hele yemeğine ye. Bir eve gidelim. Sen üstünü başını bir değiştir. Benimkilerden birşeyler giyersin. Seni bu akşam grand tuvalet yaptıracağım.

Sedat iyice merak ediyordu çalışacağı işi. Ama bir türlü ne iş yapacağını öğrenememişti. Hem niye grand tuvalet giyecekti, neden Mehmet onu, uzun uzun inceledi. Niye tipin afili iyi iş yaparsın dedi. Kuşku, Sedat'ın içini kemiriyordu. Hâlâ ne iş yapacağını öğrenememişti. Lan iş miş derken başı belaya girmesin. Bu sırada Mehmet cep telefonunu çıkardı. Hızlı bir şekilde bir yeri aradı.

Alo, Vedat abi sen misin? Yemek yiyorum lokantada, bir hemşerime rastladım gezerken. Memleketten komşum. Bak Vedat abi, bu çocuk canavar gibidir. Hem öz dili gibi ingilizce konuşuyor kerata. Tarık Akan, bıjik Delan yanında halt etmiş. Akşama arkadaşım Sedat'la gideceğiz o işe. Sen merak etme abi. Merak etme, bütün sorumluluk bana ait. Öyle bir durum olursa, ben cebimden öderim parayı, Vedat abiciğim.

Telefonu kapatır,

Mehmet iş oldu. Duydun sorun çıkmasın diyor bizim İzmirli.

Sedat şaşkın şaşkın bakar. Lan bu iş çatallı, anasını satarım valla, işe mişe çıkmam.

- İşi bilmiyorum ki, sorun ne olur Mehmet. Şu işi iyice anlatsana bana meraktan öldürecen beni ya.

- Anlatacağım ya, ne acele ediyorsun. Hele bir eve gidelim.

Kalkarlar, Sedat, Mehmet'in ardından, Mehmet'in evine doğru yol alır. Arka sokaktaki bir apartmana girerler. Mehmet'in evine çıkarlar. Eve girdiklerinde Sedat şaşırır. Ev pırıl pırıl, eksik hiçbir şey yoktur; televizyon, video, kamera, müzik seti, şohben, çamaşır ve bulaşık makinesi. Gardolabı açınca daha da şaşırır Sedat. Yığınla tertemiz elbise var gardolapta. En az oniki onbeş çift ayakkabı gardolabın altında. Hepsi de gıcır gıcır. Oysa Mehmet'in ailesi açlıktan ölüyor. "Yahu nedir bu iş" diye iç geçirir.

Mehmet sevinçli bir halde onun şaşkınlığını seyreder.

- Merak etme Sedat, sen de yakında bir ev tutarsın. Benle kalmak istemiyorsan. Nasılsa bu işte karnın iyice doyacak, semizleneceksin. Hele sen şimdi bir banyoya gir. Yıkan kendine gel.

Sedat hiç ses çıkarmadan, banyonun yolunu tutar. Bu arada Mehmet, Sedat'a uyacak elbiseler arar. Eh boyları posları aynı zaten. Banyodayken seslenir, Sedat'a.

- Sedat, elbiseler kapının arkasında. Onları alırsın. Söylesene kaç numara ayakkabı giyiyorsun, sen.

- 42.

- İyi çok iyi, bende 42 giyiyorum. Sana bir de ayakkabı ayarlayayım.

- Sağol, bu iyiliğini unutamayacağım.

İyilik mi kötülük mü, başına gelecek işi bilmiyordu.

Sedat banyodan çıkar. Üstünü başını giyer. Elbiseler tamamıyla uymuştu ona. Aynanın karşısına geçer. Tam zengin piçlerine dönmüştü. Dönmüştü... dönmesine de, ne iyi olmuştu. Mehmet neşeli onu seyreder bir süre.

- Ee, anlat bakalım Mehmet nedir bu iş.

Mehmet hiç umursamaz. Cebinden üç onluk çıkarır, Sedat'a uzatır.

- Sedat, ben şimdi banyoya giriyorum. Sen de saç sakal traşına gideceksin. Filinta gibi olacaksın. anladın mı. Kapıdan çıktığında sağa doğru git, berber karşına gelir. Sen traş olup gelene kadar, ben de banyomu yaparım. Haydi marş marş.

- Şu işi anlatsana ya.

- Acele etme. Sen traş ol. Ben de banyomu yapayım.

- İyi öyle olsun, dedi Sedat.

Berbere doğru yola koyuldu. Traş oldu, kolonyalar kokular süründü berberde. Kendine bir paket sigara aldı eve döndü. Mehmet banyodan çıkmıştı. Artık, ne iş yapacağını anlatabilirdi. Koltuğa oturur oturmaz, Sedat sordu.

- Mehmet, ne iş yapacam ben.

Mehmet duymamazlıktan geldi. Bu arada saate baktı. Saat 22.00 olmuştu.

Yine sordu Sedat.

- Ne iş yapacam, söylesene.

- Vay be, saat on olmuş. Haydi işe gidiyoruz. Yolda anlatırım sana ne iş yapacağımızı. Misleri fazla bekletmemek lazım.

- Ne misi Mehmet?

- Hele çıkalım yolda anlatırım Sedat. Ne acele ediyorsun. Herkesin yapabileceği iş bu, öyle özel bir yetenek lazım değil ki.

Bu arada apartmandan aşağı inmişler... sokakta yürümeye başlamışlardı. Mehmet Sedat'a dalga geçer bir edayla sordu.

- Sen hiç kerhaneye gittin mi?

Mehmet biraz kızgın, biraz şaşkın

- Ne kerhanesi be... Nerden çıktı bu şimdi.

- Kızma arkadaş, hele sen gidip gitmediğini söyle de, ben ona göre anlatırım.

Sedat başını, sağa sola sallar. Ne söyleyeceğini bilmez halde.

Kerhaneye hiç gitmedim. Dört beş kere Eşo'nun Gülsüm'üne takıldım.

- Şu bizim alt sokaktaki Eşo'nun Gülsüm'ümü çok ateşli karıdır. Ben de gittim ona birkaç sefer. Tadı damağımda hâlâ.

Bırak şimdi bunu, işi anlat sen bana, kerhane muhabbetinin sırası değil.

Mehmet bir süre susar konuşmaz. Sedat onun konuşmasını sabırla bekler. Sonunda konuşur Mehmet.

Şimdi nereye gidiyoruz biliyor musun?

Nereden bilecem. Hiçbir şey söylemedin ki. Yoksa kerhaneye mi götürüyorsun beni. Yok arkadaş, kerhanede işim yok benim.

Yok yok kerhaneye değil lan. Agora diskosuna.

- Disko mu. lan lafı geveleme. Ne bok var diskoda.

Yerleri süpüreceğiz.

- Bu saatte?

He bu satte.

- Dalga geçme Mehmet, Allahını seversen.

Mehmet birden ciddileşir. Sedat'ın yüzüne bakar... bir süre durur ve konuşur.

- İki mis var. Onları mutlu edeceğiz.

Sedat'ın yüzünden ekşinti geçti. Sıktı kendini. Midesi bulandı.

- Nasıl mutlu edeceğiz?

- Şimdi diskoda, onlarla içeceğiz... eğleneceğiz... onlara cicim, canım diyeceğiz. Diskodan sonra ise, onlarla birlikte kaldıkları apart otele gideceğiz. Sabahı orada edeceğiz.

- Nasıl yani?

- Nasır değil, canım kan çıbanı. Onlarla yatacağız. Adam başına 150 dolar alacağız bu işten. Sen Catrin'le yatacan, ben Lisa'yla. He onlardan 150 değil 200 dolar alacağız. 50 doları Vedat abiye vereceğiz. Bu işi İzmirli ayarladı çünkü.

- O niye?

- Dedim ya, işi Vedat ayarladı. Ben ayarlasaydım. 200 dolar alırdın.

- Nasıl sen ayarlasaydın.

Dört senedir burdayım. Ayarladığım hanımlar var benim de. Her yıl gelirler. Bunun yanında her sene altı yedi tane ayarlarım bende. Yıllık kazancım bu işte onbin dolara varır bazen.

Erkeklere karı ayarlıyon mu barı?

Mehmet birden sertleşir.

- Ağzını bozma lan. Ben pezevenk miyim?

Bir süre konuşmazlar. Yürüyüşe devam ederler. Sonra Sedat durur. Hiçbir yere gitmez bir halde.

- Ne oldu niye duruyorsun, gecikeceğiz.

- Ben bu işi yapamam.

- Bırak şu ayakları. Vedat beni ilk işe götürdüğünde ben de senin gibi düşünmüştüm... tiksinmiştim bu işten, sonra alıştım. Hem ben yapmasam başkası yapacak. Bunun namusla, onurla hiçbir ilgisi yok. Hem kim bileccek. Senden benden gayri.

- Bana başka bir iş bul. Borcunu öderim Mehmet.

Bu sezonda sana iş bulmak. İş nerede herkes aç... işsiz, sağına soluna hiç bakmıyormusun sen. Geçen yıl hergün bir kadına çıkardım. Bu yıl haftada daha üç kadını geçmedi. Anladın mı, eskisi gibi turist kaynamıyor buralar. Sebebi ne biliyor musun. Herkes turisti kazıklamaya çalışıyor, bir de bütün turistlere orospu ya da pezevenk diye bakıyorlar. Yok terörden dolayı turist gelmiyormuş. Yalan yalan. Bu işi en fazla iki üç yıl yaparsın. Sonra ağalar beyler gibi yaşarsın. Sende bu boy pos varken. (Omzuna vurarak) Benden bile yakışıklısın kerata. Bir de Misleri, leydileri mutlu ettin mi, herşey tamam. Ne söylerlerse gül, kahkaha at yeter. Cep dolu keyif keka. Daha ne istersin hıyarto.

Sedat başını eğer. Midesi felaket bulanıyordur.

- Ben bu işi yapamam.

- Yaparsın yaparsın. Hem bu vakitte kimi bulacam. Eskiden Veysel piçine güvendim, iş tutturdum. Pezevenk karının parasını çaldı. Şimdi kimse iş vermiyor. Parası da tükendi aç sefil geziyor. Sende mi aç gezecen. Hem bu akşam senden başka kimse olamaz. Kimseyi bulamam ben. İstersen yine yapma bu işi. Yarın vazgeç. Bende ona göre hareket ederim. Hem bu para sana birkaç hafta yeter. Belki bir iş bulursun.

Sedat bir süre durdu, düşündü. düşündü. Mehmet koluna vurdu.

- De haydi yürü ya. Geç kaldık. Lan sana güvendik, boşa çıkarma güvenimi.

Önce adım atmak istemedi Sedat. Sonra Mehmet'le yürümeye başladı. Hiç konuşmadı.

Diskoya birkaç adım kala Mehmet gülerek;

- Karılar anan yaşında ama... yüzüne gül. önemseme. Yarından sonra çalışmasın istersen.

Ertesi sabah Apart otelden erken ayrıldı Sedat. Cebinde ikiyüz dolar vardı. Düşüne düşüne arşınlıyordu kasabanın sokaklarını. Birden simitçinin yanından geçtiğini farketti. Simitçi imrenerek şaşkın şakın bakıyordu ona. Elini cebine attı.Simitçinin parasını vermek için. Gözgöze geldi simitçiyle. Soğuk bir gülümseme kapladı yüzünü. Simitçinin parasını vermeden yürüdü gitti.

Derin bir nefes aldı önce, soğuk gülümseme hâlâ yüzünde, ıslık çalmaya başladı.

YILDIZ GÜNCESİ

Cenglz GÜNDOĞDU

16 Aralık Cumartesi

El Hazin, pek sevdiğim bir düşünürdür. Keşke onun çağında yaşasaydım... ya da o, benim çağımda yaşasaydı. El Hazin'le sağlam bir arkadaşlığımız olurdu.

Dün *Felsefe Semineri*'nde El Hazin'i anlattım. Şimdi El Hazin'in iki düşüncesini anlatmak istiyorum.

Alabora olmuş bir toplumda n'apmalıyız. Bu soru, düşünürleri hep uğraştırmıştır. Farabi, alabora olmuş, yoz kişilerin egemenliğine girmiş toplumda erdemli kişiye şunu önerir. Kendini uzak tut.

El Hazin karşı görüştedir. El Hazin'e göre, insan, toplumsal bir varlıktır. Erdem dediğimiz, doğruluk, sevecenlik, vefa... bütün bunlar toplum içinde yaşayan insanların yarattığı değerlerdir. Erdeme burdan bakıldıkta, dünyadan el etek çekme, Farabi'nin deyişiyle, toplumdan kendini uzak tutmak doğru değildir. Diyelim, kendini toplumdan uzak tuttun... gereksinmelerini en aza indirdin. Bir iki bardak suyla, kuru ekmekle yetindin. Bu bile, bir başkasının senin için çalışması demektir El Hazin'e göre. Bundan dolayı, eve çekilmek öbür insanlara haksızlıktır.

İnsan, öbür insanlara hizmetle yükümlüdür. Böyle düşünür El Hazin.

Dostluk son derece önemlidir El Hazin'de. Koşullar n'olursa olsun, ne pahasına olursa olsun dosta ihanet doğru değildir. Dostuna ihanet eden kişi, altına, gümüşe hile karıştıran bir sahtekardır.

El Hazin, ihaneti, ruh hastalığı sayar.

Dün gece, uzun uzun bunların üstünde durdum. Şunu hep söyledim. Felsefi bilgi işlevsizdir. Bilirsin ama hayatını o bilgiye göre biçimlendiremezsin.

Felsefi birikimdir önemli olan.

20 Aralık Çarşamba

Ölüm orucuna bir çözüm bulabilmek için bir küme sanatçı, pazartesi günü toplandık. N'apabiliriz de kesilen görüşmeleri yeniden başlatabiliriz, bunu konuştuk.

Sonunda İstanbul savcısıyla görüşme kararı alındı. Ataol Behramoğlu, Rutkay Aziz, Suavi görüşmeci seçildi. Amacımız, kimse ölmeden sorunun çözülmesiydi.

Sonradan öğreniyorum. Savcıyla görüşmüşler. Savcı, görüşmecilerin telefonlarını almış, Adalet Bakanıyla görüşüp, olumlu olumsuz yanıt verecek.

Umudun yeşerdiği nokta şuydu. Adalet Bakanı, F Tipi'nin bir süre ertelendiğini söyledi. En azından ben, burdan yola çıkarak bir çözüm yolu bulunabileceği umudunu çok az da olsa taşıyordum.

Neden çok az umut. Türkiye, kırım kültürünün... şiddetin egemen olduğu bir ülke. Bin yılın kökleştirdiği kültürel bir yöntem bu. Bizde bir sorunu görüşerek... ortak noktaları yakalayarak adım adım ilerleme kültürü yoktur. Yandaşlar masaya oturduklarında birden sertleşirler, esneklik ciddi bir ödün diye algılanır. Yandaşlarda yenik düşmeme duygusu egemen olur.

Bizler, pazartesi günü, bu sorunu nasıl ele alacağımızı, bu sorununun çözümüne nasıl katkı yapacağımızı konuşurken, meğerse siyasi iktidar kararını vermiş. Salı sabahı bütün hapihaneler kuşatılmış, oruç eylemini bitirmek için harekat başlatılmış.

Şiddet kültürü şaha kalkmış.

Türkiye'de bir sorun anlaşılmadı. Haluk Şahin bugün Radikal'de şöyle yazıyor, *"cezaevlerinden çıkan ambulanslara saldıran perişan ana-babaları gördüm ve kafam karıştı. Bir anne çocuğunun hayatının kurtarılmasına karşı çıkabilir miydi? Cevap "Elbette hayır" olduğuna göre o halde ne oluyordu? "Doğal" olmayanın toplumsal açıklaması ne olabilirdi?*

Ana-babaların çocukları yaşatma içgüdüsünü bile silebilen şey neydi?

Bu gibi sorularla cebelleştim gün boyu.

Net yanıtlar bulamadım."

Gerçekten de yaşatma içgüdüsünü bile silebilen şey ne acaba. Bunu, sokakta devletin kurumlarıyla karşı karşıya gelmeyen bilemez. Devletin hiçbir kurumu, sokaktaki insana, insan diye bakmaz.

En basitini söylüyorum. İstanbul'da taşıtlarda kullanılan akbili doldurmak bile sorun olur kimileyin. Geçen gün benim başıma geldi: Bir silah alıp akbil bürosunu silahla taramayı düşündüm.

Sokaktaki insan için bu ülkede yaşamak, bir yüktür... haramdır. Bir de bu ülkenin hapishanesini düşünün.

Bu ülkenin kurumları, insanda hem yaşama, hem yaşatma güdüsünü silmiştir. Sokakta yaşamayan, hiçbir sorunla karşılaşmayan yazar, bu durumu anlayamaz, herhalde "bunlar hasta" der.

Türkiye'de sokaktaki insan... her insan, "Böyle

yaşamaktansa..." noktasına gelmiştir. Bilenler anlatır, akrep ateş çemberine düşerse, kendini sokarmış.

İnsancıl'ın bulunduğu hanı düşünelim. Bu hanın kapısının önüne kimileyin araba park ederler, dışarı çıkamazsın, içeri giremezsiniz. Haluk Şahin böyle bir durumu yaşıyor mu.

İnsancıl'ın bulunduğu sokağa, yangın çıkarsa söndürücü giremez. Haluk Şahin böyle bir sokakta oturuyor mu.

Hapishaneye adam atıyorsun. Sonra tutup, "Denetlenmiyor hapishaneler" diyorsun.

Peki, ben mi denetleyeceğim hapishaneleri. O kadar gardiyan... o kadar jandarma ne güne duruyor.

Sen, hapishanedeki insanın can güvenliğini sağlamıyorsun, "Efendim örgütler ele geçirmiş hapishaneleri" diyorsun.

Yıllarca kulağının üstüne yat... Türkiye'yi her alanda dolandırıcılar ele geçirsin... sokaklar bile parsellensin, Türkiye'nin tek bozuk yeri hapishanelermişcesine, "Örgütler ele geçirmiş hapishaneleri" de.

Düşünebiliyor musunuz, adamlar toplumu düzelteceğine hapishaneleri düzeltiyor.

Nasıl... şiddetle.

23 Aralık Cumartesi

Hapishane "operasyonu" şunu gösterdi. İnsan haklarının Türkiye'de milimetrik noktalara kadar yerleşebilmesi için bin fırın ekmek yememiz gerekiyor.

Nedir insan hakkı. Ömer Naci Soykan'ın dediği gibi *"İnsanın en temel hakkı yaşama hakkı"*dır. Ömer Naci Soykan, bunu, İnsancıl'ın 2000/11. sayısında yayınlanan *"İnsanın Hakları Olması Ne Demektir"* başlıklı yazısında pek güzel anlatıyor. Hiçbir durum, hiçbir kişi, insanın temel hakkı yaşama hakkını hiçbir gerekçeyle zedeleyemez.

Şiddet kültürünün egemen olduğu yurdum, henüz bu noktada değil.

Bütün dünyada, insanın yaşama hakkının milimetrik noktalara kadar yerleşmesi için, binlerce yıldır mücadele veriliyor.

İşte Konfüçyüs... binlerce yıl önce şöyle demiş, *"Sen hükümet ediyorsun, bunun öldürmeyle ne ilgisi var."*

Konfüçyüs'ün bu dediğini Türkiye'de çoğu kişiye anlatamıyorsun. Çünkü, insanın yaşama hakkı, kişinin siyasi görüşüne kurban ediliyor.

Diyelim, hapishanedekilerin hepsi terörist. Teröristin yaşama hakkı var mı yok mu. Terörist sayılan kişilerin görüşlerine karşı çıkanlara göre, teröristin yaşama hakkı yok.

Pek güzel. Ama burdan şuna geliyoruz. Belli bir siyasi görüş, öbür siyasi görüşlere yaşama hakkı tanımıyor. İşte bundan ötürü islamcı çevre. Hizbullah olayına kesin karşı çıktı, ama hapishane "operasyonlarına" sesini çıkarmadı.

Kimi yazarlara göre, liberaller dışında herkes susmalı. Susmayan yok edilmeli.

Açlık grevini.,. ölüm orucunu başlatan örgütlerin ciddi hataları anlatılıyor. Bence de ciddi hata yaptılar. En büyük hata, güç belirlenmesinde oldu.

Bir mücadeleye girişildikte, güç dengeleri, yaptırım güçleri iyi saptanmalıdır. Daha bir dolu hatadan söz edilebilir. Ancak bu hatalar, insanın yaşama hakkının yerle bir edilmesini haklı göstermez.

Bir de şu var. Bu eylemin, kimsenin burnu kanamadan bitmesi için mücadele verildi. Ben de bu mücadeleye karınca kararınca katıldım. Şimdi bu mücadeleyi verenlere karşı, alaycı, küçümseyici, dahası aşağılayıcı bir psikolojik savaş yöntemi uygulanıyor.

Kendi payıma, 6 milyarın "evet" dediğine, "hayır" diyebilecek moral gücüm her zaman vardır. Öyle psikolojik savaş yöntemlerine pabuç bırakmam ben. İşin bir yanı bu. Ama kuramsal yanı daha önemli. Ben, insan haklarını, bencileyin düşünenler için savunmuyorum. Böyle bir savunu, zaten insan haklarını savunmak değildir.

Ben, hangi düşüncede olursa olsun, insanın yaşama hakkını... o düşüncesini söyleme hakkını savunan bir yazarım.

Bu, benim yazar olmamın temel gerekçesidir Peki, o kişi suç işlerse n'olacak. Bu, son derece yanlış bir düşüncedir. İnsan, suç işleyecek varsayımıyla insan haklarından yoksun bırakılamaz. Bu, bir.

İkinciye geldikte, şu sorulmalı. Suç nedir. Çünkü siyasi erk, durup dururken suç icad edebilir. Özellikle Türkiye'de nelerin "suç" sayıldığının elli yıllık dökümü yapılsa, herkes şaşkınlıktan küçük dilini yutar. Ama şimdi bunu bırakalım. O kişi, suç işlerse, yargı cezasını verir. Bu durumda bile "Bak, senin düşüncelerini özgürce savunsun dediğin kişi suç işlemiş" denemez bana.

Peki, büyük çoğunluk niye bu noktaya gelemiyor. Duyu bilgisinde kaldığı için. Düşünce üretemediği için. Düşünce üretemeyene, düşünce tehlikeli bir suç diye görünür.

Şimdi şu net bir biçimde anlaşıldı. Ben yurdumun esenlikli durumunu göremeyeceğim. Sanki taş devrine düşmüşüm yanlışlıkla. İnsana, insan olduğunu... insanın hakları olduğunu anlatıyorum.

25 Aralık Pazartesi

Tatsız tuzsuz günler... Cumartesi günü bütün

gün yağan yağmur bile sevindirmedi beni. Az önce yolda gelirken, yıllar öncesine gittim hüzünle. 27 Mayıs 1960'tan sonra bir coşku kaplamıştı Türkiye'yi. Yeni bir anayasayla yeni... esenlikli bir yurt kurulacaktı... O tarihte 17 yaşındaydım. Kısa bir yazı göndermiştim Cumhuriyet'e. Okur Mektupları bölümünde yayınlanmıştı. Kafalardaki paslı çiviler çıkarılmazsa hiçbir şeyin değişmeyeceğini yazmıştım.

O kısa yazımdan bu yana 41 yıl geçti. Yurdum daha da kötüleşti.

Neden böyle oldu. Başka türlü olamaz mıydı. Gerçi Marks'a göre "olanlar olması gerekenlerdir" Doğrudur bu. Yine de olanların neden olması gerekenler olduğunu bilmeliyiz.

Herşeyi kapitalizme... sisteme bağlamayı doğru bulmuyorum. Çünkü önünde sonunda sistemi de insan kuruyor.

Şöyle bir insan düşünelim. Bu insan şöyle görüyor kendini. O en zeki, en akıllı, en ahlaklı, en kavrayışlı. O n'aparsa, mutlaka en doğrusunu yapar. Bu insan, dünyanın en pis işini yapsa bile, bunu aklileştirip, dünyanın en temiz işi diye kabul ediyor.

Böyle birini olumlu yönde etkilemek, "Bak sen yanlış düşünüyorsun, yanlış yapıyorsun, bu yaptıkların son derece kötü" demek, bunları kabul ettirmek mümkün değil.

İşte Türkiye'yi yıllardır... yıllardır bu insanlar yönetiyor. Bunun için, yer yerinden oynuyor, ama bu kişiler etkilenmiyor.

Düşünebiliyor musunuz, Demirel, Ecevit, Erbakan, kırk yıldır iş yapıyorlar, ama bunlar tek bir gün yanlış yapmıyorlar. İşin acı yanı, biri çıkıp bunları toprağa gömse bile, bunlar, bir yolunu bulup ortaya çıkıyor. İşte işin zor yanı... halk bunları tepe noktaya getiriyor.

Türkiye'de 30-40 kişinin katledildiği bütün kırımlarda bunlardan biri iş başında. Daha sonra işbaşına gelen Tansu Çiller, Turgut Özal, Mesut Yılmaz hık demiş bunların burnundan düşmüş.

İş bunlarla bitmiyor. Bütün yönetim kadroları, müsteşarlar, genel müdürler, valiler, savcılar, emniyet müdürleri bu çizgiyi izliyor.

Peki, nasıl yetişiyor bu insanlar. Tabii ciddi bir biçimde araştırılmalı bu. İlk elde şunu söyleyebilirim. Aileden başlayarak bütün kurumlar bu insan tipini yetiştiriyor.

Bunun sonucu n'oluyor. Bakın ne oluyor. 9 Temmuz 1998'de Mısır çarşısında bir büfede patlama oluyor. Yedi kişi ölüyor, çok kişi yaralanıyor.

Bu patlama hemen bir örgüte yükleniyor. Bu arada Pınar Selek tutuklanıyor. Ama daha sonra bu patlamaya büfedeki LPG tüpünden sızan gazın yol açtığı anlaşılıyor. Buna karşın Pınar Selek'in tutukluğu devam ediyor.

En son yine bir bilirkişi raporu, patlamaya LPG tüpünden sızan gazın yolaçtığını saptıyor. Ama Pınar Selek'in tutukluluğu devam ediyor. İki yıldır hapiste Pınar Selek.

Başta Pınar Selek, avukatları, iki yıldır bunu anlatmaya çalışıyor ama dinleyen yok. Peki, Pınar Selek'in salıverilmesi için n'apalım. Ölüm orucuna mı başlayalım. Kendimizi mi yakalım. Silahlanıp hapishanemi basalım.

N'apalım.

Bu ülkeyi yönetenler, azıcık Konfüçyüs'ü, azıcık Sokrates'i, azıcık Farabi'yi kavrasalardı Pınar Selek, haksız yere hapiste tutulmazdı.

Tabii bilmediğimiz nice Pınar Selekler hapiste, bu, bilinmiyor.

Daha basit bir sorun. Türkiye on gün tatilde. Niye on gün tatil. Ramazan Bayramıyla, Yılbaşı tatilleri birleştiriliyor, buna iki gün ekleniyor... Hadi tatile gidin.

Peki bu on gün neye mal oluyor Türkiye'de. Bunun hesabı kitabı yapılıyor mu. Hayır.

Bütün hayatlarında onu bunu eze eze, haksızlık yapa yapa, iktidara gelenlere bütün bunları anlatamazsın.

Önümüzde insan sorunu var. Ama bu sorunu çözmek, yeni bir insan yaratmak kolay değil. İşimiz çok zor.

26 Aralık Salı

Demokrasi, Türkiye'de çok kişinin işine gelmiyor. Çünkü demokrasi hak isteme özgürlüğüdür. Dahası var. Demokrasi eleştiri özgürlüğüdür. Sen bir iş yaparsın, iyi bir iş sanırsın. Öbürü kalkar iyi diye yaptığın işi eleştirir. Tabii bunların arasına çıkarlar girer. İşçi kalkar, sermayedara "Sen çok kazanıyorsun, biraz da bana ver" der.

Türkiye, dünyada gelir düzeyi en bozuk ülke. TÜSİAD Yönetim Kurulu Başkanı Erkut Yücaoğlu *"Türkiye, dünyada gelir dağılımı en bozuk olduğu ülkelerden biri değil"* demiş. Gelir dağılımı en bozuk ülke Portekiz'miş.

Bu, benim gerçeklik yitimi dediğim durum. Portekiz'den bana ne demiyorum. Ama gelir dağılımı en bozuk ülke Portekiz diye, bizdekini idare mı edeceğiz.

Sen bana "Hastayım" diyorsun, ben sana "Boşver. Baksana, öbürü ölmek üzere" diyorum.

En kötüyü göstererek bizi kötüye alıştırdılar. Bugün bizleri kötüye alıştırmak isteyen iki kişi gündemimde. Biri İstanbul Ticaret Odası Başkanı Mehmet Yıldırım.

Önce bir saptama. Alaya alınan, "aydın(!) diye küçümsenen bir küme aydın, bu ülkede demokrasi için, İnsan hakları için mücadele ediyor. Bu aydın-

lardan biri sevdiğer İzzetin Önder, bugün Cumhuriyet'de şöyle diyor, *"Türkiye'de uygulanan ekonomik politikalar ülkeyi derin bir açmaza ve uçuruma sürüklemektedir. Ekonomi politikanın altında ezilen bireyler ve gruplar çeşitli yöntemlerle baskı altına alınmaktadır. Söz konusu baskı araçları arasında sayılabilecek olan holding medyası, vakıf üniversiteleri ve salt sermaye çıkarına hizmet eden yüksek eğitim kurumları tarikat yuvaları gibi kurum ve kuruluşlar bir tür 'sosyal narkoz' işlevi görerek tüm toplumun bilincini yönetmekle ve köreltmektedir. Bunların yetmediği yerde de devlet şiddet ve baskı makinesini devreye sokmaktadır."*

İşte bir küme aydın, bu durumun düzelmesi için, tam bir demokrasi istiyor. Buna karşılık İstanbul Ticaret Odası Başkanı Mehmet Yıldırım, dün Yeni Şafak'ta "ara rejim" istiyor. Kendisiyle konuşan Mustafa Karaalioğlu'na şöyle diyor, *"parlamento görevini yapsın 15 tane teknokrat atansın, onlara reformları yaptırtsın, ondan sonra da 'güle güle' desin."*

Kim yapacak bunu. Milli Güvenlik Kurulu.

Mehmet Yıldırım demokrasi mücadelesi için şöyle diyor, *"Kimse bana demokrasi havariliği yapmasın. Benim demokrasi mücadelemin zekatı bunların yedi sülalesine yeter."*

Şu kesin. Bilinsin. Ben, Mehmet Yıldırım'ın demokrasi mücadelesini verdiğini ne duydum, ne gördüm. Ama Mehmet Yıldırım demokrasi mücadelesi verdiğini, bu mücadelenin zekatının bizlerin yedi sülalesine bile yeteceğini söylüyor.

İşte gerçeklik yitimi bu. Demokrasi mücadelesinin tek bir miliminde olmayan Yıldırım, demokrasi mücadelesi verdiğini söylüyor.

Mehmet Yıldırım, geçmişten kötü örneklerle destekliyor ara rejim önerisini. İzzettin Önder'in söylediği gibi, "devletin şiddet ve baskı makinesini devreye sokmasını" istiyor.

Demokrasi, düşünen, düşünürek, sorunlara çözüm arayanların istediği bir yönetim biçimidir. Ben, Yıldırım'ın konuşmasında değil düşünce, düşünce kırıntısı bile görmedim.

N'apsın demokrasiyi Yıldırım.

En kötüyü söleyerek, bizi kötüye alıştıran, "Demek başımıza bunlar da gelecekmiş. İyisi mi susup oturalım" dedirtmek isteyen kişi Adalet Bakanı Hikmet Sami Türk.

Hapishanelere düzenlenen "Hayata Dönüş" harekatı sonucu şimdiye kadar 28 insan öldü. Hikmet Sami Türk, "ölümler beklediğimin altında" dedi.

Acaba kaç ölü bekleniyordu. 50 mi, 100 mü. Adalet Bakanı, bunu söylese de rahatlasak.

29 Aralık Cuma

Pınar Selek salıverildi. Ama Türkiye burası. Pınar Selek İstanbul'da salıverilir, bir başka yerden tüyler ürpertici haber gelir. *Yeni Şafak*'ta Mustafa İslamoğlu yazmış. Yazının başlığı şöyle, *"Sayın Tantan, Sayın Türk; 'Devlet vatandaşına zehir içirmez' deyin lütfen!"*

Olay şu. Ercüment Öztürk, Mustafa İslamoğlu'nun tanıdığı... arkadaşı. Eskişehir'deki köyünde tavuk çiftliği var.

Ercüment Öztürk, salı günü Eskişehir'e gitmiş. Sivil polislerce otogardan alınmış. Ondan sonra masal başlıyor. Aile Öztürk'ü arıyor. Savcılığa başvuru... Emniyet'e gönderme. Tabii Emniyet "Bizde değil" diyor.

Bu durumda n'apacaksın. Türkiye'nin trajedisi başlar. Solcuysan *İnsan Hakları Derneğine*, sağcıysan *Mazlum Der*'e. *Mazlum-Der* devreye giriyor. Geceyarısına doğru öğreniliyor. Ercüment Öztürk Terörle Mücadele Dairesi'ndeymiş. Daha sonra eşine haber veriliyor. *"Kocanız hastalandı. Hastaneye kaldırıldı. Saat 10.00'da hastanede olun."*

Bundan sonrasını Mustafa İslamoğlu şöyle anlatıyor. *"Tam bayram namazı sonrası hastaneyle irtibat kurduğumuzda, Ercüment Öztürk'e tıbbi müdahaleyi yapan sağlık ekibinden dehşet verici gerçeği öğrenmiş olacaktık. Ercüment Öztürk elleri ve ayakları bağlanmış olduğu halde karla kaplı bir tarlada bulunmuştur. Hastaneye getirildiğinde kendisine **zehirli tarım ilacı içirildiği** tesbit edilmiş ve hemen tıbbi müdahale yapılarak ölümden döndürülmüştür."*

Daha sonra n'oluyor. Mustafa İslamoğlu anlatıyor, *"Öztürk'ün babası ve eşinin ısrarlı görüşme talepleri sadece kısa bir süreliğine kabul edilmiş, fakat görüşme öncesi bir jandarma subayı Ercüment Öztürk'le başbaşa yirmi dakika görüştükten sonra babası ve eşine ancak görüşme izni çıkmıştır. Ercüment Öztürk babasına kendisini alanların sivil polisler olduğunu söylemekle yetinmiştir."*

Şunu da söyleyeyim. Öztürk'ün hastaneye girişi de yapılmamış.

İslamoğlu yazısında şunu soruyor. *"İnsanları tarım ilacı içirerek ellerini ve ayaklarını bağlayıp öldü diye tarlaya bırakmak, fail-i meçhullerin son modeli midir?"*

İslamoğlu yazısını şöyle bitiriyor, *"Sayın Tantan, Sayın Türk! Başında bulunduğunuz kurumlar töhmet altındadır. Bu yarım kalmış cinayet teşebbüsünün sorunmlularının tesbiti için elinizden geleni yapacağınıza inanmak istiyoruz."*

İslamoğlu'nun "inanmak istiyoruz" demesine bir diyeceğim yok. O inancını korusun. Oralarda bu olaya bir model hazırlanmıştır bile. Şöyle bir açık-

lama gelebilir. *"Şahıs, tanıklık için karakola çağrılmış, ancak şahıs, nedeni belli olmayan 'saiklerle' kaçmış, tarlada bulduğu bir tenekeden su içmek istemiş, fakat içtiği su değil, tarım ilacıdır. Bu sırada oradan geçmekte olan faili meçhul kişi ya da kişiler şahsın ellerini kollarını bağlamışlar, ancak emniyet kuvvetleri şahsı bulup hastaneye sevketmiştir. Şahsı bağlayan kişi ya da kişiler aranmaktadır. Sayın İslamoğlu emniyet ve jandarma kuvvetlerini töhmet altında bırakan yazınız esefle karşılanmıştır. Şu hiçbir zaman unutulmamalı, emniyet ve jandarma teşkilatımız, vatandaşımızın güvenliği için 24 saat gözünü kırpmadan vazife başındadır."*

Örtü ki ölem.

2001

1 Ocak Salı

İnsan aklı işte, çabuk inanıyoruz, yeni bir yıla, yeni yüzyıla, yeni bin yıla girdiğimize. Zamanı böyle böldükten sonra bir de kavga ediyoruz.

Bizim kullandığımız miladi takvimde yeni yıl 1 Ocak'da başlar. Müslümanlar bunu kabul etmez. Müslümanlar, İslam peygamberinin Mekke'den Medine'ye göç tarihi başlangıç kabul ederler. Bu tarih 622'dir.

Görüyorsunuz, zamanın bölünmesi bile bilimsel değil, ideolojik. Bir de ideoloji öldü diyorlar.

Bugün gazetelere baktım. Hepsinin dileği şu. Yeni yıl mutluluk getirsin. Yeni yıl mutluluk filan getirmez: Nasıl getirsin. Bütün sorunlar devam ediyor.

İşte F tipi olgusu... durmaksızın kanıyor. Atardamarı kesilmiş bedenden kan sızıyor.

Cumhuriyet'in Pazar Eki'nde okudum. Türk Tabibler Birliği İkinci Başkanı Metin Bakkalcı şöyle diyor, Berat Günçıkan'a hapishane harekatı için, *"Bir insan yitirilmesin, sakat kalmasın diye olağanüstü çaba gösterdik. Tabii ki müdahaleye karşıydık ve çözülebileceğine inanıyorduk, şimdi de inanıyoruz. Aslında çözüm var idi ve bu çözümü gösterebilmek zorundaydı, gösterilmesi gerekiyordu"*

Betin Bakkalcı daha sonra, söyleşinin bir yerinde şöyle diyor, *"Toplum olarak olağanüstü toplumsal bir travmaya maruz kalmış vaziyetteyiz. Benim yedi yaşında çocuğum var, artık televizyonu kapatıyor, bu konuşmalara isyan ediyor... İnsanoğlu'nun 2000 yılında meseleyi bu noktaya getirmeden çözebilme becerisi göstermesi gerekiyordu."*

Peki, bu sorunu niye çözemedik. İlk elde, ölüm orcunu başlatanların... devam ettirenlerin hesap hatası yaptıklarını düşünüyorum. Ancak bu hatanın nerde, nasıl yapıldığını bilmiyorum. Çünkü arabuluculuk görüşmelerinin hangi noktada kesildiği konusunda netlik yok. Sanıyorum, arabulucuların üstlenemeyeceği bir istek öne sürdüler. Bunu nerden çıkarıyorum. Şunu biliyorum. Bizde solculuk, gerçekle ilintisi olmayan öneriler sunmaktır. Önceki yıl bir başka sorun için toplanmıştık. biri "Milli Güvenlik Kurulu için suç duyurusu yapalım" dedi. Sinirlenip, elimi masaya vurduğumu anımsıyorum. Çünkü bunun hiçbir anlamı yok.

Bu olayda da sanıyorum, öyle oldu. Örgütler güçlerini abartılar. Bu yüzden görüşmeler kesildi.

Siyasi iktidara geldikte... Burda soru şu. Örgütlerin hesap hatası, hapishane harekatını haklı kılıyor mu.

Hayır.

Ben, bu harekata hayır diyorum ama, siyasi iktidar benim durduğum yerde durmuyor. Siyasi iktidar haklı olduğuna inanıyor.

Peki, aynı olguya ben neden haksız diyorum da siyasi iktidar haklı diyor. Bunun nedeni şu. Ben. tarihe, insan başarıları diye bakıyorum. İnsanın her başarısında, milyonlarca insanın katkısı var. böyle düşünüyorum. Söz gelimi, bugün ben sağlıklı bir biçimde kesilip biçildim. İşin bu noktaya gelebilmesi. kesip biçmenin öğrenilmesi için kim bilir kaç bın. kaç milyon insan öldü.

İnsanın adil bir yargılamadan geçmeden önce suçlu ilan edilmemesi önemli bir insan başarısıdır Ama işin daha da ötesi var. Bir dönem suçlu ilan edilen kişilerin, bir dönem sonra suçlu değil, insanlığın ışıldağı olduğu ortaya çıkıyor.

İşte Sokrates. Ben, *İnsancıl Atölyesi Felsefe Seminerleri*'nde uzun uzun anlatıyorum. Ama katline karar verenlerden tek kelime söz etmiyorum Çünkü onların insan başarılarına milim katkısı yok.

Hallac-ı Mansur bir de. Hallac 915'te tutuklandı. Vezir İbn İsa özgür düşünceli biriydi. Hallac'ın katlini önledi. Ancak hapsedilmesini önleyemedi. Hallac hapse atıldı. Özgür düşünceli vezir öldü, yerine Hamid vezir oldu. Hamid yobazdı. Hallac'ın hasımları, dönemin kadısı Ömer İbn Yusuf'tan yeni bir fetva aldılar. Vezir, fetva gereğince Hallac'ın katline izin verdi. 922 yılında Hallac önce kırbaçtan geçirildi. Sonra asıldı. Cesedi yakıldı.

Şimdi ben Hallac-ı Mansur'u *İnsancıl Atölyesi Felsefe Semirleri*'nde anlatacağım. Ama Hallac'ın katline izin verenlerden tek kelime söz etmeyeceğim. Çünkü bunların insan başarılarına katkısı yok.

Bunları niçin anlatıyorum. Şunun için. Herhangi bir eylemin insan başarısı olup olmadığına çok dikkat edilmeli. Olayların etkisiyle, onun bunun dürtüklemesiyle birden ayağa kalıp, "Vay, ben şimdi senin hesabını görürüm" deyip, kapılar çarpıp, öfkemizi kandırabiliriz. Ama bunun insan başarısıyla bir ilgisi yoktur.

Çünkü Farabi'nin dediği gibi insan konuşur. Konuşa konuşa sorun çözer. Sorunu çözemeyen, soruna düğüm atan, insani başarıyı kavrayamamış bir kişidir.

Cezaevi harekatına geldikte, şunu söylüyorum. Bunun insan başarısıyla hiçbir ilgisi yok. Üstelik sorun çözülmedi, soruna düğüm atıldı.

Farabi'nin sözünü tekrar ediyorum. İnsanlar konuşur. İnsan konuşa konuşa sorun çözer.

Neymiş, hapishanelerde örgüt sultası varmış. Peki partilerde lider sultası yok mu. Şimdi biz, silahlanıp, lider sultasını kıracağız diye parti basıp insan mı öldürelim.

Hapishane Harekatında insani değerler, insani başarılar hiç hesaba katılmadı.

Metin Bakkalcı'nın dediği doğru. Bu sorun, hiç kimsenin burnu kanamadan çözülmeliydi. Ama böyle çözemedik. Çünkü insan başarılarını kavrayamamış siyasal iktidarların elindeyiz. Onlar sorun çözmezler kırım yaparlar. İşte 1 Mayıs... Sivas.. say say bitmez.

2 Ocak Salı

Soğuk... yağmurlu bir gün...

Hepsi değilse de basının bir bölümü, ışıltılı başlıklarla umut vermek istiyor halka. Bunu anlıyorum. Gelecek için insanda umut olmalı. Umudunu kırmamalı insanın. Ama ışıltılı başlıklar bile, tatsız haberlerin insanın yüzüne balyoz gibi inmesini önleyemiyor.

İnsanın temel özelliklerinden biri, öbür insana acımasıdır. Bunun nedeni, öbür insana yapılan acıtıcı bir eylemi, insanın ta içinde duyumsamasıdır. Bu duygunun, öbür insana yapılan acıtıcı eylemden acı duyma duygusunun, Türkiye'de iyiden iyiye köreltildiğini düşünüyorum. Burdan şuraya geliyorum. TBMM İnsan Hakları Komisyonu üyesi Mehmet Bekaroğlu, Başkan Hüseyin Akgül'le Sincan F Tipi hapishanesini gezmiş, hapistekilerle görüşmüş. Daha sonra gördüklerini anlatmış. Şöyle demiş Bekaroğlu, *"Açlık grevleri ve ölüm oruçları devam ediyor. Halen 131 kişi açlık grevinde, 131 kişi de ölüm orucunda. Aralarında durumu çok kötü olanlar var. Dün de fenalaşan üç kişi hastaneye kaldırıldı. Mahkumların üzerinde sevkler ve cezaevi olayları sırasında meydana gelmiş darp izleri, ezikler ve yaralanmalar, kırık ve çıkıklar var."*

Şu kesin. Bir hapishaneden, öbür hapishaneye gönderme sırasında ağır dayak atıldığı belli. Dipçik, demir kullanılmış olabilir.

Nerden bakarsan bak, insanı acıtan bir eylem bu. Diyelim, hapishaneyi bastın. Bu baskında şu oldu bu oldu.

Peki, ondan sonrası n'oluyor. Çok kötü davranılmış bu sırada. Eli kolu bağlı bir insanın kafasına, kaburgalarına vurmak, orasını burasını kırmak yiğitlik mi.

Bizim halkımızın bir özelliğiydi yiğitlik. Yiğitlikte, bırakın eli kolu bağlı bir insana vurmak, güçsüz, zayıf insana bile vurulmaz.

Ben gençken, dövüştüğüm kişi zayıfsa, o kişiye vurmaz, kendimi savunurdum. Hepimiz böyleydik. Güçsüz, zayıf birini dövmek ayıp sayılırdı. Bir yumrukta, ya da bir kafa atışta suratını kan çanağına çevirebileceğimiz kişiyi çeşitli yöntemlerle uzaklaştırırdık. Dahası böyle kişilerle, onuru zedelenmesin diye kavga bile etmezdik.

Gençtik... delikanlıydık ama ağırbaşlıydık.

Şimdi bakıyorum da yiğitlik filan kalmamış. Eli kelepçeli insana vur ha vur. Peki nerde yiğitlik. Karının, sevgilinin, çocuklarının yüzüne nasıl bakacaksın.

Belli, hem acıma yetisini, hem yiğitliği yok etmişler bu dayakçılardan.

Buna karşı şöyle deniyor, *"İyi ama, bunlar terörist. Kimseyi dinlemiyorlar. Biz de güvenliği sağlamak zorundayız."*

Tabii güvenliği sağlayacaksın. Ama vurup kırmayla değil. Önce sorunun ne olduğunu anlayacaksın. Farabi'de bu, yöneticinin özelliklerinden biridir. Şöyle der, *"Konuşan kişinin amacını ya da anlatılanın ne olduğunu anlamalıdır."*

Ne isteniyor yöneticilerden. Hapishanede olsak bile insanca bir hayat.

Neymiş, eğitim yapılıyormuş hapishanelerde. Bana birçok hapishaneden felsefe eğitimiyle ilgili mektuplar gelir. Eğitim bir gereksinme oralarda. Sözgelimi, bırak bizi, *Felsefe Seminerleri, Yazarlık Seminerleri, Edebiyat Seminerleri, Matematik Seminerleri, Tiyatro Seminerleri* verelim.

Efendim, siz anlaşamazsınız onlarla denebilir. Hayır. Biz anlaşırız. Çatır çatır tartışa tartışa anlaşırız.

Farabi'nin dediği gibi, yönetici, kişinin amacını ya da anlatılanların ne olduğunu anlamalıdır.

Bizim yöneticiler bu yetiden yoksun. Bu yetiden yoksun olduğu için, "Şöyle değil, böyle yapılsın" dedin mi, topla tüfekle insanın üstüne yürüyor.

İşte sonuç ortada.

4 Ocak Perşembe

Gültekin Koç. 23 yaşında. Dün, Şişli Emniyet Müdürlüğü'ne gidiyor. Dördüncü kata çıkıyor, üstünde taşıdığı bombayı patlatıyor. Emniyet Müdürünün koruması polis Naci Tuncer'le, Gültekin Koç oracıkta ölüyorlar.

Gazetelerin yazdığına göre 7 kişi de yaralanıyor.

Bu tür eylemler tarih boyunca yaşanmıştır. Ancak bu tür kişisel terör hareketleriyle sonuç almak mümkün değildir. Marks, Engels, Lenin, Dimitrov, bu eylemleri sert bir biçimde eleştirmişlerdir.

Dimitrov, bireysel terör için şöyle demiştir, *proletarya iktidarı uğruna savaş, hiç şüphe yok ki benim hayatımın anlamıdır. Davam için daha yirmi yıl yaşamak ve sonra rahat ölmek isterim. İşte bunun için ben bireysel teröre ve darbeciliğe karşıyım."*

Peki neden, Marks, Engels, Lenin, Dimitrov bireysel teröre karşıydılar.

Şunun için karşıydılar. *"O zamandan beri sosyalizm, artık şu ya da bu usta beynin rasgele bir buluşu olmaktan çıktı, tarihi olarak gelişmiş iki sınıf -proletarya ve burjuvazi- arasındaki mücadelenin zorunlu sonucu oldu. Sosyalizmin ödevi, artık olabildiği kadar yetkin bir toplum sistemi uydurmak değildir; ama bu sınıfların ve onların uzlaşmaz karşıtlığının zorunlu olarak doğdu tarihi-iktisadi olayların ardışmasını incelemek ve böylelikle yaratılmış olan iktisadi koşullarda, çekişmeye son vermenin çaresini bulmaktır.* (F. Engels, Ütopik Sosyalizm ve Bilimsel Sosyalizm, Çev. Öner Ünalan, Sol Yayınları, İstanbul, 1974.)

Lenin, *Proletaryanın Sınıf Savaşımının Taktikleri* adlı yazısında, proletaryanın mücadelesinde, toplumun, sınıfların, ülkelerin tarihsel süreç içinde diyalektik yöntemle incelenmesi gerektiğini belirtir. Bu inceleme yalnızca geçmişe yönelik olamaz. İnceleme geleceği de kapsamalıdır.

Lenin, bu yazısında aynen şöyle der, *"Marx, proletaryanın taktiğinin temel görevini, kendi materyalist ve diyalektik dünya görüşüne göre saptamıştır."*

Materyalist ve diyalektik dünya görüşünde bireysel saldırı yoktur. Peki, toplu saldırı mı vardır. Hayır. Esenlikli bir dünya ülküsü için örgütlenmiş işçi sınıfıyla yandaşlarının iktidare el koymasıdır.

Bütün bunların ötesinde, bu tür saldırılar acı verir topluma. Suçsuz insanların öldürülmesine onay vermez kamuoyu. Bırakın kamuoyunu, bırakın suçsuzluğunu, bir marksist böyle öldürümlere insani açıdan karşıdır.

Bir yanda idama karşı çıkacaksın, öbür yanda insan öldüreceksin. Bu, kabul edilmez.

Buna karşı, polisin işkence yaptığı söylenebilir. Tabii işkence var Türkiye'de. Bu, insan öldürmeyi meşru kılmaz.

İnsan öldürmenin gerekçesi olmaz.

İnsan öldürme, ne adına olursa olsun, temel insan hakkına... insanın yaşama hakkına saldırıdır.

Bir marksistin silaha değil, insana... insanlara gereksinmesi vardır. Marksist, bir toplumda, her konuda haklı olmak, haklı çıkmak zorundadır Çünkü insan toplulukları anlaşılması zor kuramlarla kazanılmaz. İnsan toplulukları, *"Evet bunlar doğru eyliyor, doğru yaşıyor"* anlayışıyla kazanılır.

Bireysel saldırılar işte bu haklı çıkma durumunu yerlebir eder.

Türkiye'de marksizmin gerilemesindeki en büyük etken bu söylediklerimin anlaşılamamasıdır

8 Ocak Pazartesi

Türkiye'de bütün insani değerler tepetaklak oldu. Peki, insani değerler tepetaklak oldu da n'oldu. Şu oldu. Kişiler, hiç yüksünmeden, yapmadıklarını yapmış, yaptıklarını yapmamış gibi, ciddiyetle sağda solda duyurmaya başladılar. Şimdi ben *İnsancıl*'da bütün eserlerimin, sözgelimi İngilizceye çevrildiğini, İngiltere'de eserlerimin çok satıldığını söyleyebilirim. Basında kara listeye alınmamış olsam, bunu basına bildirir, günlerce reklam da yapabilirim. Bu dediklerimi geçen yıl şubat ayında Zülfü Livaneli yaptı. *"Zülfü Livaneli'nin besteleri Londra Senfoni Orkestrasınca seslendirildi"* haberi bütün Türkiye'de duyuruldu. Bu, müzik tarihine geçecek bir olaydı. Tarihle ilk kez bir Türk bestecisinin eseri, Londro Senfoni Orkestrasınca seslendiriliyordu

Zülfü Livaneli de bu işin nasıl olduğunu uzun uzun anlatıyordu.

Bu tantana böyle sürüp giderken Evin İlyasoğlu, *Cumhuriyet* gazetesinde balonu patlatıverdi. Zülfü Livaneli'nin söylediklerinin hiçbir doğru değildi. Zülfü Livaneli, eserini savunmadı. Evin İlyasoğlu'na karşı beş milyarlık bir dava açtı.

Bunun üstüne 8. Asliye Hukuk Mahkemesi. Prof. Yalçın Tura'yı bilirkişi atıyor. Bilirkişi raporu da *Milliyet Sanat*'da yayınlandı. Yalçın Tura durumu ciddiyetle incelemiş, raporunu yazmış. Bu rapora göre, bu eser, *"Zülfü Livaneli'nin kaleminden çıkma orijinal bir senfonik kompozisyon"* değilmiş. Ya neymiş, Livaneli'nin kimi şarkılarındaki ezgilerin *"Francis Shaw tarafından"* çok seslendirilmesiymiş.

Peki Francis Shawer niye bunu yapıyor. Çünkü Zülfü Livaneli ısmarlamış bunu. Yalçın Tura raporun bir bölümünde şöyle diyor, *"İşte Bay Livaneli'nin şarkılarından yararlanılarak, bir başkası tarafından senfonik orkestra için oluşturulmuş bir eserin bestecisi olarak ortaya çıkması, senfonik müzik anlayışı ve etiği bakımından doğru bulunamaz. Bu eseri, bütünüyle bay Livaneli oluşturmamıştır. Oluşturabilecek olsaydı, Bay Shaw'a ihtiyaç duymaz, kalemi kağıdı alır, 'Rhapssedynasinin' daha doğrusu 'Senfonik Suit'in partisyonunu en ince ayrıntısına kadar kendisi yazardı. Bay Livaneli'nin Bay Shaw'a başvurması bunu yapabilecek şekilde yetişmediğinin ya da en azından kendini bu konuda yeterli görmediğinin kanıtıdır."*

Tabii dava düşmüş. Beni burda ilgilendiren dava değil. Beni ilgilendiren, üstünde düşündüğüm nokta şu: İlk elde şunu söylemeliyim. Zülfü Livaneli bu konuda yalan söylemiyor. Yalan söylese kolay, yalancı der çıkarsın. Üstelik bir yalancı toplumsal tip değildir.

Peki, n'apıyor Zülfü Livaneli. Zülfü Livaneli, bir yalanın doğru olduğuna inanıyor. Bunun yalancıyla ayrımı şurda. Yalancı, yalan söylediğini bilir. Zülfü Livaneli, samimiyetle inandığı bir doğruyu söylüyor. Zülfü Livaneli'nin doğrusu, nesnel gerçeklikte doğru değil. Ama bu, Zülfü Livaneli'nin öznel doğrusu. O, öznel doğrusunu, nesnel doğru sanıp, "Londra'da seslendirilen ilk Türk bestecisi" diye ortalığa çıkıyor, basın toplantıları, söyleşiler düzenliyor, nesnel doğruyu söyleyen Evin İlyasoğlu'nu mahkemelere veriyor.

Şimdi Türkiye'de öznel doğrusunu, nesnel doğru sanan tipler her alanda dolaşıyor. Bunlarla uğraşmak epey zaman alır. Çünkü bunlar öznel doğrularına sık sık inandıkları için, ilk elde insanı inandırırlar. Hem kim düşünebilir, bir insanın durup dururken yalan söyleyeceğini.

Bunların tip olduğunu söyledim. Bunlar her alanda öznel doğrularını nesnel doğru diye kapı kapı dolaşıp anlatıyorlar. İlk elde de birçok kişiyi inandırıyorlar.

Türkiye'de yıllardan beri yaşanan, kandan, şiddetten, aşağılanmadan bir kaçış olarak görüyorum bunu. Nesnel doğruların acıtıcı yanı, insanı, öznel doğrularına çekiyor. İnsan, kendine özgür bir dünya kuruyor. O, en iyi şair, o en iyi romancı, o en güzel, en namuslu kadın, o en yakışıklı, en dürüst erkek. Bu tür savlarla öznel dünyasının doğrularıyla yaşayan kişi, en küçük değinmede ayağa fırlıyor.

İşte Zülfü Livaneli, yarım sayfalık bir gazete eleştirisine 5 milyarlık dava açtı. Diyelim, yanlışlıkla, rastgele bir kadına elin değdi, kadın "tacize uğradım" diye sokaklara düşüyor. Romanı eleştirilen yazar, yakası açılmadık sövgülerle sağı solu yıkıyor.

Öznel doğrulara inanç, ne kadar yakıcı, ne kadar yıkıcı olsa da, bir ölçüde sınırlı kalıyor. Ama iş politikaya geldikte... işte politikacının öznel doğrusuna inanıldı. "Kalkındık... kalkındık" dendi, şimdi çöküşten kurtulmanın yollarını arıyoruz.

10 Ocak Çarşamba

Yolda yürürken bir su birikintisi gördükte aklıma sufi Bestami geliyor.

İlk dönem sufileri, islam dininin dünya tasarımıyla, islam gerçekliği arasındaki uçurumdan doğuyor. İslam içsel yapısını yitirmiş, iktidar, sömürü aracı olmuş. İlk sufiler buna karşı çıkıyor. Bestami'de böyle biri. *"Cehennem nedir ki, onu hırkamla söndürürüm"* diyebilen bir insan.

İşte Bestami, bir gün yolda, su birikintisine bakıyormuş. Sormuşlar, *"N'apıyorsun, nereye bakıyorsun"* diye. Bestami şöyle demiş *"Adamın biri geldi. Utanma nedir dedi. Başladım anlatmaya. Ben anlattıkça, adam eridi, pis su birikintisi oldu. Ona bakıyorum."*

Bir zamanlar yanımızda olup da, bizleri yeri göğe koyamayan kimi kişilerin kalleşçe saldırıları aklıma geldikte, pis su birikintilerine bakıyorum.

Acaba orda n'apıyorlar diye.

11 Ocak Perşembe

İnsancıl Atölyesi Okuma Tiyatrosu çalışmaları devam ediyor. Dün geceki çalışmada Ring Lardner Jar'ında sorgusu okundu. Ring Lardner, 3 Ekim 1947'de sorgulanıyor.

ABD Temsilciler Meclisi'ne bağlı bir komite Amerikan sinemasını komünistlerden temizlemek için harekete geçiyor. Lardner de senaryo yazarı. Komitenin sorularına yanıt vermiyor. Anayasal hakkını kullanıyor. Daha sonra komiteyi aşağılamak suçundan mahkum oluyor.

Yazar, 14 Ekim 1961 tarihli *Saturday Rewiew Post*'daki yazısında hapishanede karşılaştığı birini anlatıyor. Bu biri "Amerika'ya Karşı Çalışmaları Araştırma Komitesi eski başkanı S. Parnell Thomas'dı"

Peki Thomas niye hapishanede. Devleti dolandırmış da ondan. Ring Lardner şöyle devam ediyor. *"1947'de bize karşı devletin çıkarlarını korumaya çalışan bu adamdı. Komünist Parti'ye üye olup olmadığımızı da sormuştu. Anayasaya sığınmıştık. Cevap vermemiştik sorulara. Çoğumuz "hayır" deyip kurtulabilirdik. Gerçekten Komünist Parti'ye üye değillerdi. Ben üyeydim. Hollywood'un en değerli kişilerinden bazılarını Parti'de tanımıştım. Ama aramızda beş para etmez kimseler de vardı. Bernard Shaw'un 'Devrimci akımlar bir toplumun en iyileriyle en kötülerini bir araya getirir' sözünü kanıtlıyorduk sanki."*

Burda duralım. Bernard Shaw'un bu sözü okunurken güldüm. Okuma bittikten sonra şunları söyledim. Bernard Shaw'un bu sözünü, biz *İnsancıl Atölyesi* olarak tam anlamıyla gerçekleştirdik. Toplumun en iyileriyle, en kötüleri *İnsancıl Atölyesi*'nde bir araya geldi.

Kötüleri iki bölüme ayırıyorum. Tembeller, sıyrıtkanlar. Özerk kişilik oluşturamamış bu kişiler, dört beş seminerden sonra gelmeyenler. Bunlardan kimilerinin bu işi kasıtlı yaptığını biliyorum. Bizim iç dengemizi bozup, Atölyeyi kapatmamızı istiyorlar.

Amaçları bu. Tabii yüzyüze geldikte, çoğunu bir daha göremiyorum ya, hemen işleri yüzünden gelemediklerini yana yakıla anlatıyorlar.

İkincilere geldikte... Bunlar, çeşitli kara çalmalarla doğrudan doğruya saldırdılar. İnsancıl Atölyesi'ne saldırdılar.

Bir örnek veriyorum bu karaçalmaya. Ben alkolikmişim. Hastaneye kesip biçilme için değil alkol tedavisi için yatmışım.

Peki, n'olmuş ben alkolik oldukta... Nasıl bir alkoliğim ben. Seminerlerde dilim mi peltekleşiyor. Fırt fırt içki mi içiyorum. Değerlendirdiğim romanları, yazıları nasıl okuyorum... Onun da yolunu bulmuşlar. "Gizli alkoliğim" ben. Çok gizli. Ben bile bilmiyorum. Benim alkolik olduğumu onlar biliyor, yalnız onlar biliyor.

Peki, kim bunlar. Benim eski öğrencilerim. Mehmet Esatoğlu'na karaçaldılar. Tabii karaçalıcılardan yana olmadım. Ama karakterime uygun davranmadım. Sözlerine ağızlarına tıkıp kapı dışarı etmedim. Yumuşak davrandım. Yaratıcılıklarını geliştirebilecekleri bir ortamdı *İnsancıl*. Kardeşlik duygularıyla baktım hepsine. Kırılsınlar, üzülsünler istemedim. Zamanla *İnsancıl Atölyesi*'nde seminer versinler, *İnsancıl Atölyesi*'ni yönetsinler istedim. Bir de baktım, bunlar, Esatoğlu'nu temizlemek istiyorlar. Çalışıp ürün çıkarackalarına, fitneyle uğraşıyorlar. Sonra sıra bana gelecek, sonra Berrin Taş'a.

Tabii ben bir ölçüde bu mücadeleyi de anlarım. Ama bu mücadele fitneyle verilmez. Çalışırsın, ürün koyarsın ortaya, sorunları çözersin. Herkes der ki, "Evet, bu arkadaş çok çalışıyor, bak, sorunları da çözüyor. *İnsancıl Atölyesi*'ni yönetecek duruma geldi." İşte o zaman birikiminle gelirsin. Hayır. Öyle değil. Fitneyle, kumpasla, dedikoduyla, kapı kapı dolaşarak hem de İnsancıl'ın başına gelecekler.

İşin tuhafı şu. Bir saat bile yönetemezler *Atölye*'yi. Hele *İnsancıl*'ı... Gülüyorum. İnsancıl'daki kedileri bile yönetemezler.

Önce yumuşak davrandım. Çok yumaşak. Ben yumuşak davrandıkça bunlar bastırdılar. Yumuşaklığımı yanlış anladılar. Fiskosla yandaş buldular. Çoğunluk olurlarsa beni geriletecekleri, sindirecekleri sandılar. Benim değil beş kişiye, değil, yüz kişiye, altı milyara bile "Hayır" diyebileceğimi, benim bu dünyada bin yıl, onbin yıl yaşadığımı, direncimi milyonlarca yıllık insanı birikimden aldığımı kavrayamadılar.

Ben, taşı yonta yonta işe başlayan, uzayda istasyon kuran insanım.

N'oldu. Başarılı olamadılar. Arkadaşım Mehmet Esatoğlu'nun elini bırakmadım.

YENİ BİR YÜRÜYÜŞ ÖĞRENMELİYİM

bulutların belalısı
rüzgarlara saklı bir kaçağım
suyun aynasında akar yüzüm
nehirlerden okyanuslara

boğulur kaybolurdum
sığınmasam gülkorunağı kuytusuna
gözlerindeki ışık barikatlarının

anaçlığı
gölgelerini yorgunluğumla beslediğim
adız ormanların
sevdalara doğurur beni
her yangın sonrası

Muhammet GÜZEL

Şimdi dedikodu zincirine beni takmışlar. Alkolikmişim ben. Ama gizli. Gece gündüz, fırt fırt içki içiyorum. Hastanelere gidiyorum. Tedavi oluyorum.

Şunu bilmiyorlar. Onu da ben söyleyeyim. Gidip anlatsınlar sağda solda. Ben o derece alkoliğim ki. cigaram bile alkollü. Cigara da alkol olur mu. Olur. Ben yaptırıyorum, özel.

Hadi gidin, bunu da yayın. "Cigarası alkollü efendim" deyin.

Ama onlar kötü değil. Hepsi sevimli çocuklar. İyiliğimi istiyorlar benim. Özeleştiri vermemi istiyorlarmış. Salya sümük özeleştirimi verip, alkol tedavisinden sonra daha sağlıklı olacağım. Çok yaşıyacağım. Bunu istiyorlar... yalnızca bunu istiyorlar.

Peki, niye bu işi benle konuşmuyorlar. Niye bunu bana söylemiyorlar. Kırılırım, üzülürüm diye söylemiyorlar. Dahası benim perişan durumumu görmemek için *İnsancıl*'a gelmiyorlar. Çok ince. çok vicdanlı oldukları için yürekleri dayanamazmış.

Ne iyi çocuklar değil mi.

UZAKTAN GELEN MEKTUP

Dönülmezin açmazından kurtul
Aşkın rüzgarını içine çek
Kuşkularını sür sulara
Kalakalmışlığı kendine yakıştırma
Sonsuzluğun ormanına doğru koş

Niceleri tutkuyla uçarken gökleri
Düştü yılgınlığın karanlığına
Kendini kayaların içine gömer gibi
Korkunun korkunçluğudur
Bizim için tek korkulası gerçek

Böyledir yaşamın kitabında
Daha ilk sayfada yazılan ilke
Bir aşk vardır bir de ölüm
Herbiri ölmezliğe bir övgüdür
Kaç kere sevişmişsek

Afşar Timuçin

İnsancıl Atölyesi

Şubat 2001 Seminer Programı

SEMİNERİ VERENLER	KONU	GÜN	TARİH	SAAT
CENGİZ GÜNDOĞDU	YAZARLIK	PAZARTESİ	5-12-19-26	18.30 - 20.30
EBRU OKTAY	SAĞLIK BİLGİSİ	SALI	6-13-20-27	18.30 - 20.30
BERRİN TAŞ	EDEBİYAT	ÇARŞAMBA	7-14-21-28	18.30 - 20.30
CENGİZ GÜNDOĞDU	FELSEFE II	CUMA	2-9-16-23	18.30 - 20.30
SARPER ÖZSAN	MÜZİK ÜSTÜNE SÖYLEŞİLER	CUMARTESİ	3-10-17-24	16.00 - 18.00
FELSEFE GRUBU	FELSEFE I	CUMARTESİ	3-10-17-24	19.00 - 20.000
MEHMET ESATOĞLU	TİYATRO	PAZAR	4-11-18-25	10.00 - 14.00

Not.: Yazarlık seminerinde 5 ŞUBAT'ta Demirtaş CEYHUN Roman Üstüne,
12 ŞUBAT'ta Adnan ÖZYALÇINER Öykü Üstüne Konuşacaktır.